

Quick-scan Arbeidsmigranten Regio West-Brabant

***Omvang en ontwikkeling aantal arbeidsmigranten
Huisvesting van arbeidsmigranten***

Provincie Noord-Brabant

Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

Gerrichhauzen en Partners, maart 2013

Quick-scan Arbeidsmigranten Regio West-Brabant

**In opdracht van
Regio West-Brabant
Provincie Noord-Brabant
Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties**

Gerrichhauzen en Partners
maart 2013

Inhoudsopgave

Titel	Pagina
Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	5
1. Arbeidsmigranten in West-Brabant	11
2. Omvang en ontwikkeling aantal arbeidsmigranten	13
3. Huisvesting van arbeidsmigranten	19
4. Conclusies en aanbevelingen	23
 Bijlage 1: Omvang en ontwikkeling aantal arbeidsmigranten	 31
1. Arbeidsmigranten volgens CBS	33
2. Arbeidsmigranten volgens enquête bedrijven+uitzendbureaus	39
3. Verwachte ontwikkeling van de vraag naar arbeidsmigranten	46
 Bijlage 2: Doorrekening aantal arbeidsmigranten werkzaam en woonachtig per gemeente	 51
 Bijlage 3: Huisvesting van arbeidsmigranten	 57
1. Huidige huisvesting	59
2. Gewenste huisvesting	63
3. Gemeentelijk huisvestingsbeleid	70
 Bijlage 4: Verantwoording opzet enquête	 75
 Bijlage 5: Analyses gemeentelijk beleid	 79
1. Gemeentelijke visies op huisvesting arbeidsmigranten	81
2. Afspraken gemeente-corporaties over huisvesting van arbeidsmigranten	85
3. Beleidsregels ruimtelijke ordening	87
4. Handhavingsbeleid	91

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Deze Quick-scan Arbeidsmigranten in West Brabant gaat in op de omvang en ontwikkeling van de groep arbeidsmigranten in de Regio West-Brabant en op hun huisvestingssituatie. Onderdeel van de quick-scan was een enquête onder bedrijven en uitzendbureaus in de regio.

Huidige omvang van de groep arbeidsmigranten

Op basis van de gegevens uit de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus ramen we dat er op dit moment 12.000-16.000 arbeidsmigranten in de regio werken. Combinatie van de gegevens uit de enquête met de cijfers van CBS levert een raming op van 21.000-25.000 arbeidsmigranten die in de regio wonen. Een samenvattende overzicht van beide ramingen uitgesplitst naar gemeente is te vinden in de tabel. De getallen uit de tabel van het aantal arbeidsmigranten werkzaam en woonachtig in een gemeente mogen niet opgeteld worden: een groot deel van de arbeidsmigranten die in de regio werken, wonen ook in de regio en zijn dus terug te vinden in zowel de groep 'werkzaam' als in de groep 'woonachtig'. Vergelijking van het aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio en het aantal woonachtig in de regio laat zien dat in West-Brabant circa 9.000 arbeidsmigranten meer wonen dan er werken. Naar schatting zijn hiervan 5.000 niet werkzaam (familie, studenten e.d.) en werken zo'n 4.000 bij bedrijven buiten de regio. Als we deze laatste groep buiten beschouwing laten, zijn zo'n 17.000-21.000 arbeidsmigranten in economisch opzicht aan de regio gebonden.

Samenvattend overzicht per gemeente van werkzame en woonachtige arbeidsmigranten
(bron: berekening GenP)

	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
Werkzaam in de gemeente										
Raming obv gegevens bedrijven	12.000	130	320	120	570	1.690	670	880	420	490
Raming obv gegevens uitzendbureaus	16.000	190	300	110	1.060	3.640	680	1.080	580	600
Woonachtig in de gemeente										
Raming excl. bedrijven buiten regio	21.000	240	360	190	1.480	5.220	800	1.430	600	750
Raming incl. bedrijven buiten regio	25.000	290	410	240	1.880	5.920	900	1.580	700	850

	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
Werkzaam in de gemeente										
Raming obv gegevens bedrijven	1.070	750	930	460	530 ¹	560	500	300	260	930
Raming obv gegevens uitzendbureaus	1.390	1.050	1.580	440	590 ¹	770	630	330	300	790
Woonachtig in de gemeente										
Raming excl. bedrijven buiten regio	1.500	1.340	2.130	540	730	860	660	410	340	1.550
Raming incl. bedrijven buiten regio	1.650	1.490	2.630	640	830	960	760	460	390	2.550

¹ De gemeente Steenbergen heeft zelf onderzoek gedaan naar het aantal arbeidsmigranten. Op basis van gesprekken met bedrijven komt de gemeente tot circa 1.000 in de gemeente werkzame arbeidsmigranten. Een verklaring voor dit hogere aantal kan zijn dat de land- en tuinbouwbedrijven in Steenbergen groter zijn dan gemiddeld of meer dan gemiddeld met arbeidsmigranten werken.

Toekomstige omvang: ontwikkeling van het aantal arbeidsmigranten

Het aantal arbeidsmigranten dat werkzaam in de regio is, stijgt tot 2020 met 1.000-1.500 personen. Deze groei wordt voor een klein deel veroorzaakt door de groei van de werkgelegenheid bij bestaande bedrijven (circa 120-160 arbeidsmigranten) en voor een groot deel door nieuwe grootschalige projecten, zoals het AFC Nieuw Prinsenland in Dinteloord en het Logistieke Park Moerdijk. In periode 2020 tot 2040 ontstaan grote tekorten op de regionale arbeidsmarkt als gevolg van de daling van de beroepsbevolking. Arbeidsmigranten moeten in belangrijke mate deze tekorten opvangen. Dit leidt naar verwachting in 2040 tot een verdubbeling van het aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio tot 24.000-32.000 personen.

Huidige huisvesting

De huidige huisvestingssituatie van arbeidsmigranten en de rol van de werkgever daarbij verschilt per branche:

- In de land- en tuinbouw speelt de werkgever een actieve rol in het verzorgen van de huisvesting en voelt zich ook primair hiervoor verantwoordelijk. In gemeenten met veel land- en tuinbouwbedrijven kunnen gemeenten direct met de werkgevers aan tafel over de huisvestingsopgave.
- Bij uitzendbureaus is het beeld diffuser en kan het sterk variëren. Sommige uitzendbureaus voelen zich verantwoordelijk en maken graag afspraken, anderen hebben dat veel minder. Gemeenten zullen hier met name op zoek moeten naar uitzendbureaus die zijn aangesloten bij de koepelorganisaties of landelijke keurmerken hanteren.
- Bij de overige bedrijfsbranches is speelt de arbeidsmigrant zelf een grotere rol en verdient het aanbeveling voor gemeenten om zich via informatiesteunpunten direct tot deze groep te richten (zie ook aanbeveling 3).

Huisvestingsbehoefte

Arbeidsmigranten vallen wat betreft hun huisvestingsbehoefte uiteen in drie groepen:

- kort verblijf (eenmalig, beperkte tijd): voor deze groep (30-40% van de arbeidsmigranten) zijn short-stay faciliteiten zoals een kamer in een complex, een kamer in een huis of huisvesting op het terrein van de werkgever geschikt. Werkgevers spelen een belangrijke rol bij deze faciliteiten.
- permanent tijdelijk verblijf (langer dan zes maanden of jaarlijks terugkerend): deze groep (20-30%) vraagt mid-stay-woonconcepten met voldoende kwaliteit en privacy zoals een eigen slaapkamer, maar ook met meer flexibiliteit dan permanente bewoning.
- permanent verblijf: deze groep (25-30%) zoekt reguliere huisvesting. Het is van belang deze arbeidsmigranten te helpen hun weg te vinden binnen het reguliere huisvestingssysteem en duidelijk te maken aan welke voorwaarden voldaan moet worden.

Gemeentelijke beleid rond huisvesting

Bij gemeenten ontbreekt het nog vaak aan kennis, informatie en ervaring rond de huisvesting van arbeidsmigranten, waardoor het geformuleerde beleid voorzichtig en weinig concreet is. De huisvestingsvormen en -locaties die zijn toegestaan volgens beleidsregels en bestemmingsplannen, verschillen sterk per gemeente. De kennis en ervaring van gemeenten rond het huisvesten van arbeidsmigranten is nog beperkt. Ook kent het onderwerp nieuwe spelers zoals werkgevers en uitzendbureaus waarmee weinig ervaring bestaat vanuit het woonbeleid. Het formuleren van beleid en dit omzetten in concrete acties en initiatieven vergt daarom veel van gemeenten. Samenwerking in de regio levert een belangrijke bijdrage aan het verder uitwerken van beleid en activiteiten.

Eindconclusies

1 *Opgave tot 2020: huisvesting legaliseren en verbeteren*

Er wonen op dit moment 21.000-25.000 arbeidsmigranten in de regio waarvan er naar schatting zo'n 17.000-21.000 economisch aan de regio gebonden zijn. Op basis van landelijke cijfers van het Ministerie van BZK kunnen we deze groep qua huisvesting als volgt indelen:

- 50% (ofwel 8.500-10.500 mensen) woont op dit moment in goede legale huisvesting. Voor deze groep is dus er dus geen huisvestingsopgave;
- 25% (ofwel 4.250-6.250 mensen) woont in een situatie die aanvaardbaar is maar niet aan alle regels voldoet (bijvoorbeeld omdat op de locatie wonen niet is toegestaan volgens bestemmingsplan of omdat niet alle vergunningen aanwezig zijn). De huisvestingsituatie van deze groep kan gelegaliseerd worden door aanpassing van het bestemmingsplan, vergunningverlening e.d.
- 25% (ofwel 4.250-6.250 mensen) woont in een onacceptabele en niet te legaliseren situatie. De inspanning van alle partijen moet er op gericht zijn kwalitatief goede vervangende huisvesting voor deze groep te vinden.

De opgave voor de regio en de gemeenten tot 2020 is het opsporen van de illegale huisvestingsituaties, het legaliseren van het acceptabele deel hiervan en het meewerken aan vervangende huisvesting voor het niet-acceptabele deel. Door de realisatie van bovenlokale werkgelegenheid (AFC Nieuw Prinsenland en Logistieke Park Moerdijk) groeit het aantal arbeidsmigranten in de periode tot 2020 naar schatting met 1.000-1.500 personen. Dit zorgt voor een beperkte kwantitatieve opgave.

2 *Opgave na 2020: uitbreiden van de huisvesting*

Tot 2020 is de groei van het aantal arbeidsmigranten beperkt. Als gevolg van de toenemende tekorten op de arbeidsmarkt, zoals die blijken uit de regionale arbeidsmarktstudie, groeit in de periode 2020-2040 de behoefte aan arbeidsmigranten sterk, hetgeen naar schatting leidt tot een verdubbeling van het aantal in de regio werkzame arbeidsmigranten. De opgave voor gemeenten in deze periode is om samen met andere partijen te komen tot een forse uitbreiding van de huisvesting van arbeidsmigranten. Doordat de behoefte aan arbeidsmigranten structureel is, zal ook de huisvestingsbehoefte meer structureel zijn. Arbeidsmigranten zullen zich vaker vestigen in de regio en voor een groter deel dan tot nu toe behoefte hebben aan reguliere huisvesting.

3 *De regionale opgave verdeeld: opgave per gemeente:*

De hiervoor geschetste regionale opgave moet verdeeld worden over de gemeenten. Hiervoor zijn in essentie twee benaderingswijzen mogelijk:

- op basis van het aantal personen woonachtig in de gemeente: iedere gemeente heeft de opgave zorg te dragen voor voldoende goede huisvesting voor het aantal arbeidsmigranten dat volgens de tabel woonachtig is in de gemeente.
- op basis van aantal personen werkachtig in de gemeente: iedere gemeente heeft de opgave zorg te dragen voor voldoende goede huisvesting voor het aantal arbeidsmigranten dat volgens tabel 5 werkzaam is in de gemeente. Bij werkgelegenheidsprojecten met bovenlokaal belang (zoals AFC Nieuw Prinsenland en Logistieke Park Moerdijk) kunnen nadere afspraken worden gemaakt over de huisvesting van arbeidsmigranten in meer gemeenten.

4 *Huisvestingsvorm: short-stay faciliteren, mid-stay organiseren*

Voor het realiseren van short-stay-voorzieningen zijn de werkgevers (waaronder de uitzendbureaus) de aangewezen partij. Gemeenten spelen een belangrijke rol bij het mogelijk maken hiervan: meewerken aan het mogelijk maken van deze huisvestingsvormen via aanpassing van bestemmingsplannen en vergunningverlening. De groep arbeidsmigranten die een langere periode in Nederland verblijft heeft behoefte aan permanente vormen van tijdelijke huisvesting. De regio en de gemeenten moeten zich bij hun actieve inzet voor de huisvesting van arbeidsmi-

granten vooral focussen op het opzetten van dergelijke mid-stay voorzieningen, structurele vormen van tijdelijke huisvesting. Bij deze projecten kunnen vanzelfsprekend corporaties, andere huisvesters en werkgevers een belangrijke rol spelen.

5 *Arbeidsmigranten zijn van essentieel belang voor de regio*

Uit de quick-scan blijkt dat arbeidsmigranten nu al onontbeerlijk zijn voor een vitale regionale economie en dat hun belang alleen maar toeneemt gezien de te verwachten tekorten op de arbeidsmarkt. Actieve inzet van de regio en de gemeenten voor huisvesting, ondersteuning bij inburgering, informatieverstrekking, scholing en dergelijke is daarom niet iets tijdelijk maar een structurele en essentiële taak. Arbeidsmigranten maken deel uit van de samenleving in West-Brabant en voegen er veel aan toe.

Aanbevelingen

Op basis van de conclusies komen we tot zes aanbevelingen:

1 *Huisvestingsopgave gemeenten: economisch gebonden arbeidsmigranten*

Wij pleiten er voor de huisvestingsopgave van arbeidsmigranten per gemeente te laten volgen uit de economische binding van arbeidsmigranten aan de gemeente. Iedere gemeente biedt huisvesting voor de arbeidsmigranten die economisch gebonden zijn aan de gemeente. Voor de regio als geheel betekent dit dat de huisvestingsopgave zo'n 17.000-21.000 arbeidsmigranten omvat. De huisvestingsopgave per gemeente is weergegeven in de tabel op pagina 9. Hierbij is een gemiddelde genomen van de hoogste en laagste raming. Tevens is in de tabel een schatting opgenomen van het aantal arbeidsmigranten waarvan de huidige huisvesting aan de eisen voldoet na legalisering en van het aantal arbeidsmigranten waarbij legalisering niet mogelijk is en waarvoor dus vervangende huisvesting moet worden gevonden. De tabel gaat uit van de huidige situatie. Over de groei van het aantal arbeidsmigranten tot 2020 als gevolg van de bovenlokale werkgelegenheid zoals AFC Nieuw Prinsenland en het Logistieke Park Moerdijk worden op subregionaal niveau nadere afspraken tussen de gemeenten gemaakt. De regio gaat met Rijk, provincie en omliggende regio's in gesprek over het huisvesten van de groep van circa 4.000 arbeidsmigranten die wonen in de regio maar er buiten werken.

2 *Betrekken van partijen: een gedifferentieerde benadering van werkgevers en verhuurders*

Op de benadering van werkgevers is al bij de conclusies ingegaan. Gemeenten gaan corporaties uitnodigen (en uitdagen) een grotere rol te spelen bij het huisvesten van arbeidsmigranten. Als corporaties niet kunnen of willen, gaan gemeenten op zoek naar commerciële verhuurders die huisvesting willen opzetten. Een goede samenwerking tussen gemeenten, werkgevers en huisvesters is van belang ook om belemmeringen weg te nemen die een voortvarende aanpak in de weg staan.

3 *Betrekken van partijen: ondersteuning van arbeidsmigranten bij het vinden van hun weg*

Het is van belang om de informatievoorziening aan arbeidsmigranten over de (on)mogelijkheden rond huisvesting te verbeteren. Hierbij moet aandacht worden besteed aan de eisen die gelden voor goede huisvesting, zodat arbeidsmigranten zelf illegale woonsituaties kunnen melden op een centraal punt. Gemeenten kunnen arbeidsmigranten helpen bij het vinden van hun weg langs de vele obstakels om huisvesting te vinden. Informatiesteunpunten, op plaatsen waar de doelgroep aanwezig is, zijn hierbij een belangrijk middel. Uit oogpunt van efficiency en omdat de problematiek gemeentegrensoverstijgend is, is een regionale opzet van de informatiesteunpunten gewenst.

4 *Beleidsregels ruimtelijke ordening en handhaving: meer regionale afstemming*

De beleidsregels op het gebied van ruimtelijke ordening van de gemeenten lopen sterk uiteen. Voor het handhaven van de regels geldt een soortgelijk verhaal. Er is winst te behalen in het gezamenlijk ontwikkelen van beleidsregels (zoals in het Land van Heusden en Altena) of in het

Samenvattend overzicht opgave per gemeente op basis van economische binding
(bron: berekening GenP)

	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
Werkzaam in gemeenten (gemiddelde van ramingen)	14.000	160	310	120	820	2.670	680	980	500	550
Bij: Niet-werkzaam, wel economisch gebonden ¹	5.000	50	130	50	240	700	280	370	180	200
Opgave: tot. economisch gebonden	19.000	210	440	170	1.060	3.370	960	1.350	680	750
Kwalitatieve opgave tot 2020										
Huisvesting te legaliseren	4.750	50	110	40	270	840	240	340	170	190
Huisvesting te vervangen	4.750	50	110	40	270	840	240	340	170	190

	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
Werkzaam in gemeenten (gemiddelde van ramingen)	1.230	900	1.260	450	560	670	570	320	280	860
Bij: Niet-werkzaam, wel economisch gebonden ¹	450	310	390	190	220	230	210	130	110	390
Opgave: tot. economisch gebonden	1.680	1.210	1.650	640	780	900	780	450	390	1.250
Kwalitatieve opgave tot 2020										
Huisvesting te legaliseren	420	300	410	160	200	230	200	110	100	310
Huisvesting te vervangen	420	300	410	160	200	230	200	110	100	310

¹ Verdeling van 'niet-werkzaam maar wel economisch gebonden' is naar verhouding van het aantal arbeidsmigranten werkzaam per gemeente.

oppakken van handhaving op (sub)regionaal niveau in gecombineerde teams/clusters. Wij pleiten er daarom voor de mogelijkheden te bespreken voor het harmoniseren van beleidsregels en handhavingsbeleid. Daarbij moet er wel voor gewaakt worden dat hier teveel tijd in wordt gestoken waardoor het de voortgang van het realiseren van oplossingen belemmert.

5 Regio en gemeenten: een afsprakenkader voor de huisvesting van arbeidsmigranten

Het formuleren van beleid en dit omzetten in concrete acties en initiatieven vergt veel van gemeenten. Samenwerking in de regio levert een belangrijke bijdrage aan het verder uitwerken van beleid en activiteiten. Een goed hulpmiddel bij de samenwerking in de regio is een afsprakenkader met afspraken over onder meer verantwoordelijkheidsverdeling, opgave per gemeente, huisvestingswijze, beleidsregels ruimtelijke ordening en uitwisseling van kennis en ervaring.

6 Tot slot: aan de slag met de opgave en meer!

In deze rapportage is veel aandacht besteed aan zo goed mogelijk in beeld proberen te brengen van het aantal arbeidsmigranten dat in de regio werkt en woont. Als er iets duidelijk is geworden dan is het dat de regio een groot aantal arbeidsmigranten werkt en woont. In de periode tot 2020 is de opgave vooral kwalitatief: het vervangen van slechte huisvesting (bijvoorbeeld huisvesting die niet voldoet aan de regels, gesitueerd is op ongewenste locaties of die weinig privacy biedt) door goede huisvesting (die wel aan de normen en wensen voldoet). Maar

alleen het realiseren van huisvesting is niet voldoende. Nodig is flankerend beleid bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, integratie, veiligheid, handhaving e.d. Er is nog veel te doen. Aan de slag dus!

1. Arbeidsmigranten in West-Brabant

In deze Quick-scan Arbeidsmigranten in West Brabant gaan we in op de omvang en ontwikkeling van de groep arbeidsmigranten in de Regio West-Brabant en op de huisvestingssituatie van deze groep. De Regio West-Brabant omvat de gemeenten Aalburg, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Drimmelen, Etten-Leur, Geertruidenberg, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Tholen, Werkendam, Woensdrecht, Woudrichem en Zundert.

De gemeenten binnen de Regio West-Brabant kennen sinds een aantal jaren een toename van arbeidsmigratie uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa. Deze arbeidsmigranten vervullen vooral werkzaamheden in de sectoren land- en tuinbouw, industrie, bouw, transport en zakelijke dienstverlening. De Regio West-Brabant en de 19 gemeenten daarbinnen willen er in samenwerking met Rijk, provincie, marktpartijen, corporaties en andere organisaties voor zorgen dat arbeidsmigranten op een adequate manier worden opgevangen en begeleid bij werk, huisvesting, taal en inburgering, integratie en participatie, scholing en gezondheidszorg.

De regio en de gemeenten zijn hier al geruime tijd actief mee bezig. Zo is het thema Arbeidsmigranten één van de opgaven van de *Strategische Agenda West-Brabant*. De regio heeft op 3 oktober 2012 de *Nationale verklaring van partijen betrokken bij de (tijdelijke) huisvesting van EU-arbeidsmigranten* ondertekend samen met onder meer het Rijk, VNG, enkele andere regio's, Aedes, de koepels van uitzendorganisaties en een aantal werkgevers- en werknemersorganisaties. Doelstelling van de verklaring is dat er kwantitatief en kwalitatief voldoende huisvesting voor arbeidsmigranten wordt gerealiseerd. Op grond van de Nationale verklaring heeft de regio met het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) harde afspraken gemaakt om kwantitatief en kwalitatief voldoende huisvesting te realiseren op plekken waar dat kan en mag. Het Ministerie van BZK ondersteunt de regio hierbij met kennis vanuit het Expertisecentrum Flexwonen voor Arbeidsmigranten. Daarnaast ondersteunt BZK samen met de Platform 31/SEV twee experimenten in de regio gericht op tijdelijke woonvoorzieningen voor arbeidsmigranten, één in de gemeente Zundert en één in de gemeente Drimmelen.

Om de afspraken met het Ministerie na te komen is meer inzicht nodig in de huidige en toekomstige behoefte aan huisvesting voor arbeidsmigranten. Met het oog hierop heeft Gerrichhauzen en Partners een quick-scan uitgevoerd, waarin geprobeerd is antwoord te geven op deze vragen. De vraagstelling die aan deze quick-scan ten grondslag lag was om inzicht te verschaffen in de behoefte aan tijdelijk en permanente huisvesting voor arbeidsmigranten in de gemeenten en in de ontwikkeling van deze behoefte in relatie tot de demografische ontwikkeling en de toekomstige vraag naar werkgelegenheid. Inhoudelijk beperkt de quick-scan zich tot een analyse van de huisvestings- en werkgelegenheidsituatie. De komst van arbeidsmigranten heeft nog vele andere maatschappelijke effecten op het gebied van leefbaarheid, inburgering en scholing. Deze vraagstukken komen niet aan de orde in de quick-scan.

Onder arbeidsmigranten wordt in deze quick-scan verstaan eerste generatie allochtonen van 15-64 jaar afkomstig uit Estland, Letland, Li-

Hoe is de quick-scan opgesteld?

De quick-scan is opgesteld door Gerrichhauzen en Partners onder begeleiding van een begeleidingsgroep bestaande uit ambtelijke vertegenwoordigers van zes regiogemeenten, Regio West-Brabant, Provincie Noord-Brabant en Ministerie van BZK. Belangrijk onderdeel van de quick-scan is een enquête onder bedrijven en uitzendbureaus in de regio uitgevoerd in samenwerking met USP Marketing Consultancy (zie bijlage 3 voor een verantwoording van de enquête-opzet). De resultaten van de quick-scan zijn tevens besproken met de bestuurlijke opdrachtgevers vanuit de regio (portefeuillehouders van de gemeenten Drimmelen, Steenbergen en Zundert) en voor commentaar voorgelegd aan drie ambassadeurs (vanuit de bestuurders, werkgevers en corporaties).

touwen, Bulgarije, Hongarije, Polen, Roemenië, Slovenië, Tsjechië, Slowakije, Griekenland. Italië, Portugal of Spanje en die woonachtig zijn in Nederland.

Leeswijzer

Deze quick-scan bestaat uit twee hoofdonderdelen, namelijk:

- het aantal arbeidsmigranten in de regio en de verwachte ontwikkeling hiervan;
- de huisvesting van arbeidsmigranten in de regio.

Hierachter presenteren we de conclusies van deze twee onderdelen van de quick-scan. Hoofdstuk 2 gaat over het aantal arbeidsmigranten dat in de regio woont en werkt, hoofdstuk 3 over de woonsituatie van de arbeidsmigranten. In hoofdstuk 4 trekken we conclusies en doen we een aantal aanbevelingen.

De feitelijke rapportages over beide onderdelen van de quick-scan zijn te vinden in de bijlage 1 en 2. In bijlage 1 brengen we het huidige aantal arbeidsmigranten in West-Brabant en de ontwikkeling van dit aantal in beeld. Voor de bestaande situatie maken we gebruik van diverse bronnen zoals gegevens van CBS en de uitgevoerde enquête. Voor de ontwikkeling van het aantal arbeidsmigranten kijken we naar de verwachte ontwikkeling van de arbeidsmarkt in West-Brabant. In bijlage 2 maken we op basis van de gegevens van bijlage 1 een doorrekening per gemeente van het aantal arbeidsmigranten dat werkt en woont in een gemeente. In bijlage 3 gaan we in op de huidige huisvestingsituatie aan de hand van de resultaten van de bedrijven-enquête. We beschrijven het gemeentelijk beleid rond de huisvesting van arbeidsmigranten en de gewenste huisvestingsituatie volgens de arbeidsmigranten zelf en volgens de bedrijven. In bijlage 4 is een verantwoording van de uitgevoerde enquête te vinden en in bijlage 5 een nadere uitwerking van de analyse van het gemeentelijk beleid rond arbeidsmigranten.

2 Omvang en ontwikkeling aantal arbeidsmigranten

Als onderdeel van de quick-scan hebben we de omvang van de groep arbeidsmigranten in West-Brabant en de ontwikkeling daarvan op verschillende manieren in beeld gebracht (zie bijlage 1). De gegevensbronnen geven niet een exact beeld van de omvang van de groep arbeidsmigranten, maar door combinatie ervan kunnen we wel een benadering maken van het aantal arbeidsmigranten in de regio. In dit hoofdstuk proberen we een totaalbeeld te schetsen.

Huidig aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio West-Brabant

Als basis voor het benaderen van het aantal arbeidsmigranten dat in de regio werkt, gebruiken we de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus:

- bedrijven: in bijlage 1 (zie tabel 1.5) hebben we berekend dat bij bedrijven in de regio circa 5.800 arbeidsmigranten werken, waarvan naar schatting 2.950 via uitzendbureaus. Er resteren dus 2.850 arbeidsmigranten die bij bedrijven in de regio in dienst zijn;
- uitzendbureaus: in bijlage 1 hebben we in tabel 1.7 berekend dat er in de regio circa 10.000 arbeidsmigranten werken bij uitzendbureaus die in de regio gevestigd zijn. Van dit aantal werkt 36% (ofwel 3.600) in de vestigingsgemeente van het uitzendbureau en 16% (1.600) elders in de regio. Totaal werken dus zo'n 5.200 arbeidsmigranten via uitzendbureaus in de regio West-Brabant¹.

We kunnen de aantallen van bedrijven en van uitzendbureaus optellen om te komen tot het totaal aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio. Daarbij doet zich een probleem voor: volgens de berekening op basis van de bedrijvenenquête werken er 2.950 arbeidsmigranten in de regio via uitzendbureaus. Volgens de berekening op basis van de enquête onder uitzendbureaus zijn dit er 5.200. We nemen deze twee getallen als bandbreedte voor de raming van het aantal arbeidsmigranten dat via uitzendbureaus in de regio werkt. Opgeteld bij het aantal arbeidsmigranten in dienst bij bedrijven levert dit de bandbreedte op voor het aantal arbeidsmigranten dat in loondienst in de regio werkt. Dit zijn dus 5.800 (=2.850+2.950) tot 8.050 (2.850+5.200) arbeidsmigranten (in tabel 1 is de berekening weergegeven).

Om te verifiëren of deze cijfers plausibel zijn, kunnen wij deze berekende bandbreedte vergelijken met gegevens van CBS over geregistreerde arbeidsmigranten. Om te bepalen hoeveel arbeidsmigranten werken in de regio, gaan we uit van de gegevens over de polisadministratie UWV (tabel 1.2 en 1.3 in bijlage 1). Deze tabellen gaan uit van verschillende indelingen, namelijk een indeling naar woongemeente en een indeling naar werkgemeente. Combinatie van de gegevens levert op gemeenteniveau een minder betrouwbaar beeld op. Op het niveau van de regio zullen de verschillen zich uitmiddelen waardoor het beeld betrouwbaarder wordt. Het totaal aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio kan dan gevonden worden door het optellen van het aantal arbeidsmigranten in de regio ingeschreven in het GBA én in de polisadministratie UWV (2.980 volgens tabel 1.2) en het aantal arbeidsmigranten in de regio ingeschreven in de polisadministratie UWV maar niet in het GBA (4.200 volgens tabel 1.3). In het totaal werken er op basis van deze CBS-cijfers dan 7.300 arbeidsmigranten in de regio. Dit aantal past goed binnen de hierboven aangegeven bandbreedte. De bandbreedte lijkt dus plausibel.

Zowel in de CBS-gegevens als in de bedrijvenenquête blijft een grote groep arbeidsmigranten buiten beeld. Zzp'ers, personen in huishoudelijke dienst en arbeidsmigranten die zwart werken, zijn niet in dit aantal meegenomen. Een onderzoek naar de verhouding tussen geregistreerde en niet-geregistreerde arbeidsmigranten van Prof. dr. Van der Heijden van de Universiteit van Utrecht schat dat deze groep niet geregistreerde arbeidsmigranten even groot is als de groep geregistreerd/in loondienst (zie noot 7, pagina 38). Als we deze redenering toepassen op de

¹ Bij dit aantal geen rekening is gehouden met arbeidsmigranten die door uitzendbureaus buiten de regio worden gedetacheerd binnen de regio.

berekende bandbreedte werken er in de regio West-Brabant (afgerond) 12.000-16.000 arbeidsmigranten (zie tabel 1).

Tabel 1: Berekening aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio
(bron: berekening GenP)

		Raming 2: obv gegevens bedrijven		Raming 2: obv gegevens uitzendbureaus	
Werkzaam bij bedrijven (tabel 1.5)	5.800				
waarvan via uitzendbureaus (A)	-/- 2.950				
Resterend: in dienst bij bedrijven (B)	2.850	2.850	=B	2.850	=B
Werkzaam bij uitzendbureaus (tabel 1.7)	10.014				
waarvan werkzaam binnen de regio (C)	5.207	2.950	=A	5.200	=C
Totaal werkzaam binnen de regio (geregistreerd) (D)		5.800	=B+A	8.050	=B+C
Niet geregistreerd (E)		5.800	E=D	8.050	E=D
Totaal (afgerond)		12.000	=D+E	16.000	=D+E

Op vergelijkbare wijze als in tabel 1 voor de regio is gebeurd, kunnen we het aantal arbeidsmigranten per gemeente doorrekenen. De doorrekening gaat uit van het feitelijk aantal bedrijven per branche in de gemeente en het gemiddeld aantal arbeidsmigranten per bedrijf in de betreffende branche². De uitgebreide doorrekening per gemeente is te vinden in bijlage 2; een samenvatting is opgenomen in tabel 2. Het verschil tussen raming 1 en raming 2 is de bandbreedte van het aantal arbeidsmigranten dat werkt in een gemeente³.

Huidig aantal arbeidsmigranten woonachtig in de regio West-Brabant

Door combinatie van de gegevens van CBS en de enquêteresultaten kunnen we ook iets zeggen over het aantal arbeidsmigranten dat woonachtig is in de regio. We gebruiken hiervoor de gegevens uit de bedrijvenenquête over de woonplaats van arbeidsmigranten (zie tabel 1.10 en 1.11 in bijlage 1) en over het aantal in het GBA ingeschreven arbeidsmigranten (zie tabel 1.1 en 1.2. in bijlage 1)

- bedrijven: hiervoor hebben we gezien dat er 2.950 arbeidsmigranten in dienst zijn van bedrijven in de regio. Volgens tabel 1.10 van bijlage 1 woont 47% van deze arbeidsmigranten in de vestigingsgemeente van het bedrijf en nog eens 29% in een andere gemeente in de regio. In het totaal woont dus 76% in de regio ofwel 2.250 arbeidsmigranten.
- uitzendbureaus: bij de uitzendbureaus die in de regio zijn gevestigd, zijn 10.014 arbeidsmigranten in dienst. Volgens tabel 1.11 van bijlage 1 woont 31% van deze arbeidsmigranten in de vestigingsgemeente van het uitzendbureau en nog eens 25% in een andere gemeente in de regio. In het totaal woont dus 56% in de regio ofwel 5.610 arbeidsmigranten.
- niet-werkzame arbeidsmigranten: we hebben bij de twee vorige punten gekeken naar het aantal arbeidsmigranten dat werkt en woont in de regio. Hierbij moeten in ieder geval nog worden opgeteld het aantal arbeidsmigranten dat niet-werkzaam is (bijvoorbeeld familie van arbeidsmigranten, studenten e.d.). Hiervoor gebruiken we het verschil tussen tabel 1.1 (arbeidsmigranten geregistreerd in het GBA) en 1.2 (arbeidsmigranten geregistreerd in het

² De benadering op basis van gemiddelden is nodig omdat het aantal respondenten in de enquête (aantal bedrijven met arbeidsmigranten) per gemeente uiteen loopt van 1 in Halderberge en Baarle-Nassau tot 15 in Breda (totaal 130 bedrijven in de regio). Een berekening maken op basis van de respons per gemeente levert een onvoldoende betrouwbaar resultaat op. Berekening op basis van het gemiddelde per branche geeft een vertekening als de bedrijven in een branche in een gemeente groter zijn dan gemiddeld in de regio of meer dan gemiddeld met arbeidsmigranten werken.

³ Raming 1 in de tabel is gebaseerd op de opgave van bedrijven van het aantal arbeidsmigranten dat via uitzendbureaus werkt, raming 2 van de opgave door de uitzendbureaus zelf. In gemeenten waar veel arbeidsmigranten bij bedrijven werken en weinig via uitzendbureaus, kan raming 1 hoger uit komen dan raming 2, ook al is raming 2 voor de gehele regio hoger dan raming 1.

Tabel 2: Doorrekening per gemeente van aantal werkzame arbeidsmigranten
(bron: berekening GenP)

	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
Raming 1 obv geg. bedrijven (A+B):										
Totaal geregistreerd	5.800	67	161	62	284	845	337	439	211	247
Niet geregistreerd	5.800	67	161	62	284	845	337	439	211	247
Totaal werkzaam (afgerond)	12.000	130	320	120	570	1.690	670	880	420	490
Raming 2 obv geg. uitzendbureaus (B+C1+C2)										
Totaal geregistreerd	8.050	95	152	55	528	1.818	338	539	292	298
Niet geregistreerd	8.050	95	152	55	528	1.818	338	539	292	298
Totaal werkzaam (afgerond)	16.000	190	300	110	1.060	3.640	680	1.080	580	600

	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
Raming 1 obv geg. bedrijven (A+B):										
Totaal geregistreerd	536	375	464	230	265	279	251	152	132	466
Niet geregistreerd	536	375	464	230	265	279	251	152	132	466
Totaal werkzaam (afgerond)	1.070	750	930	460	530¹	560	500	300	260	930
Raming 2 obv geg. uitzendbureaus (B+C1+C2)										
Totaal geregistreerd	693	526	789	220	297	387	315	167	152	393
Niet geregistreerd	693	526	789	220	297	387	315	167	152	393
Totaal werkzaam (afgerond)	1.390	1.050	1.580	440	590¹	770	630	330	300	790

¹ De gemeente Steenbergen heeft zelf onderzoek gedaan naar het aantal arbeidsmigranten. Op basis van gesprekken met bedrijven komt de gemeente tot circa 1.000 in de gemeente werkzame arbeidsmigranten. Een verklaring voor dit hogere aantal kan zijn dat de land- en tuinbouwbedrijven in Steenbergen groter zijn dan gemiddeld of meer dan gemiddeld met arbeidsmigranten werken.

GBA én de polisadministratie UWV) uit bijlage 1. Het verschil van 2.800 arbeidsmigranten tussen tabel 1.1 (5.780 arbeidsmigranten in de regio) en tabel 1.2 (2.980) is het aantal niet-werkzame arbeidsmigranten dat woont in de regio.

Ook bij deze berekening blijft een grote groep niet-geregistreerde arbeidsmigranten buiten beeld. We gaan er weer vanuit dat de niet-geregistreerde groep even groot is als de geregistreerde groep, waardoor het aantal arbeidsmigranten woonachtig in de regio verdubbeld. We komen dan tot een totaal van 21.000 arbeidsmigranten die woonachtig zijn in de regio. We hebben dan nog geen rekening gehouden met arbeidsmigranten die wonen in de regio maar werken bij bedrijven en uitzendbureaus buiten de regio. Om hiervan een schatting te maken, vergelijken we het aantal in de regio woonachtige arbeidsmigranten (21.000) met het geraamde aantal in de regio werkzame arbeidsmigranten (12.000-16.000). Uitgaande van de lage raming zijn er 9.000 arbeidsmigranten die in de regio wonen, maar niet werken. Een deel hiervan is niet-werkzaam (zie het derde bolletje hierboven). Er van uitgaande dat deze groep 2.800 ge

Tabel 3: Berekening aantal arbeidsmigranten woonachtig in de regio
(bron: berekening GenP)

		Raming	
In dienst bij bedrijven (tabel 1)	2.850		
waarvan woonachtig in vestigingsgemeente 47% (tabel 1.10) (A)	1.340	1.340	=A
waarvan woonachtig elders in de regio 29% (tabel 1.10) (B)	830	830	=B
Werkzaam bij uitzendbureaus (tabel 1)	10.000		
waarvan woonachtig binnen de regio (C)	5.600	5.600	=C
Arbeidsmigranten geregistreerd in het GBA (tabel 1.1)	5.780		
Arbeidsmigranten geregistreerd in GBA en UWV (tabel 1.2)	-/- 2.980		
Arbeidsmigranten niet in loondienst (D)	2.800	2.800	=D
Totaal woonachtig binnen de regio (geregistreerd) (E)		10.570	=A+B+C+D
Niet geregistreerd (F)		10.500	F=E
Werkzaam bij bedrijven buiten de regio maar woonachtig binnen de regio (schatting) (G)		4.000	
Totaal (afgerond)			
• Raming 1 exclusief bedrijven buiten regio		21.000	=E+F
• Raming 2 inclusief bedrijven buiten regio		25.000	=E+F+G

registreerde arbeidsmigranten omvat en een ongeveer even grote groep niet-geregistreerden, zijn dit circa 5.000 mensen. Dat levert een schatting op van circa 4.000 arbeidsmigranten die binnen de regio woont maar werkzaam is bij bedrijven buiten de regio. De bandbreedte van het aantal arbeidsmigranten die woonachtig zijn in de regio is dan 21.000-25.000 arbeidsmigranten (zie tabel 3).

We kunnen weer op een vergelijkbare manier als voor de regio voor iedere gemeente een schatting maken van het aantal in de gemeente woonachtige arbeidsmigranten. De uitgebreide doorrekening per gemeente is te vinden in bijlage 2; een samenvatting is opgenomen in tabel 4. Het verschil tussen raming 1 en raming 2 geeft de bandbreedte van het aantal arbeidsmigranten dat in de gemeente woonachtig is.

Let op dat de getallen uit tabel 1 en 3 niet opgeteld mogen worden: het betreft voor een groot deel dezelfde mensen. Een groot deel van de arbeidsmigranten die in de regio werken volgens tabel 1, wonen ook in de regio en zijn dus terug te vinden in tabel 3. Hetzelfde geldt voor de aantallen per gemeente in tabellen 2 en 4. Vergelijking van de raming van het aantal in de regio werkzame arbeidsmigranten (12.000-16.000) met het aantal in de regio woonachtige arbeidsmigranten (21.000-25.000) laat zien dat er 9.000 arbeidsmigranten meer in de regio wonen dan er werken. Zoals eerder aangegeven zijn circa 5.000 hiervan niet-werkzaam (bijvoorbeeld familie, studenten e.d.) en wonen er zo'n 4.000 arbeidsmigranten binnen de regio die in dienst zijn bij bedrijven buiten de regio. Dit sluit aan bij de in ander onderzoek geconstateerde 'mainport'functie die bijvoorbeeld Zundert heeft voor arbeidsmigranten die naar Nederland komen⁴. Die functie betekent dat er veel arbeidsmigranten in Zundert wonen die buiten de regio werken, bijvoorbeeld in Rotterdam of in België.

Ontwikkeling van de vraag naar arbeidsmigranten

Arbeidsmigranten spelen een essentiële rol spelen in de regionale economie doordat als gevolg van de vergrijzing en de daardoor dalende beroepsbevolking de tekorten op de arbeidsmarkt in West-Brabant fors toenemen (zie ook bijlage 1). De studie *Arbeidsmarkt West-Brabant 2010-*

⁴ Zie bijvoorbeeld Arbeidsmigranten uit Polen, Bulgarije en Roemenië in West-Brabant, Nicis/Erasmus Universiteit, november 2010

Tabel 4: Doorrekening per gemeente van aantal woonachtige arbeidsmigranten
(bron: berekening GenP)

	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
Raming 1: excl. bedrijven buiten regio										
Totaal geregistreerd	10.570	121	179	96	741	2.611	399	717	301	377
Niet geregistreerd	10.570	121	179	96	741	2.611	399	717	301	377
Totaal woonachtig (afgerond)	21.000	240	360	190	1.480	5.220	800	1.430	600	750
Raming 2: incl. bedrijven buiten regio										
Werkzaam bij bedrijven buiten regio ¹ (A)	4.000	50	50	50	400	700	100	150	100	100
Totaal woonachtig (afgerond)	25.000	290	410	240	1.880	5.920	900	1.580	700	850

	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
Raming 1: excl. bedrijven buiten regio										
Totaal geregistreerd	748	671	1.066	272	364	428	332	206	170	775
Niet geregistreerd	748	671	1.066	272	364	428	332	206	170	775
Totaal woonachtig (afgerond)	1.500	1.340	2.130	540	730	860	660	410	340	1.550
Raming 2: incl. bedrijven buiten regio										
Werkzaam bij bedrijven buiten regio ¹ (A)	150	150	500	100	100	100	100	50	50	1.000
Totaal woonachtig (afgerond)	1.650	1.490	2.630	640	830	960	760	460	390	2.550

¹ Het totaal en de verdeling over de gemeenten is een schatting.

2040 van het regionaal platform Arbeid West-Brabant en de Regio West-Brabant voorspelt dat het vraagtekort op de arbeidsmarkt in de regio oploopt van circa 14.000 arbeidsplaatsen in 2020 naar circa 29.000 in 2030 en 36.000 in 2040. Om dit tekort op te vangen moet de arbeidsparticipatie omhoog, moeten arbeidskrachten uit buurregio's worden aangetrokken en zal nadrukkelijk een beroep worden gedaan op arbeidsmigranten. Hoe groot de bijdrage van ieder element is, is moeilijk te voorspellen. In de periode tot 2020 kan de nog steeds toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen en ouderen een belangrijk deel van het tekort opvangen. Na 2020 stabiliseert naar verwachting de arbeidsparticipatie van vrouwen en ouderen en moeten beide andere elementen een grotere bijdrage aan het opvangen van de tekorten leveren.

Als we dit proberen te kwantificeren ontstaat globaal het volgende beeld:

- periode 2010-2020: het vraagtekort op de arbeidsmarkt door vergrijzing en daling van de beroepsbevolking wordt opgevangen door de groei van de arbeidsparticipatie van vrouwen en ouderen. Hieruit ontstaat dus geen extra vraag naar arbeidsmigranten. Uit de enquête blijkt dat bedrijven en uitzendbureaus een lichte groei voorzien van het aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio als gevolg van de groei van de werkgelegenheid bij hun bedrijven en het onvoldoende beschikbaar zijn van ander personeel. Deze groei schatten we op 1% van het totaal aantal in de regio werkzame arbeidsmigranten (dus 120-160 arbeidsmigranten). Daarnaast zorgen grootschalige projecten zoals het AFC Nieuw Prinsenland in Dinteloord in de gemeente Steenbergen en het Logistieke Park Moerdijk voor een forse extra vraag naar arbeidsmigranten. Deze extra vraag door grootschalige projecten

ramen we op 1.000-1.200 arbeidsmigranten (waarvan alleen al 660-990 voor het AFC). De verwachte toename van de vraag naar arbeidsmigranten is afgerond 1.000-1.500 personen. Het aantal arbeidsmigranten in de regio neemt daarmee toe tot 13.000-17.500 personen in 2020.

- periode 2020-2040: de tekorten op de arbeidsmarkt worden nijpend. De stijgende arbeidsparticipatie is niet voldoende voor het opvangen hiervan. De arbeidsmarktstudie van de regio verwacht zelfs bij een forse stijging van de arbeidsparticipatie een tekort van 17.200 werkzame personen in 2040. Omdat in alle regio's van Nederland soortgelijke processen spelen, zal het aantrekken van arbeidskrachten uit andere regio's onvoldoende soelaas bieden. Het tekort zal voor een groot deel moeten worden opgevuld door arbeidskrachten van buiten Nederland. We gaan daarom voor 2040 uit van een verdubbeling van het aantal in de regio werkzame arbeidsmigranten ten opzichte van het huidige aantal⁵. Het aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio in 2040 is dan 24.000-32.000 personen.

⁵ De meest uitvoerige prognose van het aantal arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa is gemaakt door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut in opdracht van het toenmalige Ministerie van VROM-WWI (Toekomstverkenning allochtonen uit Midden- en Oost-Europa (MOE-landen), maart 2010). In deze studie zijn ramingen gemaakt voor het aantal arbeidsmigranten gebaseerd op scenario's van het Centraal Planbureau voor de economische ontwikkeling en voorspellingen voor de bevolkingsgroei van allochtone groepen. Deze studie komt voor de periode 2012-2040 tot een nog veel grotere stijging van het aantal arbeidsmigranten. De lage raming gaat er vanuit dat het aantal arbeidsmigranten in 2040 2,5 keer zo hoog is als in 2012, de hoge raming is 4 keer zo hoog als in 2012. Omdat in de regio West-Brabant al veel arbeidsmigranten werken is een lagere stijging dan volgens deze ramingen aannemelijk.

3 Huisvesting van arbeidsmigranten

In dit hoofdstuk gaan we in op de woonsituatie van arbeidsmigranten in de regio. We combineren daarbij gegevens verzameld via de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus met de wensen van arbeidsmigranten. Omdat de huisvesting van arbeidsmigranten wordt beïnvloed door het gemeentelijk beleid op dit punt, geven we ook een analyse van dit beleid. Dit hoofdstuk is gebaseerd op de gegevens uit bijlage 3 van deze rapportage.

Huidige en gewenste huisvesting volgens bedrijven en uitzendbureaus

In de enquête zijn bedrijven en uitzendbureaus gevraagd naar de huidige en gewenste huisvesting van arbeidsmigranten. Uit een analyse van de antwoorden blijkt dat bedrijven en uitzendbureaus uiteenvallen in drie verschillende groepen met elk hun eigen benadering, namelijk land- en tuinbouw, overige branches en uitzendbureaus.

Land- en tuinbouw

In de land- en tuinbouw wonen arbeidsmigranten op dit moment in een kamer in een huis (29%), in een vakantiehuisje of caravan op een recreatiepark (24%) of op soortgelijke wijze bij de werkgever (18%). Deze huisvesting is in bijna de helft van de gevallen geregeld door de werkgever en in nog eens bijna 40% van de gevallen door het uitzendbureau. De werknemer zelf speelt nauwelijks een rol in het regelen van de huisvesting. Gevraagd naar de gewenste huisvestingsituatie geven bedrijven aan dat zij vaker dan nu arbeidsmigranten willen onderbrengen op hun eigen terrein. Ruim de helft van de bedrijven zou graag willen dat gemeenten en provincie dit mogelijk maken. Land- en tuinbouwbedrijven zijn van alle branches het meest actief bij het huisvesten van arbeidsmigranten. Zij achten zich als werkgever primair verantwoordelijk voor de huisvesting en zijn het minst geneigd deze huisvesting uit te besteden aan anderen.

Overige bedrijfsbranches

In de industrie, bouw, transport en zakelijke dienstverlening wonen arbeidsmigranten veel vaker dan in de land- en tuinbouw zelfstandig in een huis. In de drie laatst genoemde branches woont zelfs een ruime meerderheid zo. Huisvesting op een vakantiepark of bij de werkgever komt niet tot nauwelijks voor. De mate waarin arbeidsmigranten in deze branches zelfstandig wonen hangt waarschijnlijk samen met de sterkere rol die de arbeidsmigranten zelf spelen bij het regelen van de huisvesting. In een kwart tot ruim een derde van de gevallen heeft de werknemer zelf de huisvesting geregeld. De rol van de werkgever bij het regelen van de huisvesting is in deze branches veel minder groot dan bij de land- en tuinbouw. Een (ruime) meerderheid van de werkgevers in deze branches voelt zich dan ook niet primair verantwoordelijk voor de huisvesting van arbeidsmigranten en meent dat de arbeidsmigrant zelf een actievere rol moet spelen bij het regelen van de huisvesting. Een belangrijk deel van de bedrijven zou de huisvesting dan ook graag uitbesteden aan anderen.

Uitzendbureaus

Uitzendbureaus nemen een tussenpositie in ten opzichte van beide bovengenoemde groepen. Arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus wonen in ongeveer gelijke mate in een kamer in een huis en zelfstandig in een huis. Huisvesting in een vakantiehuisje of caravan op een recreatiepark komt vaker voor dan bij de overige bedrijfsbranches. Het uitzendbureau heeft in ruim 40% van de gevallen de huisvesting voor de arbeidsmigrant geregeld, maar opvallend genoeg regelt ook ruim 40% van de arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus de huisvesting zelf. Het percentage uitzendbureaus dat de huisvesting primair de verantwoordelijkheid van de werkgever is ongeveer even hoog als het percentage dat dit niet vindt. Ook het percentage uitzendbureaus dat de huisvesting graag zou willen uitbesteden is ongeveer even hoog als het percentage dat dit niet wil. Uitzendbureaus vinden dat de arbeidsmigrant zelf een actievere rol moet spelen bij het regelen van de huisvesting.

Het onderscheid tussen de verschillende benaderingen vertaalt zich ook naar de huisvestingssituatie per gemeente. In gemeenten met veel land- en tuinbouwbedrijven is de huisvestingssituatie anders dan in meer stedelijke gemeenten. Uit de indicatieve verdeling van de huisvestingsvormen per gemeente in tabel 2.2. blijkt bijvoorbeeld dat huisvesting als zelfstandig huishouden vooral voorkomt in Bergen op Zoom, Breda en Roosendaal. In Halderberge, Oosterhout, Steenbergen en Etten-Leur wonen arbeidsmigranten het vaakst in een kamer in een huis. Arbeidsmigranten werkzaam in Alphen-Chaam, Drimmelen, Zundert en Woensdrecht wonen meer dan gemiddeld op een recreatiepark.

De verschillende benaderingen zijn ook van belang voor de wijze waarop gemeenten bedrijven het beste kunnen benaderen voor (het bijdragen aan) het goed huisvesten van arbeidsmigranten. In hoofdstuk 4 komen we hier op terug.

Huisvestingsbehoefte arbeidsmigranten

Arbeidsmigranten vormen wat betreft hun huisvestingsbehoefte geen homogene groep. Er zijn verschillende groepen met een verschillende behoefte aan huisvesting. In zijn essentie kunnen we drie groepen arbeidsmigranten onderscheiden.

De eerste groep zijn de kort verblijvers. Deze verblijven korte tijd in Nederland (tot zes maanden). Op basis van de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus omvat deze groep in West-Brabant zo'n 30-40% van de arbeidsmigranten. Deze groep stelt geen hoge eisen aan de huisvesting en woont het liefst zo goedkoop mogelijk. Voor deze groep zijn short-stay faciliteiten zoals een kamer in een complex, een kamer in een huis of huisvesting op het terrein van de werkgever geschikt.

De tweede groep is die van het permanent tijdelijke verblijf. Deze groep verblijft tussen de 6 maanden en 3 jaar. Volgens de enquête omvat deze groep zo'n 20-30% van de arbeidsmigranten. Onder deze groep valt ook 'permanente pendel', arbeidsmigranten die tijdelijk in Nederland werken, maar jaarlijks terugkeren. De migranten werken 6-11 maanden per jaar in Nederland en brengen de zomer- of wintermaanden in het land van herkomst door. Permanente pendel heeft gevolgen voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Goede woonomstandigheden worden een belangrijke terugkeervoorwaarde. Deze arbeidsmigranten stellen goede huisvesting op prijs en willen hiervoor ook betalen. Voor deze groep zijn mid-stay-woonconcepten van belang die voldoende kwaliteit en privacy bieden, maar ook meer flexibiliteit dan permanente bewoning.

De laatste groep arbeidsmigranten is de groep die kiest voor een permanent verblijf (langer dan 3-5 jaar). Bedrijven en uitzendbureaus schatten in de enquête dat zo'n 25-30% van de arbeidsmigranten zich in Nederland wil vestigen. Deze groep zoekt reguliere huisvesting eventueel samen met partner/gezin. Gezien de inkomenspositie van arbeidsmigranten is deze groep voornamelijk aangewezen op de sociale woningvoorraad (huur en koop). Voor deze groep gelden dezelfde regels als voor reguliere woningzoekenden, maar het is wel van belang deze arbeidsmigranten te helpen hun weg binnen het systeem te vinden en duidelijk te zijn over de voorwaarden waaraan voldaan moet worden.

Uit onderzoek naar de woonwensen van arbeidsmigranten blijkt dat ook bij short-stay- en mid-stay-faciliteiten arbeidsmigranten een grotere mate van privacy op prijs stellen dan thans veelal het geval is. Zo wijst onderzoek in Limburg uit dat slechts 5% van de arbeidsmigranten een slaapkamer met anderen wil delen en dat zo'n 30% van de arbeidsmigranten graag beschikt over een eigen toilet en douche. Ook onderzoek in Zundert laat een grote voorkeur voor meer privacy zien. Als de keuze is 'meer betalen of inleveren op kwaliteit' zijn arbeidsmigranten in eerste instantie bereid om meer te betalen en willen ze pas in laatste instantie inleveren op privacy.

Gemeentelijk beleid huisvesting arbeidsmigranten

De huisvestingsopgave voor arbeidsmigranten wordt niet alleen bepaald door de wensen van arbeidsmigranten en bedrijven, maar ook door het gemeentelijk beleid. Welke huisvestingsvormen voor arbeidsmigranten zijn toegestaan en waar mogen deze worden gerealiseerd?

De toegestane huisvestingsvormen en huisvestingslocaties zijn in alle gemeenten vastgelegd in beleidsregels en (paraplu)bestemmingsplannen. Een analyse van de beleidsregels (zie bijlage 3 en bijlage 5) laat zien dat de beleidsregels van gemeenten in West-Brabant op veel aspecten grote verschillen vertonen. Verschillen doen zich bijvoorbeeld voor bij verblijfsduur, maximum aantal personen, maximum aantal woonunits op locaties buiten de bebouwde kom, maximum aantal woningen binnen de bebouwde kom en minimum oppervlakte per persoon. Uit de beleidsregels valt niet op te maken waar deze verschillen uit voort komen. De grote verschillen kunnen een belemmering vormen voor de totstandkoming van initiatieven.

Veel gemeenten treden op dit moment in beperkte mate actief op tegen ongewenste of onrechtmatige huisvesting van arbeidsmigranten, vermoedelijk onder meer door gebrek aan menskracht, gebrek aan kennis en ervaring en gebrek aan goede alternatieve huisvestingslocaties.

De huisvesting van arbeidsmigranten is pas de laatste paar jaar een actueel thema in het woonbeleid. Bij gemeenten ontbreekt het nog vaak aan kennis, informatie en ervaring, waardoor het geformuleerde beleid voorzichtig en weinig concreet is. Gemeenten geven aan op lokaal niveau het regionale beleid en de regionale afspraken te willen uitwerken, maar deze regionale afspraken ontbreken nog. In de prestatieafspraken met corporaties zijn de afspraken veelal gericht op nader onderzoek of nadere verkenning van de mogelijkheden.

Initiatieven voor huisvesting arbeidsmigranten

De gemeenten is ook gevraagd aan te geven of er lopende initiatieven zijn rond het huisvesten van arbeidsmigranten. Uit het overzicht blijkt dat in negen gemeenten lopende initiatieven zijn rond de huisvesting van arbeidsmigranten:

- Bergen op Zoom: de gemeente is bezig met het opzetten van job-lodges. Een job-lodge is een kleinschalige woonvorm specifiek geschikt voor de tijdelijke huisvesting van circa 20 arbeidsmigranten. De eerste job-lodge is gerealiseerd en er zijn initiatieven voor zes andere locaties.
- Drimmelen: de gemeente is een van de deelnemers aan de Platform31/SEV-pilot voor de tijdelijke huisvesting van arbeidsmigranten. In Drimmelen wordt gewerkt aan een woonconcept op één locatie die de komende jaren niet ontwikkeld gaat worden. Hier kunnen tijdelijke woonunits voor in het totaal 40 personen geplaatst worden om in huisvesting van arbeidsmigranten te voorzien. Dit gebeurt in samenwerking met gemeente, corporatie en enkele ondernemers (tuinders).
- Halderberge onderzoekt momenteel de mogelijkheden voor de huisvesting van circa 220 arbeidsmigranten op de locatie De Olmen.
- Steenberghe: In 2013 wordt in Steenberghe het complex Stella Maris afgerond. Dit project omvat de verbouw van een voormalig klooster tot grootschalige huisvesting voor circa 400 arbeidsmigranten.
- Zundert: Zundert is eveneens een deelnemer aan de Platform31/SEV-pilot voor de tijdelijke huisvesting van arbeidsmigranten. In Zundert wordt de haalbaarheid onderzocht van kleinschalige huisvesting in de woonkernen van Zundert. Het haalbaarheidsonderzoek is in het eerste kwartaal van 2013 afgerond.
- Uitzendbureau GoodMorning heeft plannen voor een complex met huisvesting voor circa 400 arbeidsmigranten in Etten-Leur dat een regionale functie krijgt.
- Woningcorporatie Thuisvester heeft met de gemeenten Geertruidenberg, Oosterhout, Rucphen en Zundert afgesproken jaarlijks maximaal 5 woningen per gemeente geschikt te

maken voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Per woning worden maximaal vier arbeidsmigranten gehuisvest.

Zeven gemeenten (Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Moerdijk, Roosendaal, Werkendam, Woensdrecht, Woudrichem) geven aan dat er op dit moment geen initiatieven zijn rond huisvesting van arbeidsmigranten. Van de overige drie gemeenten (Aalburg, Breda en Tholen) is niet duidelijk of er lopende initiatieven zijn rond de huisvesting van arbeidsmigranten.

4 Conclusies en aanbevelingen

Deze Quick-scan Arbeidsmigranten in West Brabant gaat in op de omvang en ontwikkeling van de groep arbeidsmigranten in de Regio West-Brabant en op hun huisvestingssituatie. Onderdeel van de quick-scan was een enquête onder bedrijven en uitzendbureaus in de regio.

Huidige omvang van de groep arbeidsmigranten

Op basis van de gegevens uit de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus ramen we dat er op dit moment 12.000-16.000 arbeidsmigranten in de regio werken. Combinatie van de gegevens uit de enquête met de cijfers van CBS levert een raming op van 21.000-25.000 arbeidsmigranten die in de regio wonen. Een samenvattende overzicht van beide ramingen uitgesplitst naar gemeente is te vinden in tabel 5. De getallen uit tabel van het aantal arbeidsmigranten werkzaam en woonachtig in een gemeente mogen niet opgeteld worden: het betreft deels dezelfde mensen. Een groot deel van de arbeidsmigranten die in de regio werken, wonen ook in de regio en zijn dus terug te vinden in zowel de groep 'werkzaam' als in de groep 'woonachtig'. Vergelijking van het aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio en het aantal woonachtig in de regio laat zien dat in West-Brabant circa 9.000 arbeidsmigranten meer wonen dan er werken. Naar schatting zijn hiervan 5.000 niet werkzaam (familie, studenten e.d.) en werken zo'n 4.000 bij bedrijven buiten de regio. Als we deze laatste groep buiten beschouwing laten, zijn zo'n 17.000-21.000 arbeidsmigranten in economisch opzicht aan de regio gebonden.

Tabel 5: Samenvattend overzicht per gemeente van werkzame en woonachtige arbeidsmigranten
(bron: berekening GenP)

	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
Werkzaam in de gemeente										
Raming obv gegevens bedrijven	12.000	130	320	120	570	1.690	670	880	420	490
Raming obv gegevens uitzendbureaus	16.000	190	300	110	1.060	3.640	680	1.080	580	600
Woonachtig in de gemeente										
Raming excl. bedrijven buiten regio	21.000	240	360	190	1.480	5.220	800	1.430	600	750
Raming incl. bedrijven buiten regio	25.000	290	410	240	1.880	5.920	900	1.580	700	850

	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
Werkzaam in de gemeente										
Raming obv gegevens bedrijven	1.070	750	930	460	530	560	500	300	260	930
Raming obv gegevens uitzendbureaus	1.390	1.050	1.580	440	590	770	630	330	300	790
Woonachtig in de gemeente										
Raming excl. bedrijven buiten regio	1.500	1.340	2.130	540	730	860	660	410	340	1.550
Raming incl. bedrijven buiten regio	1.650	1.490	2.630	640	830	960	760	460	390	2.550

Toekomstige omvang: ontwikkeling van het aantal arbeidsmigranten

Het aantal arbeidsmigranten dat werkzaam in de regio is, stijgt tot 2020 met 1.000-1.500 personen. Deze groei wordt voor een klein deel veroorzaakt door de groei van de werkgelegenheid

bij bestaande bedrijven (circa 120-160 arbeidsmigranten) en voor een groot deel door nieuwe grootschalige projecten die de inzet vragen van veel arbeidsmigranten zoals het AFC Nieuw Prinsenland en het Logistieke Park Moerdijk. In de periode 2020 tot 2040 ontstaan grote tekorten op de regionale arbeidsmarkt als gevolg van de daling van de beroepsbevolking. Arbeidsmigranten moeten in belangrijke mate deze tekorten opvangen. Dit leidt naar verwachting in 2040 tot een verdubbeling van het aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio tot 24.000-32.000 personen.

Huidige huisvesting

De huisvestingssituatie van arbeidsmigranten verschilt sterk per branche. In de land- en tuinbouw speelt de werkgever een actieve rol in het verzorgen van de huisvesting en voelt zich ook primair hiervoor verantwoordelijk. In de industrie, bouw, transport en zakelijke dienstverlening is de rol van de werkgever minder groot, vaak is de huisvesting geregeld door de arbeidsmigrant zelf. De werkgever voelt zich in deze branches niet de eerst verantwoordelijke voor de huisvesting en zou de huisvesting graag uitbesteden. Uitzendbureaus nemen in bijna alle opzichten een tussenpositie in tussen beide uitersten. Voor gemeenten heeft deze driedeling gevolgen voor de aanpak van de huisvestingsproblematiek van arbeidsmigranten. In gemeenten met veel land- en tuinbouwbedrijven kunnen gemeenten direct met de werkgevers aan tafel over de huisvestingsopgave. Werkgevers voelen zich verantwoordelijk en vinden goede huisvesting in hun eigen belang omdat het hen een concurrentievoordeel oplevert. In gemeenten waar uitzendbureaus een belangrijke positie hebben, is het beeld diffuser en kan het sterk variëren. Sommige uitzendbureaus voelen zich verantwoordelijk en maken graag afspraken, anderen hebben dat veel minder. Bij de overige bedrijfsbranches is de rol van de arbeidsmigrant veel sterker en verdient het aanbeveling voor gemeenten om zich via informatiesteunpunten direct tot deze groep te richten.

Huisvestingsbehoefte

Arbeidsmigranten vallen wat betreft hun huisvestingsbehoefte uiteen in drie groepen:

- short-stay: zo'n 30-40% van de arbeidsmigranten in West-Brabant verblijft hier eenmalig slechts een beperkte tijd en stelt geen hoge eisen aan hun huisvesting. Voor deze groep zijn short-stay faciliteiten zoals een kamer in een complex, een kamer in een huis of huisvesting op het terrein van de werkgever geschikt. Werkgevers spelen een belangrijke rol bij deze faciliteiten.
- mid-stay: zo'n 20-30% van de arbeidsmigranten in West-Brabant verblijft hier langer dan zes maanden of keert ieder jaar terug om hier bepaalde tijd te werken. Voor deze groep zijn mid-stay-woonconcepten van belang die voldoende kwaliteit en privacy bieden, maar ook meer flexibiliteit dan permanente bewoning.
- permanent verblijf: bedrijven en uitzendbureaus schatten dat zo'n 25-30% van de arbeidsmigranten zich in Nederland wil vestigen. Deze groep zoekt reguliere huisvesting. Voor hen gelden dezelfde regels als voor reguliere woningzoekenden, maar het is wel van belang deze arbeidsmigranten te helpen hun weg binnen het systeem te vinden en duidelijk te maken aan welke voorwaarden voldaan moet worden.

Gemeentelijke beleid rond huisvesting

Bij gemeenten ontbreekt het nog vaak aan kennis, informatie en ervaring rond de huisvesting van arbeidsmigranten, waardoor het geformuleerde beleid voorzichtig en weinig concreet is. De huisvestingsvormen en -locaties die zijn toegestaan volgens beleidsregels en bestemmingsplannen, verschillen sterk per gemeente. De kennis en ervaring van gemeenten rond het huisvesten van arbeidsmigranten is nog beperkt. Ook kent het onderwerp nieuwe spelers zoals werkgevers en uitzendbureaus waarmee weinig ervaring bestaat vanuit het woonbeleid. Het formuleren van beleid en dit omzetten in concrete acties en initiatieven vergt daarom veel van gemeenten. Samenwerking in de regio levert een belangrijke bijdrage aan het verder uitwerken van beleid en activiteiten. De regio is daarbij verantwoordelijk voor het vaststellen en bewaken

van de afspraken die op regionaal niveau zijn gemaakt. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het uitwerken van de afspraken op lokaal niveau, het beleid rond het huisvesten van arbeidsmigranten, het (al of niet) verlenen van medewerking aan huisvestingsinitiatieven en het initiëren van aanvullende huisvestingsprojecten.

Eindconclusies: huidige en toekomstige huisvestingsopgave

Op basis van het voorgaande komen we tot vijf eindconclusies:

1 Opgave tot 2020: huisvesting legaliseren en verbeteren

Er wonen op dit moment 21.000-25.000 arbeidsmigranten in de regio waarvan er naar schatting zo'n 17.000-21.000 economisch aan de regio gebonden zijn. Op basis van landelijke cijfers van het Ministerie van BZK kunnen we deze groep qua huisvesting als volgt indelen:

- 50% (ofwel 8.500-10.500 mensen) woont op dit moment in goede legale huisvesting. Voor deze groep is dus er dus geen huisvestingsopgave;
- 25% (ofwel 4.250-6.250 mensen) woont in een situatie die aanvaardbaar is maar niet aan alle regels voldoet (bijvoorbeeld omdat op de locatie wonen niet is toegestaan volgens bestemmingsplan of omdat niet alle vergunningen aanwezig zijn). De huisvestingsituatie van deze groep kan gelegaliseerd worden door aanpassing van het bestemmingsplan, vergunningverlening e.d. Dit vergt van gemeenten een forse inspanning op het gebied van ruimtelijke orderingsprocedures en vergunning.
- 25% (ofwel 4.250-6.250 mensen) woont in een onacceptabele en niet te legaliseren situatie. De inspanning van alle partijen moet er op gericht zijn kwalitatief goede vervangende huisvesting voor deze groep te vinden. Gemeenten hebben een centrale rol bij het opsporen van deze ongewenste situaties en het stimuleren van en het meewerken aan de realisatie van vervangende huisvesting bijvoorbeeld via de bed-voor-bedregeling van het Ministerie van BZK en de VNG.

De opgave voor de regio en de gemeenten tot 2020 is het opsporen van de illegale huisvestingsituaties, het legaliseren van het acceptabele deel hiervan en het meewerken aan vervangende huisvesting voor het niet-acceptabele deel. Er is in de periode tot 2020 een beperkte kwantitatieve opgave: door de realisatie van bovenlokale werkgelegenheid (AFC Nieuw Prinsenland en Logistieke Park Moerdijk) groeit het aantal arbeidsmigranten in de regio naar schatting met 1.000-1.500 personen.

2 Opgave na 2020: uitbreiden van de huisvesting

Tot 2020 is de groei van het aantal arbeidsmigranten beperkt. In de periode 2020-2040 groeit de behoefte aan arbeidsmigranten sterk als gevolg van de toenemende tekorten op de arbeidsmarkt. De opgave voor gemeenten in deze periode is om samen met andere partijen te komen tot een forse uitbreiding (naar schatting een verdubbeling) van de huisvesting van arbeidsmigranten. Gezien de structurele behoefte aan arbeidsmigranten zal een groter deel van de arbeidsmigranten langer in Nederland verblijven of zich hier vestigen. Vanuit oogpunt van bevolkingssamenstelling is dit gunstig doordat door de vestiging van deze jonge actieve groep een betere balans in de bevolkingssamenstelling ontstaat. Vanuit huisvestingsoogpunt betekent dit een meer structurele huisvestingsbehoefte die voor een groter deel dan tot nu toe zal moeten worden gerealiseerd via reguliere huisvesting.

3 De regionale opgave verdeeld: opgave per gemeente:

De hiervoor geschetste regionale opgave moet verdeeld worden over de gemeenten. Hiervoor zijn in essentie twee benaderingswijze mogelijk:

- op basis van het aantal personen woonachtig in de gemeente: iedere gemeente heeft de opgave zorg te dragen voor voldoende goede huisvesting voor het aantal arbeidsmigranten dat volgens tabel 5 woonachtig is in de gemeente. Gemeenten waar door omstandigheden nu een grotere groep arbeidsmigranten woont, hebben bij deze benaderingswijze een grotere opgave dan andere gemeenten.

- op basis van aantal personen werkachtig in de gemeente: iedere gemeente heeft de opgave zorg te dragen voor voldoende goede huisvesting voor het aantal arbeidsmigranten dat volgens tabel 5 werkzaam is in de gemeente. Deze benadering gaat meer uit van het belang van arbeidsmigranten voor de lokale economie. Bij werkgelegenheidsprojecten met bovenlokaal belang (zoals AFC Nieuw Prinsenland en Logistieke Park Moerdijk) kunnen nadere afspraken worden gemaakt over de huisvesting van arbeidsmigranten in meer gemeenten.

Het is van belang om in de regio overeenstemming te bereiken over de wijze waarop de regionale opgave wordt verdeeld over de gemeenten.

4 *Huisvestingsvorm: short-stay faciliteren, mid-stay organiseren*

Voor het realiseren van short-stay-voorzieningen zijn de werkgevers (waaronder de uitzendbureaus) de aangewezen partij. Gemeenten spelen een belangrijke rol bij het mogelijk maken hiervan: meewerken aan het mogelijk maken van deze huisvestingsvormen via aanpassing van bestemmingsplannen en vergunningverlening. Naast de kort-verblijvende arbeidsmigranten en de vestigers is er een grote groep arbeidsmigranten die een langere periode in Nederland verblijft, variërend van zes maanden tot 3 jaar, en goede tijdelijke huisvesting zoekt. Er ontstaat behoefte aan permanente vormen van tijdelijke huisvesting⁶. In deze behoefte wordt op dit moment slechts in beperkte mate voorzien. Daarom is het van belang dat de regio en de gemeenten zich bij hun actieve inzet voor de huisvesting van arbeidsmigranten vooral focussen op het opzetten van dergelijke mid-stay voorzieningen, structurele vormen van tijdelijke huisvesting. Bij deze projecten kunnen vanzelfsprekend corporaties, andere huisvesters en werkgevers een belangrijke rol spelen.

5 *Arbeidsmigranten zijn van essentieel belang voor de regio*

Uit de quick-scan blijkt dat arbeidsmigranten nu al onontbeerlijk zijn voor een vitale regionale economie en dat hun belang alleen maar toeneemt gezien de te verwachten tekorten op de arbeidsmarkt. Actieve inzet van de regio en de gemeenten voor huisvesting, ondersteuning bij inburgering, informatieverstrekking, scholing en dergelijke is daarom niet iets tijdelijk maar een structurele en essentiële taak. Arbeidsmigranten maken deel uit van de samenleving in West-Brabant en voegen er veel aan toe.

Aanbevelingen

Op basis van de conclusies komen we tot zes aanbevelingen:

1 *Huisvestingsopgave gemeenten: economisch gebonden arbeidsmigranten*

Wij pleiten er voor de huisvestingsopgave van arbeidsmigranten per gemeente te laten volgen uit de economische binding van arbeidsmigranten aan de gemeente. Dat is een bestuurlijk helder uitgangspunt dat ook aan de lokale bevolking is uit te leggen: deze arbeidsmigranten zijn van belang voor de lokale economie zowel doordat bedrijven in de gemeente arbeidsmigranten nodig hebben als doordat arbeidsmigranten bijdragen aan het instandhouden van (win-
kel)voorzieningen in de gemeente. Voor de regio als geheel betekent dit dat de huisvestingsopgave zo'n 17.000-21.000 arbeidsmigranten omvat. De huisvestingsopgave per gemeente is weergegeven in tabel 6. Hierbij is een gemiddelde genomen van de hoogste en laagste raming. Tevens is in de tabel een schatting opgenomen van het aantal arbeidsmigranten waarvan de huidige huisvesting aan de eisen voldoet na legalisering en van het aantal arbeidsmigranten waarbij legalisering niet mogelijk is en waarvoor dus vervangende huisvesting moet worden gevonden. Tabel 6 gaat uit van de huidige situatie. Over de groei van het aantal arbeidsmigran-

⁶ Merk op dat de behoefte aan vormen van tijdelijke huisvesting zich breder voordoet. Maatschappelijke ontwikkelingen en de moderne economie leiden er toe er een steeds grotere en diversere groep huishoudens komt die behoefte heeft aan tijdelijke huisvesting, variërend van ouderen die tijdelijk overbrugging nodig hebben tussen ziekenhuis en thuis, tot urgent woningzoekenden als gevolg van echtscheiding of mensen die overbrugging zoeken na verkoop van hun huis.

ten tot 2020 als gevolg van de bovenlokale werkgelegenheid zoals AFC Nieuw Prinsenland en het Logisitieke Park Moerdijk worden op subregionaal niveau nadere afspraken tussen de gemeenten gemaakt. De groep van circa 4.000 arbeidsmigranten die in de regio wonen maar er buiten werken is een aandachtspunt voor alle betrokken partijen: de regio gaat met Rijk, provincie en omliggende regio's in gesprek over het huisvesten van deze groep.

Tabel 6: Samenvattend overzicht opgave per gemeente op basis van economische binding
(bron: berekening GenP)

	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
Werkzaam in gemeenten (gemiddelde van ramingen)	14.000	160	310	120	820	2.670	680	980	500	550
Bij: Niet-werkzaam, wel economisch gebonden ¹	5.000	50	130	50	240	700	280	370	180	200
Opgave: tot. economisch gebonden	19.000	210	440	170	1.060	3.370	960	1.350	680	750
Kwalitatieve opgave tot 2020										
Huisvesting te legaliseren	4.750	50	110	40	270	840	240	340	170	190
Huisvesting te vervangen	4.750	50	110	40	270	840	240	340	170	190

	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
Werkzaam in gemeenten (gemiddelde van ramingen)	1.230	900	1.260	450	560	670	570	320	280	860
Bij: Niet-werkzaam, wel economisch gebonden ¹	450	310	390	190	220	230	210	130	110	390
Opgave: tot. economisch gebonden	1.680	1.210	1.650	640	780	900	780	450	390	1.250
Kwalitatieve opgave tot 2020										
Huisvesting te legaliseren	420	300	410	160	200	230	200	110	100	310
Huisvesting te vervangen	420	300	410	160	200	230	200	110	100	310

¹ Verdeling van 'niet-werkzaam maar wel economisch gebonden' is naar verhouding van het aantal arbeidsmigranten werkzaam per gemeente.

- 2 *Betrekken van partijen: een gedifferentieerde benadering van werkgevers en verhuurders*
- Ingewikkeld aan huisvesting van arbeidsmigranten is dat er een groot aantal betrokken partijen is. Dit vraagt om een gedifferentieerde benadering:
- werkgevers: zoals bij de conclusies al aangegeven kunnen gemeenten rechtstreeks afspraken maken met werkgevers in de land- en tuinbouw over huisvesting van arbeidsmigranten. Bij uitzendbureaus moet een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen goedwillende en malafide uitzendbureaus. Het convenant met de koepels van uitzendorganisaties biedt hiervoor goede aanknopingspunten.
 - verhuurders: huisvesting van arbeidsmigranten is een klassieke volkshuisvestingsopgave. Henri Poels, een van de grondleggers van de Nederlandse volkshuisvesting, zette aan het begin van de vorige eeuw al 'gezellenhuizen' op voor de vele arbeidsmigranten die naar de Limburgse mijnen kwamen, om gezonde toestanden op het gebied van slaapplekken en logementen te bevorderen. In dit licht is het spijtig dat corporaties in de regio slechts een

beperkte rol spelen bij de huisvesting van arbeidsmigranten. Ook uit de enquête blijkt een grote behoefte aan een sterkere rol van corporaties of andere verhuurders. Gemeenten moeten corporaties uitnodigen (en uitdagen) hier verandering in aan te brengen. Als corporaties niet kunnen of willen, moeten gemeenten op zoek naar commerciële verhuurders die huisvesting willen opzetten.

Een goede samenwerking tussen gemeenten, werkgevers en huisvesters is van belang ook om belemmeringen weg te nemen die een voortvarende aanpak in de weg staan.

3 *Betrekken van partijen: ondersteuning van arbeidsmigranten bij het vinden van hun weg*

Een van de opvallende uitkomsten van de enquête is dat veel arbeidsmigranten op dit moment al hun eigen huisvesting regelen. Het is van belang om de informatievoorziening aan arbeidsmigranten over de (on)mogelijkheden rond huisvesting te verbeteren. Hierbij moet aandacht worden besteed aan de eisen die gelden voor goede huisvesting, zodat arbeidsmigranten zelf illegale woonsituaties kunnen melden op een centraal punt. Gemeenten kunnen arbeidsmigranten helpen bij het vinden van hun weg langs de vele obstakels om huisvesting te vinden. Informatiesteunpunten, op plaatsen waar de doelgroep aanwezig is, zijn hierbij een belangrijk middel. Uit oogpunt van efficiency en omdat de problematiek gemeentegrensoverstijgend is, is een regionale opzet van de informatiesteunpunten gewenst.

4 *Beleidsregels ruimtelijke ordening en handhaving: meer regionale afstemming*

De beleidsregels op het gebied van ruimtelijke ordening van de gemeenten lopen uiteen. Dit belemmert enerzijds initiatieven omdat een initiatiefnemer in iedere gemeente opnieuw de regels moet uitzoeken. Anderzijds maakt het het mogelijk voor initiatiefnemers om te gaan 'shoppen' en gemeenten tegen elkaar uit te spelen. Wij pleiten er daarom voor de mogelijkheden te bespreken voor het harmoniseren van beleidsregels. Het gaat er hierbij niet om dat de regels in alle gemeenten gelijk moeten zijn, daarvoor zijn de verschillen tussen de (stedelijke en landelijke) gemeenten in de regio te groot. Maar er is winst te behalen in het gezamenlijk ontwikkelen van beleidsregels (zoals in het Land van Heusden en Altena) of het afstemmen met buurgemeenten. Voor het handhaven van de regels geldt een soortgelijk verhaal. De handhavingssinzet per gemeente verschilt. Waar in de ene gemeente niet handhavend wordt opgetreden, gebeurt dat in de andere wel. Als gemeenten de opgave voor de huisvesting van arbeidsmigranten gezamenlijk willen aanpakken, is het verstandig nader te overleggen over hoe om te gaan met de handhaving van ongewenste huisvestingsituaties. Een mogelijkheid is ook handhaving op (sub)regionaal niveau op te pakken in gecombineerde teams/clusters. Bij het afstemmen van beleidsregels en handhaving geldt dat er voor gewaakt moet worden dat hier te veel tijd in wordt gestoken waardoor het de voortgang van het realiseren van oplossingen belemmert.

5 *Regio en gemeenten: een afsprakenkader voor de huisvesting van arbeidsmigranten*

Als hulpmiddel bij de samenwerking in de regio bewijst een afsprakenkader goede diensten. Dit afspraken kader kan afspraken bevatten over de volgende onderwerpen:

- Verdeling verantwoordelijkheden tussen lokaal en regionaal niveau: afspraken over de verdeling van de verantwoordelijkheid tussen regio en gemeenten.
- Beleidsuitgangspunten: afspraken over de algemene beleidsuitgangspunten die de regio hanteert bij de huisvesting van arbeidsmigranten.
- Huisvestingsopgave per gemeente: afspraken over de spreiding van arbeidsmigranten over de gemeenten.
- Regionale beleidsregels op het gebied van ruimtelijke ordening voor de huisvesting: afspraken over het harmoniseren van beleidsregels op het gebied van ruimtelijke ordening.
- Handhaving bij strijdigheid met wettelijke eisen, toegestane huisvestingsvormen of opgestelde beleidsregels: afspraken over hoe gemeenten optreden als huisvesting van arbeidsmigranten niet voldoet aan de eisen en normen.

- Uitwisseling kennis en ervaring: afspraken over de wijze waarop op regionaal niveau kennis en ervaring wordt uitgewisseld en bekendheid wordt gegeven aan best practices.
- Bijeenbrengen vraag en aanbod/informatieverstrekking: afspraken over het opzetten van een regionaal of lokaal informatiesteunpunt voor arbeidsmigranten, waar ook vraag en aanbod in de huisvesting bij elkaar worden gebracht.

6 *Tot slot: aan de slag met de opgave en meer!*

In deze rapportage is veel aandacht besteed aan zo goed mogelijk in beeld proberen te brengen van het aantal arbeidsmigranten dat in de regio werkt en woont. Als er iets duidelijk is geworden dan is het dat de regio een groot aantal arbeidsmigranten werkt en woont. In de periode tot 2020 is de opgave vooral kwalitatief: het vervangen van slechte huisvesting (bijvoorbeeld huisvesting die niet voldoet aan de regels, gesitueerd is op ongewenste locaties of die weinig privacy biedt) door goede huisvesting (die wel aan de normen en wensen voldoet). Zo is er grote behoefte aan permanente vormen van tijdelijke huisvesting. Maar alleen het realiseren van huisvesting is niet voldoende. Nodig is flankerend beleid bijvoorbeeld op het gebied van onderwijs, integratie, veiligheid, handhaving e.d. Er is nog veel te doen. Aan de slag dus!

Bijlage 1:
Omvang en ontwikkeling aantal arbeidsmigranten

1. Arbeidsmigranten volgens CBS

Registratie van arbeidsmigranten

Om een beeld te krijgen van het aantal arbeidsmigranten dat in een gemeente of regio woont of werkt, kan allereerst gekeken worden naar bestanden waarin arbeidsmigranten worden geregistreerd.

Bestanden waarin arbeidsmigranten zijn geregistreerd zijn:

- Gemeentelijke Basisadministratie (GBA): arbeidsmigranten die gedurende een half jaar meer dan vier maanden in Nederland verblijven, moeten zich inschrijven in het GBA. Een beperking bij het gebruik van het GBA is dat in de praktijk het aantal arbeidsmigranten dat zich daadwerkelijk inschrijft per gemeente slechts enkele procenten tot enkele tientallen procenten bedraagt van het totaal aantal arbeidsmigranten.
- Polisadministratie UWV: In het kader van de Wet op de Loonbelasting moeten werkgevers sociale premies en loonbelasting afdragen namens hun werknemers. In principe staat daarmee iedereen die werkt voor een Nederlandse werkgever (een uitzendbureau is wettelijk gezien ook een werkgever) geregistreerd in de polisadministratie van het UWV. Dit geldt dus ook voor arbeidsmigranten. De polisadministratie bevat gegevens van lonen, arbeidscontracten en uitkeringen en is gebaseerd op data uit de loonaangiften.

Naast deze geregistreerde arbeidsmigranten zijn er arbeidsmigranten die niet voorkomen in deze registraties. Zo zijn zzp-ers, personen die huishoudelijk werk verrichten, arbeidsmigranten die zwart werken of studenten niet opgenomen in de polisadministratie van het UWV. Als deze personen zich niet ingeschreven hebben in het GBA (en zoals aangegeven blijkt in de praktijk dat veel arbeidsmigranten zich niet inschrijven in het GBA) vallen ze dus buiten de registraties.

CBS-cijfers geregistreerde arbeidsmigranten

Het Expertisecentrum Flexwonen heeft in opdracht van het Ministerie van BZK, aan CBS gevraagd om de regionale spreiding van arbeidsmigranten uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa in kaart te brengen in een aantal gebieden waaronder de Regio West-Brabant. In de rapportage *Regionale spreiding van eerstegeneratieallochtonen en arbeidsmigranten uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa* (Carlijn Verkleij, Luc Verschuren en Luuk Schreven, CBS-Centrum voor Beleidsstatistiek, november 2012) zijn deze gegevens gepresenteerd in de vorm van een drietal tabellen. Hieronder presenteren we de voor West-Brabant relevante gegevens uit deze publicatie en lichten die nader toe. Vervolgens gaan we in op de interpretatie van de gegevens.

In tabel 1.1 is weergegeven het aantal eerstegeneratieallochtonen in de leeftijdsgroep 15-64 jaar afkomstig uit landen uit Midden-, Oost- en Zuid-Europa ingeschreven in het GBA naar woongemeente per 31 december 2010. Let bij deze tabel op de volgende punten:

- De cijfers in de tabel hebben betrekking op eerstegeneratieallochtonen. Het begrip eerstegeneratieallochtoon verwijst naar het geboorteland en niet naar nationaliteit: de persoon zelf en tenminste één van zijn ouders zijn in het buitenland geboren. Iemand die in het buitenland is geboren, maar al lang in Nederland woont en ondertussen tot Nederlander is genaturaliseerd, geldt als eerstegeneratieallochtoon en is opgenomen in tabel 1. Het aantal eerstegeneratieallochtonen in Nederland uit een bepaald land is daarom in het algemeen groter dan het aantal mensen met de nationaliteit van dat land;
- Het gaat om personen in de leeftijdscategorie 15-64 jaar die zijn ingeschreven in het GBA. Van arbeidsmigranten die met hun gezin naar Nederland gekomen zijn en zich hebben ingeschreven in het GBA, zijn de kinderen jonger dan 15 jaar niet meegenomen in tabel 1.1.
- Het gaat om personen die op de peildatum 31 december 2010 in het GBA stonden ingeschreven. De peildatum is geen piekmoment voor arbeidsmigranten. Arbeidsmigranten die voor seizoenarbeid naar Nederland komen en zich inschrijven in het GBA doen dat vooral in

de zomerperiode (zie ook hoofdstuk 3). Het aantal ingeschrevenen in het GBA ligt dus hoger op andere momenten van het jaar.

Tabel 1.2 gaat uit van dezelfde basis als tabel 1.1, maar nu is gekeken naar mensen die behalve bij het GBA ook zijn ingeschreven in de polisadministratie van Belastingdienst/UWV. CBS definieert deze groep als arbeidsmigrant. Let bij deze tabel op de volgende punten:

- Arbeidsmigranten die werknemer zijn met een formeel arbeidscontract, staan in de polisadministratie. Zzp-ers, personen die huishoudelijk werk verrichten of arbeidsmigranten die zwart werken zijn niet opgenomen in de tabel.
- Ook bij deze tabel geldt de opmerking dat gezien de peildatum 31 december 2010 het aantal arbeidsmigranten op nadere momenten in het jaar hoger zal liggen.

Tabel 1.1: Eerstegeneratieallochtonen (15-64 jaar), ingeschreven in GBA, naar herkomstgroepering en woongemeente

(Bron: CBS, peildatum 31 december 2010)

Woongemeente ¹	Herkomstgroepering ²												
	Midden- en Oost-Europa ³								Zuid-Europa ³				
	Totaal	Totaal	Bulgarije	Hongarije	Polen	Roemenië	Vm Tsjecho-Slowakije ⁴	Overig MOE ⁵	Totaal	Griekenland	Italië	Portugal	Spanje
Aalburg	65	60	-	10	35	20	-	-	0	-	0	0	-
Alphen-Chaam	55	55	0	5	45	0	0	-	5	-	-	5	0
Baarle-Nassau	65	55	-	-	45	10	5	-	10	0	0	5	0
Bergen op Zoom	565	405	50	25	280	30	10	10	160	35	30	45	50
Breda	1.690	1.285	120	150	785	130	65	35	410	65	115	70	155
Drimmelen	130	120	5	5	95	5	10	0	10	0	5	0	5
Etten-Leur	430	370	5	15	255	75	15	5	60	10	15	15	25
Geertruidenberg	70	45	-	0	35	5	5	0	20	-	10	10	5
Halderberge	180	140	10	5	95	25	5	5	35	10	5	10	10
Moerdijk	180	150	5	5	95	15	15	10	30	5	10	10	5
Oosterhout	380	300	45	10	210	25	10	0	80	20	15	15	25
Roosendaal	725	570	60	20	415	25	25	25	155	50	15	40	55
Rucphen	115	105	0	0	85	10	5	0	10	-	0	5	5
Steenbergen	170	150	10	10	115	5	5	0	20	5	5	5	10
Tholen	135	110	5	5	75	10	15	0	25	0	5	15	10
Werkendam	55	45	0	5	25	10	0	0	10	0	5	0	5
Woensdrecht	105	90	5	0	70	10	0	5	20	5	5	5	5
Woudrichem	40	35	0	0	25	5	-	0	5	0	0	0	5
Zundert	630	610	10	5	405	180	5	5	20	5	0	10	5
West-Brabant	5.780	4.695	340	275	3.185	580	195	115	1.085	210	240	260	375
Nederland	153.310	103.615	13.540	7.560	58.845	11.165	7.835	4.670	49.695	7.595	15.340	11.905	14.855

¹ Woongemeente volgens het GBA.

² Herkomstgroepering wijst op het geboorteland van de persoon of zijn ouders. Een allochtoon is iemand van wie minstens één van de ouders in het buitenland geboren is. Een allochtoon die in het buitenland geboren is, behoort tot de eerstegeneratieallochtonen.

³ De getallen in de tabel zijn afgerond op vijftallen: – wil zeggen nihil, 0 wil zeggen dat het aantal afgerond is op 0 (dus in dit geval 2 of lager is).

⁴ Hieronder vallen ook eerstegeneratieallochtonen met als herkomstgroepering Tsjechië of Slowakije

⁵ Deze categorie omvat Estland, Letland, Litouwen en Slovenië. Dit aantal wordt onderschat omdat een deel van de eerstegeneratieallochtonen als herkomstgroepering voormalig Joegoslavië of voormalig Sovjet-Unie heeft.

Tabel 1.2: Eerstegeneratieallochtonen (15-64 jaar), ingeschreven in GBA en polisadministratie UWV, naar herkomstgroepering en woongemeente
(Bron: CBS, peildatum 31 december 2010)

Woongemeente ¹	Herkomstgroepering ²												
	Midden- en Oost-Europa ³								Zuid-Europa ³				
	Totaal	Totaal	Bulgarije	Hongarije	Polen	Roemenië	Vm Tsjecho-	Overig MOE ⁵	Totaal	Grieken-land	Italië	Portugal	Spanje
Aalburg	35	35	-	5	25	5	-	-	0	-	0	0	-
Alphen-Chaam	30	30	0	0	25	-	0	-	0	-	-	0	-
Baarle-Nassau	25	25	-	-	25	0	0	-	0	-	-	-	0
Bergen op Zoom	320	225	5	15	170	20	5	5	95	15	20	35	25
Breda	765	525	10	85	325	50	35	20	245	40	65	55	80
Drimmelen	70	60	-	0	50	0	5	0	10	0	0	-	5
Etten-Leur	240	200	0	5	155	25	10	0	40	5	10	10	15
Geertruidenberg	50	35	-	0	25	5	5	0	15	-	10	5	5
Halderberge	95	70	5	5	45	10	5	0	20	0	5	5	10
Moerdijk	105	85	-	0	60	5	10	5	20	5	5	10	5
Oosterhout	215	165	5	5	135	10	5	0	50	15	5	10	15
Roosendaal	405	330	10	15	265	10	15	15	80	20	10	25	25
Rucphen	65	60	-	-	45	10	5	0	5	-	0	5	0
Steenbergen	100	90	5	5	75	0	5	0	10	0	5	0	5
Tholen	80	70	0	5	45	5	10	-	15	-	0	10	5
Werkendam	30	25	0	5	20	0	0	-	5	-	0	0	0
Woensdrecht	65	55	0	0	45	5	0	0	10	0	5	5	5
Woudrichem	20	20	0	-	15	-	-	0	0	-	-	-	0
Zundert	260	250	-	5	180	60	0	5	10	0	0	5	5
West-Brabant	2.980	2.350	50	160	1.730	230	115	60	635	100	140	180	210
Nederland	78.345	51.645	2.330	4.165	34.565	4.435	3.815	2.340	26.700	3.450	8.140	7.365	7.740

¹ Woongemeente volgens het GBA.

² Herkomstgroepering wijst op het geboorteland van de persoon of zijn ouders. Een allochtoon is iemand van wie minstens één van de ouders in het buitenland geboren is. Een allochtoon die in het buitenland geboren is, behoort tot de eerstegeneratieallochtonen.

³ De getallen in de tabel zijn afgerond op vijftallen: - wil zeggen nihil, 0 wil zeggen dat het aantal afgerond is op 0 (dus in dit geval 2 of lager is).

⁴ Hieronder vallen ook eerstegeneratieallochtonen met als herkomstgroepering Tsjechië of Slowakije

⁵ Deze categorie omvat Estland, Letland, Litouwen en Slovenië. Dit aantal wordt onderschat omdat een deel van de eerstegeneratieallochtonen als herkomstgroepering voormalig Joegoslavië of voormalig Sovjet-Unie heeft.

Tabel 1.1 en 1.2 gaan uit van arbeidsmigranten die zijn ingeschreven bij het GBA. Veel arbeidsmigranten, ook als ze langer dan vier maanden in Nederland zijn, schrijven zich niet in in het GBA. Daarom heeft CBS in tabel 1.3 een overzicht gegeven van mensen die niet staan ingeschreven in het GBA, maar wel bij de polisadministratie van Belastingdienst/UWV. Echter omdat in de polisadministratie minder gegevens geregistreerd staan dan in het GBA wijkt tabel 1.3 op enkele cruciale punten af van tabellen 1.1 en 1.2:

- In plaats van naar herkomstgroepering (zoals tabel 1.1 en 1.2) gaat tabel 1.3 uit van nationaliteit. Zoals al eerder aangegeven is het aantal mensen met als herkomstgroepering een bepaald land groter dan het aantal mensen met een nationaliteit van hetzelfde land.

- In de meeste gevallen staat in de polisadministratie enkel een adres van de werkgever genoteerd. Van slechts 1% van deze personen staat ook het woonadres genoteerd. Van de arbeidsmigranten die wel in de polisadministratie geregistreerd staan, maar niet in de GBA, is daarmee alleen de werkgemeente bekend is en niet de woonplaats. 'Werkgemeente' is de vestigingsgemeente van het bedrijf of de instelling waar iemand werkt. Als een bedrijf meer vestigingen heeft, worden de werknemers verdeeld naar rato van de personeelsomvang per vestiging.

Tabel 1.3: Arbeidsmigranten (15-64 jaar), ingeschreven in polisadministratie UWV maar niet in GBA, naar nationaliteit en werkgemeente
(Bron: CBS, peildatum 31 december 2010)

Werkgemeente ¹	Nationaliteit ²												
	Midden- en Oost-Europa ³								Zuid-Europa ³				
	Totaal	Totaal	Bulgarije	Hongarije	Polen	Roemenië	Vm Tsjecho-	Overig MOE ⁵	Totaal	Grieken-	Italië	Portugal	Spanje
Aalburg	0	0	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Alphen-Chaam	0	0	-	-	0	-	-	-	0	-	-	0	-
Baarle-Nassau	0	0	-	-	0	-	-	-	0	-	-	0	0
Bergen op Zoom	100	100	0	-	100	-	-	0	0	-	0	-	0
Breda	400	400	-	100	300	0	0	0	0	0	0	0	0
Drimmelen	100	0	0	-	0	-	0	-	0	-	-	0	-
Etten-Leur	1.100	900	-	0	800	0	0	0	200	-	0	200	-
Geertruidenberg	0	0	-	-	0	-	0	-	0	-	-	0	-
Halderberge	100	100	-	0	0	-	0	0	-	-	-	-	-
Moerdijk	900	900	-	100	700	0	0	100	0	0	0	0	0
Oosterhout	200	100	-	0	100	-	-	0	0	-	0	0	0
Roosendaal	900	900	-	0	800	-	0	0	0	0	0	0	-
Rucphen	0	0	-	-	0	0	-	-	0	-	0	-	-
Steenbergen	200	200	-	-	200	-	-	0	0	0	-	0	-
Tholen	0	0	-	0	0	-	0	-	0	-	-	0	-
Werkendam	0	0	-	-	0	0	0	-	-	-	-	-	-
Woensdrecht	0	0	-	0	0	-	0	-	0	-	-	0	-
Woudrichem	0	0	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-
Zundert	100	100	-	-	100	0	-	0	-	-	-	-	-
West-Brabant	4.200	3.900	0	200	3.400	100	100	200	300	0	0	200	0
Nederland	63.400	59.300	100	2400	51.100	500	2.600	2.600	4.100	500	1.000	1.900	600

¹ Werkgemeente is de gemeente waar de werkgever is gevestigd. Bij bedrijven met meer vestigingen wordt een schatting gemaakt.

² Let op: in tegenstelling tot tabel 1 en 2 wordt in deze tabel de herkomst van arbeidsmigranten bepaald op basis van nationaliteit (staatsburgerschap). Bij iemand met meer nationaliteiten gelden prioriteitsregels. Iemand met (ook) de Nederlandse nationaliteit geldt altijd als Nederlander.

³ De getallen in de tabel zijn afgerond op honderdtallen: – wil zeggen nihil, 0 wil zeggen dat het aantal afgerond is op 0 (dus in dit geval 50 of lager is).

³ Hieronder vallen ook arbeidsmigranten met als nationaliteit Tsjechië of Slowakije

⁴ Deze categorie omvat Estland, Letland, Litouwen en Slovenië. Dit aantal wordt onderschat omdat een deel van de arbeidsmigranten als nationaliteit voormalig Joegoslavië of voormalig Sovjet-Unie heeft.

Let bij tabel 1.3 op de volgende punten:

- Dat de verdeling naar werkgemeente gebaseerd is op de vestigingsgemeente van het bedrijf heeft grote implicaties. Het gevolg is (CBS geeft dit ook zelf aan) dat er relatief veel arbeidsmigranten worden toebedeeld aan gemeenten met een (hoofd)vestiging van een internationaal georiënteerde arbeidsbemiddelaar. We komen hier verderop op terug.
- CBS heeft de getallen afgerond op honderdtallen. Meer detailniveau zou leiden tot schijn-nauwkeurigheid.

Nadere interpretatie van CBS-gegevens

Om een goed beeld te krijgen van de omvang van de groep arbeidsmigranten in een regio of gemeente moeten drie groepen worden opgeteld:

Arbeidsmigranten ingeschreven in het GBA;

Arbeidsmigranten ingeschreven in de polisadministratie van de Belastingdienst/UWV, maar niet in het GBA;

Arbeidsmigranten niet ingeschreven in de polisadministratie en niet in het GBA.

Van omvang van de eerste groep hebben we een redelijk beeld via tabel 1.1 en 1.2. Aandachtspunt is dat niet bekend is wanneer deze arbeidsmigranten in het GBA zijn geregistreerd. Een deel van deze groep arbeidsmigranten verblijft mogelijk al jaren in Nederland of is wellicht tot Nederlander genaturaliseerd. Zo geeft de *Toolkit Inschatting aantal arbeidsmigranten op gemeentelijk niveau* van BZK en VNG aan dat in Rotterdam ruim een kwart van de arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa al vòòr 2007 in het GBA is geregistreerd. 'In hoeverre is het reëel te veronderstellen dat voor deze groep nu nog een huisvestingsopgave ligt', zo stelt de Toolkit. Een tweede aandachtspunt is de vraag of we bij het bepalen van de huisvestingsopgave uit moeten gaan van tabel 1.1 of van tabel 1.2. In tabel 1.1 gaat het om alle personen ingeschreven in het GBA ongeacht of ze werkzaam zijn in loondienst of niet. In tabel 1.2 om personen die werkzaam zijn in loondienst. Het verschil tussen beide tabellen is de groep die niet-werkzaam is, student is, werkzaam is in een huishouden of als zzp-er. Het verschil tussen beide groepen is fors: het totaal aantal eerstegeneratieallochtonen in de regio West-Brabant tussen 15 en 64 jaar ingeschreven in het GBA bedraagt 5.780 personen (tabel 1.1), de subgroep hiervan die ook is ingeschreven in de polisadministratie van Belastingdienst/UWV bedraagt 2.980 personen (tabel 1.2), een verschil van 2.800 personen.

De omvang van de tweede groep is in beeld gebracht in tabel 1.3. Bij de interpretatie van de gegevens uit tabel 1.3 in combinatie met de gegevens uit tabel 1.1 en 1.2 doet zich echter een probleem voor. Tabel 1.1 en 1.2 gaan uit van woongemeente en tabel 1.3 van werkgemeente. Op landelijk niveau kunnen de arbeidsmigranten die in Nederland wonen (volgens het GBA), worden opgeteld bij de mensen die in Nederland werken (volgens de polisadministratie) maar niet zijn ingeschreven in het GBA. Dit levert een redelijk betrouwbaar totaalbeeld van het aantal arbeidsmigranten: arbeidsmigranten die in Nederland werken zullen ook in Nederland wonen. Het optellen van de gegevens op het niveau van gemeenten levert een minder betrouwbaar resultaat door het verschil tussen woon- en werkgemeenten en de wijze waarop werkgemeente is geoperationaliseerd. De regio West-Brabant biedt een goed voorbeeld ter illustratie hiervan aan de hand van de gegevens van Etten-Leur en Zundert. In Etten-Leur zijn 240 arbeidsmigranten ingeschreven in het GBA en in de polisadministratie UWV (tabel 1.2) en daarnaast 1.100 arbeidsmigranten ingeschreven in de polisadministratie en niet in het GBA (tabel 1.3). In het totaal zouden er 1.340 arbeidsmigranten in Etten-Leur wonen en werken. Een belangrijke werkgever van arbeidsmigranten in de regio West-Brabant is arbeidsbemiddelaar *GoodMorning*, gevestigd in Etten-Leur. Dit bedrijf heeft (naar eigen zeggen) meer dan 1.500 arbeidsmigranten in dienst. Omdat CBS de vestigingsplaats van het bedrijf als werkgemeente ziet, werken de uitzendkrachten van GoodMorning volgens CBS in Etten-Leur (en in een tweede vestiging in De Lier, Westland). Feitelijk zal dit niet het geval zijn: veel arbeidsmigranten worden door GoodMorning in andere plaatsen dan Etten-Leur gedetacheerd. Daarnaast weet de

regio uit eigen ervaring dat een (belangrijk) deel van de arbeidsmigranten van GoodMorning gehuisvest is in de gemeente Zundert. Als we de gegevens van tabel 1.2 en 1.3 voor Zundert optellen, komen we op totaal 360 arbeidsmigranten, terwijl er in werkelijkheid meer arbeidsmigranten in Zundert wonen. Het is dus lastig uit de gegevens uit de cijfers van tabel 1.2 en 1.3 een reëel beeld van de spreiding van arbeidsmigranten over de regio af te leiden.

Voor de derde groep, de arbeidsmigranten die niet in het GBA of de polisadministratie van Belastingdienst/UWV zijn ingeschreven, is het helemaal lastig een redelijke inschatting te maken. De CBS-cijfers bieden hiervoor geen uitkomst omdat deze alleen uitgaan van geregistreerde personen. In de *Toolkit Inschatting aantal arbeidsmigranten op gemeentelijk niveau* van het ministerie van BZK en de VNG (november 2012) wordt verwezen naar een onderzoek van Prof. Dr. Van der Heijden van de Universiteit van Utrecht⁷. In dit onderzoek is een schatting gemaakt van het aantal niet-geregistreerde arbeidsmigranten door een vergelijking te maken met het Herkenningsdienstsysteem (HKS) van de politie. Dit HKS is de enige bron waarin zowel geregistreerde als niet-geregistreerde arbeidsmigranten voorkomen. Bij het onderzoek van Van der Heijden is gekeken welke personen in het HKS zijn opgenomen en welk deel hiervan is geregistreerd in het GBA of de polisadministratie UWV. De aanname is dat de verhouding binnen de HKS-geregistreerden tussen personen ingeschreven in het GBA of de polisadministratie van het UWV en personen die niet zijn ingeschreven, gelijk is aan de verhouding binnen de totale groep arbeidsmigranten. Bij wijze van voorbeeld: als er onder 30 HKS-geregistreerden 20 in het GBA of de polisadministratie UWV zijn ingeschreven en 10 niet, is verondersteld dat deze verhouding ook geldt voor de totale groep arbeidsmigranten. De omvang van de groep arbeidsmigranten is dan 1,5 keer zo hoog als het aantal dat ingeschreven is in GBA of de polisadministratie UWV. Op grond hiervan komt Van der Heijden tot de schatting dat de verhouding tussen geregistreerden in GBA of polisadministratie UWV en niet-geregistreerden in 2008 47:53 bedroeg (ofwel van alle arbeidsmigranten is 47% geregistreerd en 53% niet geregistreerd). De onderzoeker geeft echter zelf al aan dat de schatting erg leunt op enkele aannames en het ontbreken van fouten in de registraties. Geringe afwijkingen in de aannames kunnen leiden tot grote afwijkingen in de schatting.

Conclusies geregistreerde en niet-geregistreerde arbeidsmigranten

Om een goed beeld te krijgen van de omvang van de groep arbeidsmigranten in een regio of gemeente moeten drie groepen worden opgeteld:

- 1 Arbeidsmigranten ingeschreven in het GBA;
- 2 Arbeidsmigranten ingeschreven in de polisadministratie van de Belastingdienst/UWV, maar niet in het GBA;
- 3 Arbeidsmigranten niet ingeschreven in de polisadministratie en niet in het GBA.

Het optellen van de eerste en tweede groep is lastig doordat bij groep 1 de woongemeente is geregistreerd en bij groep 2 de werkgemeente (dat wil zeggen de gemeente waar het bedrijf gevestigd is). Van groep 3 is het moeilijk een schatting te maken. Op basis van landelijke cijfers lijkt deze groep niet-geregistreerden even groot als de groep wel geregistreerden (groep 1 en 2 samen).

⁷ P.G.M. van der Heijden e.a., 'Aantallen geregistreerde en niet-geregistreerde burgers uit MOE-landen die in Nederland verblijven', 18 augustus 2011, Universiteit Utrecht.

2. Arbeidsmigranten volgens enquête bedrijven+uitzendbureaus

Om een beeld te krijgen van de arbeidsmigranten die werken in de regio is een enquête gehouden onder bedrijven in vijf branches en uitzendbureaus (zie ook bijlage 4 voor de verantwoording van de onderzoeksopzet). In dit hoofdstuk komen de resultaten van deze enquête aan de orde voorzover deze betrekking hebben op de aantallen arbeidsmigranten die werkzaam of woonachtig zijn in de regio, de duur van hun werkzaamheden in Nederland en de herkomst van de arbeidsmigranten.

Arbeidsmigranten werkzaam in de regio

De bedrijvenenquête is gehouden onder 2.744 bedrijven in de branches land- en tuinbouw, industrie, bouw, transport, zakelijke dienstverlening en zorg. Volgens de enquête werkt 23% van deze bedrijven met arbeidsmigranten (zie tabel 1.4). Het beeld verschilt sterk per branche, van 0% van de bedrijven in de zorg tot 60% van de bedrijven in de land- en tuinbouw. Het gemiddelde aantal arbeidsmigranten bij bedrijven waar arbeidsmigranten werken, is 9,4. Ook hier verschilt het gemiddelde per branche van 4,7 in de bouwsector tot 14,1 in de land- en tuinbouw.

Tabel 1.4: Kerngegevens bedrijven met arbeidsmigranten
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Zorg
Aantal bedrijven in West-Brabant	2.744	296	886	693	444	185	240
Respons (N)	544	90	149	110	85	50	60
Geen arbeidsmigranten werkzaam	77%	40%	76%	88%	80%	73%	100%
Wel arbeidsmigranten werkzaam	23%	60%	24%	12%	20%	27%	0%
Gemiddeld aantal arbeidsmigranten 2012 p. bedrijf m. arbeidsmigranten	9,4	14,1	7,5	4,7	8,3	11,5	0,0

Met behulp de gegevens in tabel 1.4 kunnen we uitrekenen hoeveel bedrijven in de genoemde branches in de regio arbeidsmigranten in dienst hebben en op basis van het gemiddelde aantal arbeidsmigranten per bedrijf hoeveel arbeidsmigranten er bij deze bedrijven werken. Deze berekening is weergegeven in tabel 1.5. In het totaal werken op basis van deze doorrekening circa 5.800 arbeidsmigranten in de regio. Een belangrijk deel van de arbeidsmigranten bij de bedrijven werkt via uitzendbureaus zo blijkt uit de enquête: hoewel het aandeel licht verschilt per branche, geldt dit voor circa de helft van de arbeidsmigranten bij de bedrijven. Als we het aantal arbeidsmigranten hiervoor corrigeren (de via uitzendbureaus werkzame arbeidsmigranten komen hierna apart aan de orde), zijn er bij bedrijven in de regio circa 2.850 arbeidsmigranten in dienst.

Tabel 1.5: Berekening aantal arbeidsmigranten werkzaam bij bedrijven in West-Brabant
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening
Tot. aantal bedrijven met arbeidsmigranten	618	179	213	86	87	50
Tot. aantal arbeidsmigranten 2012 obv gemiddelde	5.802	2.511	1.592	405	721	573
% arbeidsmigranten via uitzendbureau	51%	46%	51%	55%	56%	56%
Aantal arbeidsmigranten in dienst bij bedrijf (niet via uitzendbureau)	2.845	1.356	780	181	315	252

Naast een enquête onder bedrijven in de branches land- en tuinbouw, industrie, bouw, transport, zakelijke dienstverlening en zorg is een aparte enquête onder uitzendbureaus gehouden. De resultaten zijn weergegeven in tabel 1.6.

Tabel 1.6: Kerngegevens uitzendbureaus met arbeidsmigranten
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal
Aantal uitzendbureaus in West-Brabant	499
Respons (N)	125
Geen arbeidsmigranten werkzaam	71%
Wel arbeidsmigranten werkzaam	29%
Gemiddeld aantal arbeidsmigranten 2012 per bedrijf met arbeidsmigranten (Range ligt tussen 1 en 500)	69,2

Op een soortgelijke manier als bij de bedrijven kunnen we ook hier uitrekenen hoeveel arbeidsmigranten bij uitzendbureaus in de regio in dienst zijn. Een kanttekening hierbij is dat het aantal arbeidsmigranten per uitzendbureau sterk uiteen loopt (bij de respondenten tussen 1 en 500), waardoor een berekening op basis van het gemiddelde een minder betrouwbaar beeld geeft. Het berekende totaal aantal van 10.000 arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus in de regio, moet daarom vooral als indicatief gezien worden. De gegevens laten zien dat uitzendbureaus de voornaamste werkgever zijn van arbeidsmigranten in de regio. Niet alle arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus in de regio, werken daadwerkelijk in West-Brabant; uitzendbureaus detacheren arbeidsmigranten ook buiten de regio. In de enquête zijn uitzendbureaus gevraagd aan te geven welk deel van de arbeidsmigranten bij bedrijven in de regio werkt. De uitzendbureaus geven aan dat 52% van de bij hun werkzame arbeidsmigranten in de regio werkt. In tabel 1.7 is op grond hiervan berekend hoeveel arbeidsmigranten daadwerkelijk in de regio werken. In tabel 1.8 is een nadere uitsplitsing gegeven van de plaatsen waar arbeidsmigranten werken. In de meeste gevallen is het aantal respondenten per gemeente erg laag, waardoor het beeld per gemeente minder betrouwbaar is.

Tabel 1.7: Berekening aantal arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus in West-Brabant
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal
Totaal aantal uitzendbureaus met arbeidsmigranten	145
Totaal aantal arbeidsmigranten 2012 obv gemiddelde	10.014
Aandeel arbeidsmigranten werkzaam in de regio	52%
Totaal aantal arbeidsmigranten werkzaam in de regio 2012	5.207

Tabel 1.8: Werklocaties van arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus in West-Brabant
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

Vestigingsgemeente uitzendbureau →	Totaal	Bergen op Zoom	Breda	Etten-Leur	Geertruidenberg	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Tholen	Woensdrecht	Zundert
In vestigingsgemeente uitzendbureau	36%	33%	37%	10%	60%	0%	43%	48%	0%	10%	40%
In andere gemeente in West-Brabant	16%	0%	19%	90%	0%	0%	15%	34%	0%	0%	0%
Elders in Noord-Brabant	12%	33%	14%	0%	7%	0%	13%	0%	0%	50%	10%
Elders in Nederland buiten Noord-Brab.	36%	33%	31%	0%	30%	100%	28%	18%	100%	20%	50%
in België	1%	0%	0%	0%	3%	0%	0%	0%	0%	20%	0%
Aantal respondenten (N)	29	3	8	1	3	2	3	5	1	1	2

Arbeidsmigranten woonachtig in de regio

In het voorgaande ging het over arbeidsmigranten werkzaam in de regio. In de enquête is zowel aan de bedrijven als aan de uitzendbureaus gevraagd of zij konden aangeven waar deze arbeidsmigranten wonen. De resultaten voor de arbeidsmigranten werkzaam bij bedrijven is weergegeven in tabel 1.9 en 1.10, voor arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus in tabel 1.11.

Tabel 1.9: Woonplaats van arbeidsmigranten werkzaam bij bedrijven in West-Brabant naar branche
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienstverlening
In vestigingsgemeente bedrijf	47%	66%	40%	55%	23%	16%
In andere gemeente in West-Brabant	29%	22%	35%	26%	43%	21%
Elders in Noord-Brabant	10%	6%	10%	8%	30%	2%
Elders in Nederland buiten Noord-Brabant	13%	3%	13%	11%	5%	61%
In België	2%	3%	3%	0%	0%	0%
Aantal respondenten (N)	113	52	28	11	10	10

Tabel 1.10: Woonplaats van arbeidsmigranten werkzaam bij bedrijven in West-Brabant naar gemeente
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

Vestigingsgemeente bedrijf →	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
In vestigingsgemeente bedrijf	47%	0%	0%	80%	59%	30%	40%	54%	15%	25%
In andere gemeente in West-Brabant	29%	63%	100%	20%	23%	36%	25%	41%	56%	75%
Elders in Noord-Brabant	10%	7%	0%	0%	3%	28%	0%	0%	0%	0%
Elders in Nederland buiten Noord-Brab.	13%	30%	0%	0%	3%	6%	35%	6%	29%	0%
in België	2%	0%	0%	0%	12%	0%	0%	0%	0%	0%

Vestigingsgemeente bedrijf →	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
In vestigingsgemeente bedrijf	9%	48%	31%	57%	72%	45%	4%	100%	50%	88%
In andere gemeente in West-Brabant	56%	18%	47%	17%	16%	43%	0%	0%	50%	1%
Elders in Noord-Brabant	28%	14%	3%	20%	12%	0%	21%	0%	0%	1%
Elders in Nederland buiten Noord-Brab.	7%	19%	19%	6%	0%	13%	75%	0%	0%	0%
in België	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	10%

Uit tabel 1.9 en 1.10 blijkt dat over de hele regio gezien bijna 50% van de arbeidsmigranten werkzaam bij bedrijven in de regio woont in de vestigingsplaats van het bedrijf en nog eens bijna 30% in een andere gemeente in de regio. In het totaal woont ruim 75% van de arbeidsmigranten binnen de regio West-Brabant. Uit tabel 1.9 blijkt dat er verschillen per branche zijn: in de land- en tuinbouw woont 88% van de arbeidsmigranten in de regio (66% in de vestigingsgemeente van het bedrijf), bij zakelijke dienstverlening is dit 37% (16% in de vestigingsgemeente van het bedrijf). Door het lage aantal respondenten per gemeente is de uitsplitsing per gemeente in tabel 1.10 indicatief. Opvallend zijn de grote verschillen tussen gemeenten.

Tabel 1.11: Woonplaats van arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus naar gemeente
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

Vestigingsgemeente uitzendbureau →	Totaal	Bergen op Zoom	Breda	Etten-Leur	Geertruidenberg	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Tholen	Woensdrecht	Zundert
In vestigingsgemeente uitzendbureau	31%	7%	33%	25%	3%	0%	57%	54%	0%	20%	40%
In andere gemeente in West-Brabant	25%	3%	34%	25%	50%	40%	20%	20%	0%	30%	0%
Elders in Noord-Brabant	11%	30%	8%	50%	0%	3%	0%	1%	0%	50%	10%
Elders in Nederland buiten Noord-Brab.	34%	60%	25%	0%	48%	57%	23%	24%	100%	0%	50%
in België	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Aantal respondenten (N)	32	3	8	2	2	3	3	7	1	1	2

Bij uitzendbureaus (tabel 1.11) is het aandeel arbeidsmigranten dat in de regio woont logischerwijs minder hoog dan bij de bedrijven. Uitzendbureaus detacheren ook veel arbeidsmigranten buiten de regio, zoals we gezien hebben in tabel 1.8, en zullen deze arbeidsmigranten bij voorkeur ook buiten de regio huisvesten. Van de arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus in de regio, woont ruim 30% in de vestigingsgemeente van het bureau en nog eens 25% elders in de regio West-Brabant. In het totaal woont 56% in de regio. Ook hier geldt weer dat de verdeling over de gemeenten in tabel 1.11 indicatief is.

Werkduur in Nederland

Met het oog op de huisvestingsbehoefte van arbeidsmigranten is het van belang te weten hoe lang arbeidsmigranten in Nederland werkzaam zijn, welke periode dit betreft en welk deel van de arbeidsmigranten zich eventueel definitief in Nederland wil vestigen. In de enquête zijn daarom ook vragen over deze onderwerpen opgenomen.

Allereerst is aan de bedrijven en uitzendbureaus gevraagd de bij hen in 2012 werkzame arbeidsmigranten in te delen in de volgende groepen:

- structureel werkzaam: arbeidsmigranten die langer dan een jaar bij het bedrijf werken (dit hoeft niet in een aaneengesloten periode te zijn);
- tijdelijk werkzaam: arbeidsmigranten die eenmalig tijdelijk bij het bedrijf werken;
- tijdelijk maar jaarlijks terugkerend: arbeidsmigranten die jaarlijks terugkeren om een beperkte periode bij het bedrijf te werken.

De resultaten zijn te vinden in tabel 1.12.

Tabel 1.12: Structureel en tijdelijk werkzame arbeidsmigranten
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzend- bureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Structureel werkzaam (≥ 1 jaar)	39%	16%	47%	53%	59%	31%	51%
Tijdelijk werkzaam (eenmalig)	36%	35%	38%	32%	32%	51%	30%
Tijdelijk maar jaarlijks terugkerend	24%	49%	15%	15%	9%	18%	18%
Aantal respondenten (N)	132	54	35	14	17	12	34

Uit de tabel blijkt dat bij de bedrijven (exclusief uitzendbureaus) bijna 40% van de arbeidsmigranten langer dan een jaar bij het bedrijf werkt; bij industrie, bouw en transport is dit zelfs de helft of meer. Ook bij uitzendbureaus werkt ruim 50% langer dan een jaar voor het bedrijf. Nog

eens bijna 25% (bij bedrijven) en bijna 20% (bij uitzendbureaus) van de arbeidsmigranten keert ieder jaar terug om voor het bedrijf te werken. Hier springt de land- en tuinbouw er uit, waar 50% van de arbeidsmigranten ieder jaar terugkeert om in een vaste periode voor het bedrijf te werken. Ook deze groep arbeidsmigranten is duidelijk aan de regio gebonden. Het klassieke beeld van arbeidsmigranten die eenmalig een korte periode in Nederland werken, gaat slechts op voor circa een derde van de arbeidsmigranten bij bedrijven en uitzendbureaus.

Vervolgens is gevraagd wat de gemiddelde periode is dat arbeidsmigranten aaneengesloten voor een bedrijf werken. De uitkomsten zijn te vinden in tabel 1.13 (bedrijven) en 1.14 (uitzendbureaus). De periode dat arbeidsmigranten aaneengesloten voor een bedrijf werken, is in de transportsector het kortst: zo'n 70% werkt hier maximaal 3 maanden aaneengesloten. Uit de combinatie met tabel 1.13 blijkt dat in de transportsector arbeidsmigranten gedurende lange tijd steeds korte periodes bij het bedrijf werken. Ook in de industrie en bouw doet dit zich voor, al is de aaneengesloten periode hier langer: de helft van de arbeidsmigranten werkt zo'n 3 tot 6 maanden aaneengesloten voor het bedrijf. In de land- en tuinbouw is de aangesloten werkperiode van arbeidsmigranten nog langer: de grootste groep werkt 6-11 maanden voor het bedrijf. Arbeidsmigranten die 10-11 maanden of langer aaneengesloten voor een bedrijf werken, komen het meeste voor in de zakelijk dienstverlening (20% van de hier werkzame arbeidsmigranten) en bij uitzendbureaus (33%).

Tabel 1.13: Aaneengesloten periode dat arbeidsmigranten voor bedrijf werkzaam zijn
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

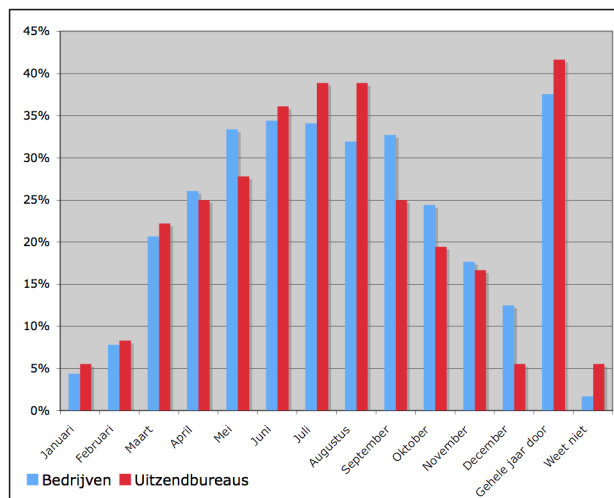
	Totaal bedrijven	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienstverlening
0,5 tot 3 maanden	32%	28%	22%	40%	71%	40%
3 tot 6 maanden	38%	31%	52%	50%	14%	20%
6 tot 11 maanden	24%	38%	17%	10%	14%	20%
11 maanden of langer	5%	3%	9%	0%	0%	20%
Aantal respondenten (N)	92	50	19	8	7	8

Tabel 1.14: Aaneengesloten periode dat arbeidsmigranten voor uitzendbureau werkzaam zijn
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Uitzendbureaus
Minder dan 5 maanden	37%
5 t/m 10 maanden	30%
Meer dan 10 maanden	33%
Aantal respondenten (N)	27

In figuur 1.1 is aangegeven in welke periode de meeste arbeidsmigranten voor bedrijven en uitzendbureaus werkzaam zijn geweest in 2012. Bij 38% van de bedrijven en 42% van de uitzendbureaus blijken het hele jaar door arbeidsmigranten werkzaam te zijn geweest. Bij bedrijven en uitzendbureaus waar niet het gehele jaar arbeidsmigranten werkzaam zijn, ligt de piek in de inzet van arbeidsmigranten in de zomer. In de periode mei tot en met september werken arbeidsmigranten bij 33% of meer van de bedrijven; in de periode juni tot en met september bij 36-39% van de uitzendbureaus. Vanzelfsprekend verschilt het beeld per branche. In de land- en tuinbouw werken bij slechts 13% van de bedrijven arbeidsmigranten het gehele jaar door. De piek doet zich hier voor in de periode april - september als steeds meer dan 40% van de bedrijven arbeidsmigranten in dienst heeft (met een piek van 54% in mei). In de bouw werken arbeidsmigranten bij 57% van de bedrijven het gehele jaar door en is de piek veel meer gespreid. Van april tot en met november werken arbeidsmigranten steeds bij 20-30% van de bedrijven met een piek in juli en augustus als 36% van de bedrijven arbeidsmigranten inzet.

Figuur 1.1: Periode waarin arbeidsmigranten voor bedrijf of uitzendbureau actief zijn⁸
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

Vestiging in Nederland

We hebben de bedrijven ook gevraagd of zij een schatting konden maken van het percentage arbeidsmigranten dat zich permanent in Nederland wil vestigen. De resultaten zijn te vinden in tabel 1.15 (bedrijven) en 1.16 (uitzendbureaus).

Tabel 1.15: Aandeel arbeidsmigranten met de intentie zich in Nederland te vestigen (vlgs bedrijven)
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienstverlening
0 procent	40%	60%	35%	20%	22%	20%
1 t/m 25 procent	17%	23%	5%	0%	22%	40%
26 t/m 99 procent	20%	13%	25%	40%	11%	20%
100 procent	23%	3%	35%	40%	44%	20%
Aantal respondenten (N)	87	45	17	8	9	8

Tabel 1.16: Aandeel arbeidsmigranten met de intentie zich in Nederland te vestigen (vlgs uitzendbureaus)
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Uitzendbureaus
Minder dan 5 procent	26%
5 t/m 10 procent	26%
11 t/m 50 procent	30%
Meer dan 50 procent	19%
Aantal respondenten (N)	27

Uit de tabellen blijkt dat 40% van de bedrijven verwacht dat geen van de bij hen werkzame arbeidsmigranten zich in Nederland wil vestigen, terwijl 23% verwacht dat alle arbeidsmigranten die bij het bedrijf werken, zich in Nederland willen vestigen. Er is weer een duidelijk verschil per branche. In de industrie, bouw en transport verwacht een derde of meer van de bedrijven dat alle bij hen werkzame arbeidsmigranten zich in Nederland willen vestigen. In de land- en

⁸ Bedrijven konden aangeven 'het gehele jaar door' of in welke maanden de meeste arbeidsmigranten bij hen bedrijf actief waren. Een score van 25% wil dan zeggen dat bij 25% van de bedrijven in die maand arbeidsmigranten aan het werk waren. Vanzelfsprekend kunnen arbeidsmigranten meer maanden actief zijn, dus de totaalscore is meer dan 100%.

tuinbouw voorziet 60% van de bedrijven dat juist geen van de arbeidsmigranten in Nederland zal blijven. Gemiddeld verwachten bedrijven dat 25% van de arbeidsmigranten zich in Nederland wil vestigen; bij uitzendbureaus is dit 29% van de arbeidsmigranten.

Herkomst arbeidsmigranten

Tot slot van dit hoofdstuk geven we een overzicht van de herkomst van arbeidsmigranten. In tabel 1.17 geven we de herkomstlanden weer van de in tabel 1.5 en 1.7 berekende aantallen arbeidsmigranten werkzaam bij bedrijven en uitzendbureaus in de regio.

Tabel 1.17: Herkomst arbeidsmigranten werkzaam bij bedrijven en uitzendbureaus in West-Brabant
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzend- bureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Polen	4.369	2.113	1.270	217	513	404	7.381
Roemenië	151	153	32	0	6	0	118
Bulgarije	24	0	0	6	11	0	324
Hongarije	309	80	45	61	47	21	916
Overig Midden- en Oost-Europa	580	130	154	90	59	57	845
Zuid-Europa	367	35	91	31	85	91	430
Totaal	5.800	2.511	1.592	405	721	573	10.014

Zo'n 75% van de arbeidsmigranten werkzaam bij bedrijven en uitzendbureaus is Pools. In de land- en tuinbouw is dit aandeel hoger (84%). In de bouw is het aandeel Polen het laagst (54%). Daar vormen arbeidsmigranten uit Hongarije (15%) en Overig Midden- en Oost-Europa (22%) relatief grote groepen. Arbeidsmigranten uit Zuid-Europa vormen met 6% een relatief kleine groep en zijn het beste vertegenwoordigd in de zakelijke dienstverlening (16%).

Conclusies arbeidsmigranten volgens enquête bedrijven+uitzendbureaus

In dit hoofdstuk hebben we geprobeerd de omvang van de groep arbeidsmigranten in de regio in beeld te brengen via de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus. Ook op basis van deze cijfers is het lastig een exact beeld van het aantal arbeidsmigranten te krijgen, bijvoorbeeld doordat het aantal bedrijven met arbeidsmigranten beperkt is.

Uit de enquête blijkt dat zo'n 25% van de bedrijven en uitzendbureaus in de regio met arbeidsmigranten werkt. Van de arbeidsmigranten werkzaam bij bedrijven in de regio woont zo'n 75% van de arbeidsmigranten ook in West-Brabant; van de arbeidsmigranten werkzaam bij uitzendbureaus werkt ruim 50% in de regio en woont ruim 55% er.

Het begrip 'tijdelijk' in relatie tot arbeidsmigranten is relatief: bijna 40% van de arbeidsmigranten bij bedrijven en ruim 50% van die bij uitzendbureaus werkt (veelal met tussenpozen) al langer dan een jaar voor het betreffende bedrijf. Daarnaast keert bijna 25% van de arbeidsmigranten bij bedrijven en bijna 20% van die bij uitzendbureaus ieder jaar terug om een beperkte periode voor het bedrijf te werken. Hoewel zich in mei tot en met september een piek voordoet in de inzet van arbeidsmigranten, werken zo'n 40% van de bedrijven en uitzendbureaus het hele jaar met arbeidsmigranten.

Op grond van deze cijfers kan geconcludeerd worden dat arbeidsmigranten van structureel belang zijn voor de arbeidsmarkt in de regio. In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op de verwachte ontwikkeling van de arbeidsmarkt. Uit de enquête blijkt ook dat arbeidsmigranten langere tijd in de regio verblijven of er regelmatig terugkeren. Dit heeft gevolgen voor de huisvestingsopgave.

3 Verwachte ontwikkeling van de vraag naar arbeidsmigranten

In de vorige hoofdstukken ging het over het aantal arbeidsmigranten dat op dit moment in de regio woont of werkt. Maar welke ontwikkeling kunnen we verwachten in de vraag naar arbeidsmigranten? In dit hoofdstuk gaan we hier op in aan de hand van de ontwikkeling van de beroepsbevolking in de regio en de regionale verwachting voor de werkgelegenheid. We beginnen met te kijken naar de verwachte ontwikkeling van de vraag naar arbeidsmigranten volgens de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus.

Ontwikkeling inzet arbeidsmigranten volgens bedrijven en uitzendbureaus

Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van de vraag naar arbeidsmigranten is het allereerst van belang om te weten waarom bedrijven of uitzendbureaus op dit moment arbeidsmigranten inschakelen. In de enquête onder bedrijven is gevraagd naar de belangrijkste redenen om arbeidsmigranten in dienst te hebben. De resultaten zijn te vinden in tabel 1.18. Uit de tabel blijkt dat er twee hoofdredenen zijn om arbeidsmigranten in te zetten, namelijk de mogelijkheid tot flexibele inzet van personeel door arbeidsmigranten en het ontbreken van voldoende aanbod van ander personeel. In alle branches (behalve industrie) verklaren deze twee redenen voor 60-70% de inzet van arbeidsmigranten. In de industrie en de land- en tuinbouw is ook de hogere kwaliteit van arbeidsmigranten een relevante factor. De mogelijk lagere personeelskosten van arbeidsmigranten spelen nauwelijks een rol.

Tabel 1.18: Belangrijkste redenen voor het in dienst hebben van arbeidsmigranten
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening
Personeelskosten van arbeidsmigranten zijn lager	7%	3%	10%	6%	6%	10%
Arbeidsmigranten maken een flexibele inzet van personeel mogelijk	32%	34%	33%	24%	35%	30%
Voldoende aanbod van anderen dan arbeidsmigranten ontbreekt	30%	34%	19%	35%	35%	40%
Kwaliteit van arbeidsmigranten vergeleken met andere potentiële werknemers is hoger	18%	23%	21%	12%	12%	0%
Anders	11%	6%	14%	24%	12%	10%
Weet niet/geen mening	2%	0%	2%	0%	0%	10%
Aantal respondenten (N)	134	54	36	14	17	13

In de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus is gevraagd naar de verwachtingen van bedrijven en uitzendbureaus over de inzet van arbeidsmigranten in de komende jaren. Deze vraag is gesteld aan alle geënquêteerde bedrijven, dus niet alleen aan bedrijven die nu arbeidsmigranten in dienst hebben. In tabel 1.19 zijn de resultaten te vinden. Tabel 1.20 geeft de redenen voor deze toekomstverwachting. Omdat de vraag aan alle bedrijven is gesteld, zijn er veel bedrijven die aangeven te verwachten dat het aantal arbeidsmigranten bij hun bedrijf nul is en blijft. Uit de enquête blijkt dat bedrijven een (lichte) stijging van het aantal arbeidsmigranten verwachten: 12% van de bedrijven verwacht een stijging, terwijl 3% een daling van het aantal arbeidsmigranten verwacht. Bij uitzendbureaus verwacht 22% van de bedrijven een stijging (8% zelfs een flinke stijging) en 9% een daling van het aantal arbeidsmigranten. In de land- en tuinbouw wordt het meest een stijging verwacht: 25% van de bedrijven verwacht dat het aantal arbeidsmigranten bij hun bedrijf stijgt terwijl 4% een daling verwacht. De belangrijkste redenen voor de stijgende inzet van arbeidsmigranten in de land- en tuinbouw zijn volgens tabel 1.20 de groei van het bedrijf en een onvoldoende aanbod van ander personeel.

Tabel 1.19: Toekomstverwachting inzet arbeidsmigranten
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

ik verwacht dat de komende jaren het aantal arbeidsmigranten bij mijn bedrijf...	Totaal bedrijven (excl. uitzendbureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienstverlening	Uitzendbureaus ¹
... flink stijgt	1%	3%	0%	1%	1%	0%	8%
... licht stijgt	11%	22%	11%	11%	7%	8%	14%
... gelijk blijft	27%	43%	29%	18%	29%	26%	14%
... licht daalt	2%	2%	3%	1%	5%	3%	6%
... flink daalt	1%	2%	1%	1%	0%	3%	3%
... nul is/blijft	53%	26%	48%	64%	55%	55%	50%
Weet niet/geen mening	6%	2%	8%	4%	3%	5%	4%
Aantal respondenten (N)	544	90	149	110	85	50	125

¹ Voor uitzendbureaus waren de punten iets algemener geformuleerd 'Ik verwacht dat het aantal arbeidsmigranten in de regio flink stijgt' etc.

Tabel 1.20: Waarop baseren bedrijven de toekomstverwachting voor de inzet van arbeidsmigranten?
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

De verwachting dat...	Totaal bedrijven (excl. uitzendbureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienstverlening	Uitzendbureaus
...mijn bedrijf groeit ¹	6%	16%	7%	3%	2%	9%	9%
...mijn bedrijf krimpt ¹	19%	11%	15%	30%	16%	17%	8%
...mijn bedrijf stabiliseert (geen groei, geen krimp) ¹	14%	17%	22%	4%	15%	11%	
...er onvoldoende aanbod van ander personeel is	7%	15%	4%	10%	4%	11%	8%
...het aanbod van ander personeel niet aansluit op mijn vraag	14%	13%	18%	10%	11%	17%	12%
...door de economische crisis er meer aanbod van Nederlands personeel is	9%	5%	9%	11%	9%	11%	9%
...het aanbod aan arbeidsmigranten afneemt door positieve economische ontwikkelingen in de herkomstlanden	1%	2%	2%	0%	1%	2%	3%
...de kennis (waaronder van de Nederlandse taal) bij arbeidsmigranten onvoldoende is	5%	2%	2%	7%	7%	4%	9%
...de werkzaamheden te specifiek zijn voor arbeidsmigranten	3%	2%	3%	2%	1%	6%	
Willen gebruik maken van Nederlandse werknemers	3%	2%	3%	0%	7%	9%	
Anders	20%	28%	15%	24%	26%	11%	48%
Weet niet/geen mening	5%	0%	7%	4%	6%	9%	3%
Aantal respondenten (N)	515	88	137	105	82	47	120

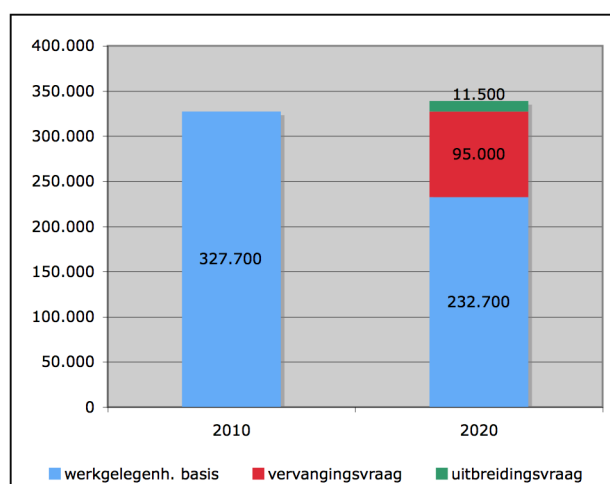
¹ Voor uitzendbureaus waren deze punten iets algemener geformuleerd 'de verwachte economische groei in de regio' etc.

Verwachte ontwikkeling werkgelegenheid en beroepsbevolking

In maart 2011 is studie *Arbeidsmarkt West-Brabant 2010-2040* verschenen uitgevoerd door de afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente Breda in opdracht van regionaal platform Arbeid West-Brabant (rpA) en Regio West-Brabant. In deze studie wordt een beeld geschetst van de verwachte ontwikkeling van de werkgelegenheid en de beroepsbevolking in de regio tot 2040.

In de arbeidsmarktstudie wordt voor de periode 2010-2020 een lichte groei van de werkgelegenheid verwacht. Het aantal banen in de regio groeit in deze periode met 3,5% van 327.700 naar circa 339.000 banen. Vanaf 2020 wordt een krimp van de werkgelegenheid verwacht. Het aantal banen zal met bijna 6% afnemen tot circa 319.000 banen in 2040. Bij het bepalen van de verwachte vraag naar arbeidskrachten moet, behalve met de groei of krimp van de werkgelegenheid, rekening gehouden worden met de vervangingsvraag. Door de stijging van het aandeel oudere werknemers in de beroepsbevolking neemt de vervangingsvraag de komende jaren toe. De arbeidsmarktstudie schat de vervangingsvraag tot 2020 op 95.000 banen, waarvan 42.000 als gevolg van de vergrijzing van de beroepsbevolking. In figuur 1.2 is een totaaloverzicht gegeven van de baanopeningen die ontstaan door de uitbreidings- en vervangingsvraag in West-Brabant tot 2020. In de studie zijn geen vergelijkbare cijfers voor 2040 opgenomen.

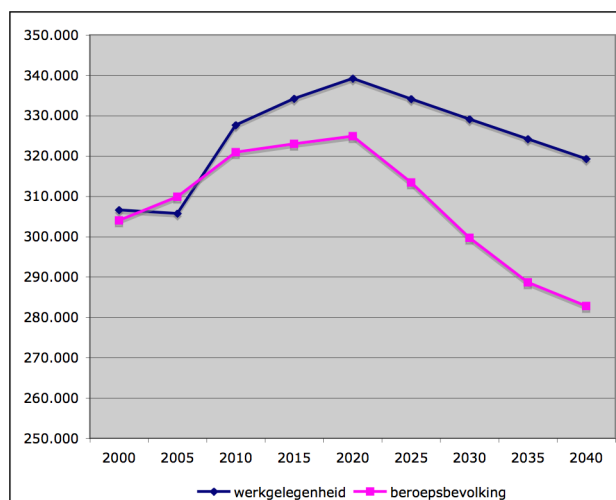
Figuur 1.2: Baanopeningen 2010-2020 naar uitbreidings- en vervangingsvraag
(bron: *Arbeidsmarkt West-Brabant 2010-2040*)

De werkgelegenheidsontwikkeling kan worden vergeleken met de ontwikkeling in de beroepsbevolking. Mede door de toenemende arbeidsparticipatie van vrouwen en ouderen stijgt de beroepsbevolking in West-Brabant in de periode 2010-2020 met 1,2% van 321.000 naar bijna 325.000 personen. Vanaf 2020 zal de regionale beroepsbevolking sterk gaan krimpen. Deze daling is een gevolg van de afnemende bevolkingsomvang van 15-64 jaar, van de vergrijzing en van een stabilisatie van de arbeidsparticipatie van vrouwen en ouderen. Door deze ontwikkelingen verwacht de arbeidsmarktstudie tussen 2020 en 2040 in West-Brabant een krimp van de beroepsbevolking van 13% tot circa 283.000 personen.

Vergelijking van de ontwikkeling van de werkgelegenheid met die van de beroepsbevolking laat de tekorten zien. Tussen 2010 en 2020 stijgt de werkgelegenheid naar verwachting met 3,5%, terwijl de beroepsbevolking met slechts 1,2% toeneemt. In de periode 2020-2040 daalt de werkgelegenheid volgens de arbeidsmarktstudie met 6% terwijl de daling van de omvang van de beroepsbevolking met 13% ruim twee keer zo groot is. In figuur 1.3 is de ontwikkeling van de werkgelegenheid en de beroepsbevolking weergegeven voor de periode 2000-2040. De arbeidsmarktstudie verwacht dat door de grote daling van de beroepsbevolking het tekort op de arbeidsmarkt na 2020 structureel wordt en stijgt naar circa 36.500 personen in 2040.

Figuur 1.3: Ontwikkeling werkgelegenheid en beroepsbevolking West-Brabant 2000-2040
(bron: Arbeidsmarkt West-Brabant 2010-2040)

Het Rijksbeleid is gericht op het vergroten van de arbeidsparticipatie. Maar zelfs als de doelstelling van 80% netto-arbeidsparticipatie wordt gehaald, blijven er in West-Brabant tekorten op de arbeidsmarkt. Rekening houdend met 80% arbeidsmarktparticipatie berekent de arbeidsmarktstudie een tekort van 4.300 werkzame personen in 2030 en 17.200 werkzame personen in 2040. In de arbeidsmarktvisie *West-Brabant werkt en pakt door!* van het rpA uit september 2011, waar de arbeidsmarktstudie een belangrijke basis voor vormt, wordt dan ook geconcludeerd 'Om alle tekorten op de arbeidsmarkt op te lossen hebben we niet voldoende aan het onbenut arbeidspotentieel. We zullen arbeidskrachten buiten de regio moeten halen en aan onze regio moeten binden. Het gaat hierbij om arbeidskrachten uit buurtregio's maar er zal ook nadrukkelijk een beroep worden gedaan op de arbeidsmigranten.'

Ontwikkelingen regionale werkgelegenheid voor arbeidsmigranten

In de arbeidsmarktstudie is in het algemeen ingegaan op de ontwikkeling van de werkgelegenheid en de beroepsbevolking in de regio. Arbeidsmigranten spelen een rol bij het opvangen van tekorten. Er is echter ook een aantal werkgelegenheidsontwikkelingen in de regio waar een veel directere inzet van arbeidsmigranten verwacht wordt.

In de gemeente Steenbergen is op dit moment nabij de kern Dinteloord de *Agro & Food Cluster Nieuw Prinsenland* in ontwikkeling met circa 230 hectare glastuinbouw en 52 hectare agro-food gerelateerde bedrijvigheid aansluitend op het bestaande bedrijvencomplex van de Suikerunie en een uitbreiding van de Suikerunie van 37 hectare. Het betreft een bovenregionale ontwikkeling die veel werkgelegenheid met zich mee zal brengen. De verwachting is dat het gaat om een werkgelegenheid van 1.000 arbeidsplaatsen in de glastuinbouw, 500 arbeidsplaatsen op het bedrijventerrein en 170 arbeidsplaatsen ten behoeve van de uitbreiding van de Suikerunie. De realisatie is in 2010 gestart. Door studenten van de Hogere agrarische School in Den Bosch is uitgerekend dat er vanwege de komst van het grootschalig glastuinbouwgebied 660 tot 990 extra arbeidsmigranten nodig zijn bovenop het huidige aantal in de gemeente.

In de gemeente Moerdijk wordt gewerkt aan de realisatie van het *Logistieke Park Moerdijk* (LPM). Dit project omvat 250 hectare extra bovenregionale logistiek aansluitend op het bestaande bedrijventerrein. Geschat wordt dat er ongeveer 6.000 extra arbeidsplaatsen gecreëerd worden via het LPM, waardoor de gemeente ook een toename van het aantal arbeidsmigranten verwacht.

Conclusies verwachte ontwikkeling van de vraag naar arbeidsmigranten

Bedrijven en uitzendbureaus in de regio West-Brabant voorzien in de komende jaren een lichte groei van het aantal arbeidsmigranten, zo blijkt uit de uitgevoerde enquête. Met name bedrijven in de land- en tuinbouw verwachten dat als gevolg van de groei van hun bedrijf, de flexibele inzet van personeel en het onvoldoende beschikbaar zijn van ander personeel het aantal arbeidsmigranten bij hun bedrijf zal groeien.

Uit de studie *Arbeidsmarkt West-Brabant 2010-2040* blijkt dat door de sterke daling van de beroepsbevolking als gevolg van de vergrijzing op langere termijn forse tekorten op de arbeidsmarkt in de regio zullen optreden, zelfs als rekening wordt gehouden met een hogere arbeidsparticipatie. De arbeidsmarktvisie van de regio concludeert op grond hiervan dat er arbeidskrachten van buiten de regio gehaald moeten worden, waarbij nadrukkelijk ook een beroep wordt gedaan op arbeidsmigranten. Ook concrete grootschalige werkgelegenheidsontwikkelingen in de regio, zoals de Agro & Foodcluster Nieuw Prinsenland in Dinteloord (gemeente Steenbergen) en het Logistieke Park Moerdijk, gaan er van uit dat de met deze projecten gepaard gaande uitbreiding van de werkgelegenheid een toename van het aantal arbeidsmigranten noodzakelijk maakt.

Arbeidsmigranten, spelen, zo blijkt uit deze ontwikkelingen, zullen ook in de toekomst een essentiële rol spelen in de regionale economie in West-Brabant. Voor een vitale economie in de regio is een verdere groei van het aantal arbeidsmigranten in de regio noodzakelijk.

***Bijlage 2:
Doorrekening aantal arbeidsmigranten werkzaam en
woonachtig per gemeente***

Doorrekening aantal arbeidsmigranten werkzaam en woonachtig per gemeente

In hoofdstuk 2 van deze rapportage hebben we op basis van de gegevens van bijlage 1 een doorrekening gemaakt van het aantal arbeidsmigranten dat werkzaam en woonachtig is in de regio (zie tabel 1 en 3). Op een soortgelijke wijze kan per gemeente het aantal arbeidsmigranten dat werkzaam en woonachtig is worden doorgerekend. Het resultaat van deze doorrekening is te vinden in tabel 2.1 en 2.2. Een samenvatting van deze tabellen is opgenomen in het hoofdrapport.

Tabel 2.1: Doorrekening per gemeente van aantal werkzame arbeidsmigranten
(bron: berekening GenP)

	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
Werkzaam bij bedrijven	5.800	67	161	62	284	845	337	439	211	247
-/- Waarvan bij uitzendbureaus (A)	2.950	34	82	32	145	431	172	224	108	126
Resterend: in dienst van bedrijven (B)	2.850	33	79	30	139	414	165	215	103	121
Werkzaam bij uitzendbureaus	10.000	120	80	20	863	3.251	221	562	361	301
Wv werkzaam in vestigingsgem. (C1)	3.600	43	29	7	311	1.170	79	202	130	108
Waarvan werkzaam elders in de regio	1.600									
Herverdeling werkzaam in de regio (C2) ¹	1.600	19	45	17	79	234	93	121	58	68
Raming obv geg. bedrijven (A+B):										
Totaal geregistreerd	5.800	67	161	62	284	845	337	439	211	247
Niet geregistreerd	5.800	67	161	62	284	845	337	439	211	247
Totaal werkzaam in regio (afgerond)	12.000	130	320	120	570	1.690	670	880	420	490
Raming obv geg. uitzendbureaus (B+C1+C2)										
Totaal geregistreerd	8.050	95	152	55	528	1.818	338	539	292	298
Niet geregistreerd	8.050	95	152	55	528	1.818	338	539	292	298
Totaal werkzaam in regio (afgerond)	16.000	190	300	110	1.060	3.640	680	1.080	580	600

	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
Werkzaam bij bedrijven	536	375	464	230	265	279	251	152	132	466
-/- Waarvan bij uitzendbureaus (A)	273	191	237	117	135	142	128	78	67	238
Resterend: in dienst van bedrijven (B)	263	184	227	113	130	137	123	74	65	228
Werkzaam bij uitzendbureaus	783	662	1.204	120	261	482	341	140	140	100
Wv werkzaam in vestigingsgemeente (C1)	282	238	433	43	94	173	123	51	51	36
Waarvan werkzaam elders in de regio										
Herverdeling werkzaam in de regio (C2) ¹	148	104	128	64	73	77	69	42	37	129
Raming obv geg. bedrijven (A+B):										
Totaal geregistreerd	536	375	464	230	265	279	251	152	132	466
Niet geregistreerd	536	375	464	230	265	279	251	152	132	466
Totaal werkzaam (afgerond)	1.070	750	930	460	530²	560	500	300	260	930
Raming obv geg. uitzendbureaus (B+C1+C2)										
Totaal geregistreerd	693	526	789	220	297	387	315	167	152	393
Niet geregistreerd	693	526	789	220	297	387	315	167	152	393
Totaal werkzaam (afgerond)	1.390	1.050	1.580	440	590²	770	630	330	300	790

¹ De herverdeling over iedere gemeente van het totaal aantal arbeidsmigranten werkzaam elders in de regio is gebeurd naar verhouding van het aantal arbeidsmigranten dat per gemeente werkzaam is bij bedrijven.

² De gemeente Steenbergen heeft zelf onderzoek gedaan naar het aantal arbeidsmigranten. Op basis van gesprekken met bedrijven komt de gemeente tot circa 1.000 in de gemeente werkzame arbeidsmigranten. Een verklaring voor dit hogere aantal kan zijn dat de land- en tuinbouwbedrijven in Steenbergen groter zijn dan gemiddeld of meer dan gemiddeld met arbeidsmigranten werken.

Tabel 2.2: Doorrekening per gemeente van aantal woonachtige arbeidsmigranten
(bron: berekening GenP)

	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
In dienst van bedrijven	2.850	33	79	30	139	414	165	215	103	121
Wv woonachtig in vestigingsgemeente	1.340	15	37	14	65	195	78	101	49	57
Wv woonachtig elders in regio	830									
Werkzaam bij uitzendbureaus	10.000	120	80	20	863	3.251	221	562	361	301
Wv woonachtig in vestigingsgemeente	3.100	37	25	6	268	1.008	68	174	112	93
Wv woonachtig elders in regio	2.500									
Herverdeling: woonachtig binnen regio ¹	3.330	38	92	35	163	484	193	251	121	141
Arbeidsmigranten in GBA	5.780	65	55	65	565	1.690	130	430	70	180
Arbeidsmigranten in GBA en UWV	2.980	35	30	25	320	765	70	240	50	95
Arbeidsmigranten niet in loondienst	2.800	30	25	40	245	925	60	190	20	85
Raming excl. bedrijven buiten regio										
Totaal geregistreerd	10.570	121	179	96	741	2.611	399	717	301	377
Niet geregistreerd	10.570	121	179	96	741	2.611	399	717	301	377
Totaal woonachtig (afgerond)	21.000	240	360	190	1.480	5.220	800	1.430	600	750
Raming incl. bedrijven buiten regio										
Werkzaam bij bedrijven buiten regio ² (A)	4.000	50	50	50	400	700	100	150	100	100
Totaal woonachtig (afgerond)	25.000	290	410	240	1.880	5.920	900	1.580	700	850

	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
In dienst van bedrijven	263	184	227	113	130	137	123	74	65	228
Wv woonachtig in vestigingsgemeente	123	86	107	53	61	64	58	35	30	107
Wv woonachtig elders in regio										
Werkzaam bij uitzendbureaus	783	662	1.204	120	261	482	341	140	140	100
Wv woonachtig in vestigingsgemeente	243	205	373	37	81	149	106	44	44	31
Wv woonachtig elders in regio										
Herverdeling: woonachtig binnen regio ¹	307	215	266	132	152	160	144	87	76	267
Arbeidsmigranten in GBA	180	380	725	115	170	135	55	105	40	630
Arbeidsmigranten in GBA en UWV	105	215	405	65	100	80	30	65	20	260
Arbeidsmigranten niet in loondienst	75	165	320	50	70	55	25	40	20	370
Raming excl. bedrijven buiten regio										
Totaal geregistreerd	748	671	1.066	272	364	428	332	206	170	775
Niet geregistreerd	748	671	1.066	272	364	428	332	206	170	775
Totaal woonachtig (afgerond)	1.500	1.340	2.130	540	730	860	660	410	340	1.550
Raming incl. bedrijven buiten regio										
Werkzaam bij bedrijven buiten regio ² (A)	150	150	500	100	100	100	100	50	50	1.000
Totaal woonachtig (afgerond)	1.650	1.490	2.630	640	830	960	760	460	390	2.550

¹ De herverdeling is gebeurd op overeenkomstige wijze als bij tabel 2. ² Het totaal en de verdeling over de gemeenten is een schatting.

Bijlage 3:
Huisvesting van arbeidsmigranten

1. Huidige huisvesting

Er zijn weinig gegevens over de huidige huisvestingssituatie van arbeidsmigranten in de regio. Daarom is in de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus hier een aantal vragen over opgenomen. In dit hoofdstuk presenteren we daar de belangrijkste resultaten van.

Huidige huisvestingsvorm

Bedrijven en uitzendbureaus zijn gevraagd een schatting te maken van het aandeel arbeidsmigranten dat in een bepaalde woonvorm woont. De resultaten zijn uitgesplitst naar branche weergegeven in tabel 3.1.

Tabel 3.1: Woonsituatie van arbeidsmigranten (volgens bedrijven en uitzendbureaus)
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzend- bureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Kamer in een (groot) gebouw of complex (eventueel gedeeld met anderen)	7%	6%	16%	2%	3%	0%	8%
Kamer in een huis (eventueel gedeeld met anderen)	25%	29%	41%	3%	0%	25%	37%
In een huis (als zelfstandig huishouden)	44%	16%	43%	77%	81%	63%	36%
Vakantiehuisje of caravan op een recreatiepark	9%	24%	0%	0%	2%	0%	10%
Bij werkgever in huisje, caravan of 'woonunit'	8%	18%	0%	9%	0%	0%	0%
Anders	7%	7%	0%	9%	14%	13%	8%
Aantal respondenten (N)	96	48	20	11	9	8	24
Weet niet/geen antwoord	38	6	16	3	8	5	12

Uit de tabel blijkt dat er grote verschillen tussen de branches zijn in de huisvesting van arbeidsmigranten. In de bouw, transport en zakelijke dienstverlening woont een ruime meerderheid van de arbeidsmigranten, volgens de opgave van de bedrijven, als zelfstandig huishouden in een huis. In de land- en tuinbouw is slechts een klein deel van de arbeidsmigranten zo gehuisvest. Vaker wonen arbeidsmigranten in een kamer in een huis (eventueel gedeeld met anderen), in een vakantiehuisjes of caravan op een recreatieterrein of op soortgelijke wijze bij de werkgever. Bij andere sectoren komen deze laatste huisvestingsvormen niet tot nauwelijks voor. Bij uitzendbureaus zijn een kamer in een huis of zelfstandig in een huis de twee meest voorkomende huisvestingsvormen met ieder ruim 35%.

De huisvestingsvormen van arbeidsmigranten in meer stedelijke gemeenten zijn anders dan in meer landelijke gemeenten. Daarom is in tabel 3.2 voor bedrijven een uitsplitsing van de huisvestingsvormen per gemeente gegeven. Het aantal respondenten per gemeente dat deze vraag beantwoord heeft, is laag waardoor het beeld vooral indicatief is. Toch blijken uit de tabel grote verschillen tussen gemeenten. Huisvesting als zelfstandig huishouden komt vooral voor in Bergen op Zoom, Breda en Roosendaal. In Halderberge, Oosterhout, Steenbergen en Etten-Leur wonen arbeidsmigranten het vaakst in een kamer in een huis. Wonen op een recreatiepark gebeurt meer dan gemiddeld in Alphen-Chaam, Drimmelen, Zundert en Woensdrecht.

Tabel 3.2: Woonsituatie van arbeidsmigranten (volgens bedrijven)
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

Vestigingsgemeente bedrijf →	Totaal	Aalburg	Alphen-Chaam	Baarle-Nassau	Bergen op Zoom	Breda	Drimmelen	Etten-Leur	Geertruidenberg	Halderberge
Kamer in een (groot) gebouw of complex (eventueel gedeeld met anderen)	7%	0%	0%	0%	5%	0%	0%	0%	0%	0%
Kamer in een huis (eventueel gedeeld met anderen)	25%	0%	33%	40%	0%	12%	13%	54%	0%	60%
In een huis (als zelfstandig huishouden)	44%	37%	33%	0%	89%	76%	53%	36%	60%	40%
Vakantiehuisje of caravan op een recreatiepark	9%	0%	33%	0%	0%	4%	24%	0%	0%	0%
Bij werkgever in huisje, caravan of 'woonunit'	8%	63%	0%	60%	0%	0%	10%	0%	7%	0%
Anders	7%	0%	0%	0%	5%	8%	0%	10%	33%	0%
Aantal respondenten (N)	96	2	3	1	4	9	7	7	4	1

Vestigingsgemeente bedrijf →	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Rucphen	Steenbergen	Tholen	Werkendam	Woensdrecht	Woudrichem	Zundert
Kamer in een (groot) gebouw of complex (eventueel gedeeld met anderen)	13%	0%	0%	44%	21%	15%	21%	8%	0%	0%
Kamer in een huis (eventueel gedeeld met anderen)	25%	57%	36%	0%	56%	16%	50%	38%	0%	4%
In een huis (als zelfstandig huishouden)	43%	33%	64%	34%	6%	54%	29%	32%	100%	25%
Vakantiehuisje of caravan op een recreatiepark	9%	0%	0%	5%	17%	15%	0%	21%	0%	22%
Bij werkgever in huisje, caravan of 'woonunit'	0%	11%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	38%
Anders	11%	0%	0%	17%	0%	0%	0%	0%	0%	10%
Aantal respondenten (N)	9	7	2	5	7	5	4	3	1	15

Een soortgelijke uitsplitsing als in tabel 3.2 is gegeven voor bedrijven is in tabel 3.3 te vinden voor uitzendbureaus. Ook hier is de respons per gemeente erg laag, waardoor het beeld onvolledig is. Opvallend is dat de uitzendbureaus in Breda relatief veel arbeidsmigranten onderbrengen in een kamer in een groot complex. In Etten-Leur en Roosendaal woont 90% of meer van de arbeidsmigranten volgens de uitzendbureaus in kamer in een huis of zelfstandig in een huis.

Huidige rol van partijen

Welke partij is verantwoordelijk is voor de huisvesting voor de arbeidsmigranten? In de enquête is aan de bedrijven en uitzendbureaus gevraagd wie de huisvesting voor de arbeidsmigranten werkzaam bij hun bedrijf, geregeld heeft. De resultaten zijn te vinden in tabel 3.4 (bedrijven) en 3.5 (uitzendbureaus).

Tabel 3.3: Woonsituatie van arbeidsmigranten (volgens uitzendbureaus)
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

Vestigingsgemeente uitzendbureau →	Totaal	Bergen op Zoom	Breda	Etten-Leur	Geertruidenberg	Moerdijk	Oosterhout	Roosendaal	Woensdrecht	Zundert
Kamer in een (groot) gebouw of complex (eventueel gedeeld met anderen)	8%	0%	28%	7%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Kamer in een huis (eventueel gedeeld met anderen)	37%	100%	18%	43%	25%	33%	100%	40%	0%	0%
In een huis (als zelfstandig huishouden)	36%	0%	17%	50%	25%	67%	0%	50%	100%	20%
Vakantiehuisje of caravan op een recreatiepark	10%	0%	20%	0%	0%	0%	0%	10%	0%	80%
Bij werkgever in huisje, caravan of 'woonunit'	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Anders, namelijk	8%	0%	17%	0%	50%	0%	0%	0%	0%	0%
Aantal respondenten (N)	24	1	6	3	2	3	2	5	1	1

Tabel 3.4: Wie regelt meestal de huisvesting van arbeidsmigranten (volgens bedrijven)
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienstverlening
Ik als werkgever	23%	47%	14%	24%	6%	0%
De werknemer zelf	24%	8%	26%	35%	35%	33%
Het uitzendbureau via welke ik deze werknemers inhuur	43%	39%	49%	29%	41%	56%
Een verhuurder, bijvoorbeeld een woningcorporatie of commerciële verhuurder	1%	3%	0%	0%	0%	0%
Anders	3%	3%	0%	6%	12%	0%
Weet niet/geen antwoord	7%	0%	12%	6%	6%	11%
Aantal respondenten (N)	134	54	36	14	17	13

Tabel 3.5: Wie regelt meestal de huisvesting van arbeidsmigranten (volgens uitzendbureaus)
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Uitzendbureaus
Het bedrijf waarvoor de werknemer werkt	6%
De werknemer zelf	42%
Wij, als uitzendbureau	44%
Anders	8%
Aantal respondenten (N)	36

In de land- en tuinbouw regelt bijna de helft van de werkgevers de huisvesting voor arbeidsmigranten. In de industrie en zakelijke dienstverlening is in de helft of meer van de gevallen de huisvesting geregeld door het uitzendbureau. In de bouw, transport en zakelijke dienstverlening regelt in een derde of meer van de gevallen de werknemer zijn eigen huisvesting. Commerciële verhuurders of corporaties spelen nog nauwelijks een rol bij de huisvesting van ar-

beidsmigranten. Bij de uitzendbureaus regelt een groot deel van de werknemers (42%) zelf de huisvesting, bij een ongeveer even groot percentage regelt het uitzendbureau de huisvesting.

Tevredenheid over de huisvesting van arbeidsmigranten

In de enquête is bedrijven en uitzendbureaus gevraagd of ze tevreden zijn over de huidige huisvesting van arbeidsmigranten. Het oordeel hierover is te vinden in tabel 3.6. Een ruime meerderheid van de bedrijven is tevreden over de huidige huisvesting van arbeidsmigranten. Het aantal bedrijven dat verbeteringen wenst is beperkt. Verbeterpunten die door de bedrijven en uitzendbureaus werden genoemd zijn:

- Duidelijker wetgeving en beleid: wat mag er wel en wat mag er niet is overal anders geregeld en vaak niet duidelijk. Als daar meer duidelijkheid over is kan er ook meer in huisvesting worden geïnvesteerd;
- Huidige huisvesting: teveel mensen in een te klein huis zorgt overlast voor omwonenden. Meer privacy voor arbeidsmigranten zou wenselijk zijn. 'Ze komen makkelijk in de stad bij de verkeerde mensen terecht met alle gevolgen';
- 'Het is tijd voor nieuwbouw op een locatie in de regio'

Tabel 3.6: Mate van tevredenheid van bedrijven en uitzendbureaus over huidige huisvesting van arbeidsmigranten

(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzend- bureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Ja	63%	77%	50%	71%	53%	78%	74%
Nee, verbeteren	7%	14%	2%	0%	6%	11%	3%
Weet niet/geen mening	30%	9%	48%	29%	41%	11%	23%
Aantal respondenten (N)	134	54	36	14	17	13	35

Conclusies huidige huisvesting

In de enquête is gevraagd naar de huidige huisvestingssituatie van de arbeidsmigranten bij de bedrijven en uitzendbureaus en naar wie deze huisvesting heeft geregeld. Er is een duidelijk verschil te zien tussen de land- en tuinbouw enerzijds en de andere branches (inclusief uitzendbureaus) anderzijds. In de land- en tuinbouw regelt de werkgever in de helft van de gevallen de huisvesting; de arbeidsmigrant zelf heeft slechts een beperkt aandeel hierin. De arbeidsmigrant wordt in de land- en tuinbouw voornamelijk ondergebracht in gedeelde, tijdelijke huisvesting: een kamer in een huis, een vakantiehuisje of caravan op een recreatiepark of soortgelijke huisvesting bij de werkgever. In de andere branches speelt de werknemer een belangrijker rol bij het regelen van de huisvesting: variërend van ruim 25% bij industrie tot ruim 40% bij uitzendbureaus. Mogelijk als gevolg daarvan woont een veel groter deel van deze arbeidsmigranten zelfstandig in een woning (uiteenlopend van 36% bij uitzendbureaus tot 81% bij transport). Wonen op een recreatiepark of bij de werkgever komt bij deze branches veel minder vaak voor.

Over het algemeen zijn de bedrijven en uitzendbureaus tevreden over de huisvesting. Slechts een klein percentage bedrijven noemt verbeterpunten. De belangrijkste verbeterpunten zijn meer duidelijkheid en meer eenheid in wetgeving en beleid van overheden en betere huisvesting voor de arbeidsmigranten (minder mensen bij elkaar, meer privacy).

2. Gewenste huisvesting

In het vorige hoofdstuk hebben we gekeken naar de huidige huisvestingssituatie van arbeidsmigranten. Wat is nu de gewenste huisvestingssituatie? Daarvoor kijken we naar de wensen van arbeidsmigranten zelf en naar de wensen van bedrijven en uitzendbureaus.

Wensen van arbeidsmigranten

Hoewel er ondertussen in Nederland het nodige onderzoek naar arbeidsmigranten is gedaan, is nog weinig bekend over de woonwensen van arbeidsmigranten. Uit het beschikbare onderzoek blijkt vooral dat arbeidsmigranten behoefte hebben aan meer privacy dan thans veelal in de huisvesting beschikbaar is. Zo geeft een onderzoek van Wonen Limburg en de TU Eindhoven onder arbeidsmigranten in Limburg aan dat 94% van de arbeidsmigranten die op dit moment woonruimte delen met anderen, willen verhuizen⁹. De belangrijkste reden hiervoor is de behoefte aan eigen voorzieningen. Van de ondervraagde arbeidsmigranten wil slechts 5% de slaapkamer delen met anderen. De overige 95% wil graag eigen voorzieningen en wel als volgt:

- 63% een eigen slaapkamer
- 21% een eigen slaapkamer met eigen toilet/bad/douche
- 8% een eigen slaapkamer met eigen toilet/bad/douche en keuken
- 3% anders

Dit beeld wordt bevestigd in een onderzoek dat belangenorganisatie Migrada heeft uitgevoerd in Zundert¹⁰. Dit onderzoek vormt onderdeel van een haalbaarheidsonderzoek naar kleinschalige huisvesting voor arbeidsmigranten uitgevoerd door Necker van Naem in opdracht van de gemeente Zundert en Thuisvester. Uit het onderzoek blijkt dat het overgrote deel van de arbeidsmigranten behoefte heeft aan kleinschalige en zelfstandige woonruimte. Ook hier blijkt een grote voorkeur voor huisvesting met een eigen slaapvertrek. Arbeidsmigranten zijn bereid voor hun huisvesting een bedrag te betalen van circa € 260,- tot € 312 per maand inclusief energie en water (gemiddelde onder- en bovengrens van de antwoorden). Als de keuze is 'meer betalen of inleveren op kwaliteit', kiezen arbeidsmigranten in eerste instantie voor meer betalen. Als er dan toch ingeleverd moet worden op kwaliteit, leveren ze bij voorkeur in op woonoppervlak, daarna op voorzieningen in de buurt en pas daarna willen ze het aantal medebewoners vergroten of inleveren op privacy.

Arbeidsmigranten vormen wat betreft hun huisvestingsbehoefte geen homogene groep. Er zijn verschillende groepen met een verschillende behoefte aan huisvesting. In zijn essentie kunnen we drie groepen arbeidsmigranten onderscheiden¹¹.

De eerste groep zijn de kort verblijvers. Deze verblijven korte tijd in Nederland (tot zes maanden) en wonen het liefst zo goedkoop mogelijk. Hoewel deze groep geen hoge eisen stelt aan de huisvesting, moet die natuurlijk wel voldoen aan algemeen aanvaarde eisen van veiligheid, hygiëne e.d. Op basis van de enquête onder bedrijven en uitzendbureaus omvat deze groep in West-Brabant zo'n 30-40% van de arbeidsmigranten (zie tabel 1.12).

De tweede groep is die van het permanent tijdelijke verblijf. Deze groep verblijft tussen de 6 maanden en 3 jaar. Onder deze groep valt ook 'permanente pendel', arbeidsmigranten die tijdelijk in Nederland werken, maar jaarlijks terugkeren. Anders dan de Turken en Marokkanen in de jaren zestig en zeventig hoeven door het EU-lidmaatschap van de Midden-, Oost- en Zuid-

⁹ Fons Merken van WonenLimburg in GenP-zoldersessie *Arbeidsmigranten lust of last*, 16 juni 2011

¹⁰ Gegevens ontleend aan gesprek met Sonja Driessen 7 februari 2013.

¹¹ Zie hiervoor onder meer het rapport van het parlementair onderzoek en de presentatie van Fons Merken op de GenP-zoldersessie.

Europese landen en de relatief korte afstanden tussen deze landen en Nederland migranten niet persé te kiezen tussen teruggaan of blijven: pendelen blijft een gemakkelijke en realistische optie. De migranten werken 6-11 maanden per jaar in Nederland en brengen de zomer- of wintermaanden in het land van herkomst door. Voor de migranten is de terugkeer naar steeds hetzelfde bedrijf aantrekkelijk: zij kennen de arbeids- en woonomstandigheden en weten dat die acceptabel zijn. Voor de werkgevers is werken met een vaste groep arbeidsmigranten eveneens aantrekkelijk, want de werkgever kent de kwaliteit van deze mensen en hun (niet zo erg) tijdelijke werknemers kennen de gang van zaken bij het bedrijf. Permanente pendel heeft gevolgen voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Goede woonomstandigheden worden een belangrijke terugkeervoorwaarde. De naar dezelfde plek terugkerende arbeidsmigranten zullen steeds meer behoefte krijgen aan 'een eigen plek' en aan andere huisvesting dan stapelbedden en het delen van de keukens. Deze arbeidsmigranten stellen goede huisvesting op prijs en willen hiervoor ook betalen. Voor deze groep zijn woonconcepten van belang die voldoende kwaliteit en privacy bieden, maar ook meer flexibiliteit dan permanente bewoning. Volgens de enquête omvat deze groep zo'n 20-30% van de arbeidsmigranten (zie tabel 1.12).

De laatste groep arbeidsmigranten is de groep die kiest voor een permanent verblijf (langer dan 3-5 jaar). Deze groep zoekt naar reguliere huisvesting en wil zich met partner/gezin permanent vestigen. Gezien de inkomenspositie van arbeidsmigranten is een belangrijk deel van deze groep aangewezen op de sociale woningvoorraad (huur en koop). Voor deze groep is het van belang dat hen het perspectief geboden wordt om vanuit tijdelijke huisvesting door te stromen naar reguliere huisvesting. Het gaat er daarbij niet om om andere regels te stellen dan gelden voor reguliere woningzoekenden, maar wel om arbeidsmigranten te helpen hun weg binnen het systeem te vinden en duidelijk te zijn over de voorwaarden waaraan voldaan moet worden. Dit kan bijvoorbeeld door bij de tijdelijke huisvesting al afspraken te maken over wanneer en hoe de arbeidsmigrant doorstroomt naar reguliere huisvesting. Bedrijven en uitzendbureaus schatten in de enquête dat zo'n 25-30% van de arbeidsmigranten zich in Nederland wil vestigen (zie tabel 1.15 en 1.16 met toelichting).

Wensen van bedrijven en uitzendbureaus: huisvestingsvormen

Aan bedrijven en uitzendbureaus is gevraagd op welke wijze zij arbeidsmigranten bij voorkeur zouden huisvesten. Het resultaat is te vinden in tabel 3.7. Uit de tabel blijkt dat veel bedrijven geen antwoord (kunnen) geven op de vraag naar de voorkeur voor een huisvestingsvorm. Dat maakt het ook moeilijk om de gewenste huisvestingsvorm volgens tabel 3.7 te vergelijken met de huidige volgens tabel 3.1. In de land- en tuinbouw is het percentage weet niet/geen antwoord laag en blijkt er een duidelijk verschil te zijn tussen de huidige en gewenste huisvestingsituatie. In de voorkeurssituatie verschuift de huisvesting van kamer in een huis (huidig 29%, gewenst 17%) en vakantiehuisje of caravan op recreatiepark (huidig 24%, gewenst 14%) naar zelfstandig in een huis (huidig 16%, gewenst 22%) of bij werkgever in huisje, caravan of woonunit (huidig 18%, gewenst 28%). De wens van de land- en tuinbouw om arbeidsmigranten op het eigen terrein te huisvesten blijkt ook uit de respons op de stelling 'Ik zou graag willen dat huisvesting op mijn eigen bedrijf mogelijk gemaakt wordt door gemeente en de provincie'. De helft van de bedrijven in de land- en tuinbouw is het (zeer) eens met deze stelling, 30% (zeer) oneens. In de overige branches leeft deze wens nauwelijks. Hier is een grote groep het met de stelling (zeer) oneens (zie tabel 3.8).

Tabel 3.7: Gewenste woonsituatie van arbeidsmigranten (volgens bedrijven en uitzendbureaus)
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzend- bureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Kamer in een (groot) gebouw of complex (eventueel gedeeld met anderen)	8%	8%	12%	6%	6%	0%	6%
Kamer in een huis (eventueel gedeeld met anderen)	16%	17%	26%	6%	0%	20%	20%
In een huis (als zelfstandig huishouden)	30%	22%	19%	56%	41%	40%	40%
Vakantiehuisje of caravan op een recreatiepark	6%	14%	0%	13%	0%	0%	6%
Bij werkgever in huisje, caravan of 'woonunit'	11%	28%	0%	6%	6%	10%	0%
Anders	6%	3%	12%		6%	10%	3%
Weet niet/geen antwoord	24%	8%	33%	13%	41%	20%	26%
Aantal respondenten (N)	134	54	36	14	17	13	35

Tabel 3.8: Oordeel van bedrijven over de stelling:

'Ik zou graag willen dat huisvesting op mijn eigen bedrijf mogelijk gemaakt wordt door gemeente en de provincie'

(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening
Zeet mee oneens	14%	10%	18%	12%	12%	14%
Mee oneens	44%	20%	50%	47%	44%	61%
Noch mee oneens/noch mee eens	12%	8%	11%	14%	12%	8%
Mee eens	10%	34%	5%	8%	10%	8%
Zeet mee eens	4%	17%	3%	1%	2%	3%
Weet niet/geen mening	16%	10%	13%	18%	20%	6%
Aantal respondenten (N)	544	90	149	110	85	50

Wensen van bedrijven en uitzendbureaus: visie op rol van partijen

In de enquête is aan bedrijven en uitzendbureaus gevraagd welke partij de huisvesting van arbeidsmigranten bij voorkeur zou moeten regelen.

In tabel 3.9 is weergegeven wie volgens de bedrijven en uitzendbureaus de huisvesting van arbeidsmigranten bij voorkeur zou moeten regelen. Vergeleken met de huidige situatie (zie tabel 3.3) is het volgens de bedrijven en uitzendbureaus gewenst dat de arbeidsmigranten zelf en verhuurders zoals corporaties en commerciële verhuurders een actievere rol spelen en uitzendbureaus een minder actieve. In alle branche doet deze wens zich voor.

Over de rollen van partijen hebben we de bedrijven en uitzendbureaus ook een aantal stellingen voorgelegd. De eerste stelling luidde 'De huisvesting van arbeidsmigranten is primair de verantwoordelijkheid van de werkgever'. Het oordeel van de bedrijven en uitzendbureaus is te vinden in tabel 3.10. Bij deze en andere stelling is de mening weergegeven van alle bedrijven, dus ook de bedrijven die geen arbeidsmigranten in dienst hebben. In de land- en tuinbouw is

Tabel 3.9: Partij die bij voorkeur de huisvesting moet regelen (volgens bedrijven en uitzendbureaus)
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (exclusief uitzendbureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Ik als werkgever/het bedrijf waarvoor de arbeidsmigrant werkt	20%	50%	10%	12%	6%	0%	6%
De werknemer zelf	30%	11%	36%	53%	35%	30%	47%
Het uitzendbureau via welke ik deze werknemers inhuur/wij als uitzendbureau	36%	33%	45%	29%	18%	50%	33%
Een verhuurder, bijvoorbeeld een woningcorporatie of commerciële verhuurder	3%	3%	5%	0%	0%	10%	8%
Anders	1%	0%	0%	0%	6%	0%	3%
Weet niet/geen antwoord	9%	3%	5%	6%	35%	10%	3%
Aantal respondenten (N)	134	54	36	14	17	13	36

57% van de bedrijven het (zeer) met de stelling eens. Dit sluit aan bij de sterke rol die werkgevers in deze sector hebben bij de huisvesting van arbeidsmigranten. In de industrie, bouw en transportsector is een meerderheid van de bedrijven (uiteenlopend van 51% tot 59%) het oneens met de stelling. In deze sectoren speelt op dit moment de werknemer zelf een veel belangrijker rol bij het vinden van huisvesting dan in de land- en tuinbouw. Bij zakelijke dienstverlening en uitzendbureaus houden voor- en tegenstanders elkaar ongeveer in evenwicht. Vooral bij uitzendbureaus valt dit op omdat deze op dit moment een centrale rol spelen in de huisvesting van arbeidsmigranten.

Tabel 3.10: Oordeel van bedrijven en uitzendbureaus over de stelling:
'De huisvesting van arbeidsmigranten is primair de verantwoordelijkheid van de werkgever'
(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzendbureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Zeer mee oneens	11%	2%	17%	11%	9%	8%	6%
Mee oneens	41%	26%	42%	47%	42%	39%	33%
Noch mee oneens/noch mee eens	14%	12%	15%	14%	9%	11%	18%
Mee eens	26%	50%	19%	23%	24%	39%	33%
Zeer mee eens	2%	7%	1%	1%	6%	0%	7%
Weet niet/geen mening	6%	3%	7%	4%	9%	3%	4%
Aantal respondenten (N)	544	90	149	110	85	50	123

Dat bedrijven en uitzendbureaus (met uitzondering van land- en tuinbouwbedrijven) de huisvesting niet een primaire verantwoordelijkheid van de werkgever vinden, is opmerkelijk gezien het oordeel over een andere stelling, namelijk 'goede huisvesting van arbeidsmigranten levert bedrijven een concurrentievoordeel op doordat ze arbeidsmigranten beter aan hun bedrijf kunnen binden'. De resultaten zijn weergegeven in tabel 3.11. Uit de tabel blijkt dat in alle branches de grootste groep bedrijven het met de stelling eens is. In de land- en tuinbouwsector is zelfs 71% van de bedrijven het (zeer) met de stelling eens. Bedrijven en uitzendbureaus zien dus wel het belang in van goede huisvesting (het levert concurrentievoordeel op), maar achten het organiseren van die goede huisvesting niet hun primaire verantwoordelijkheid. Toch is het oordeel uit tabel 3.11 van belang voor de gemeenten en de regio: het geeft een grond om van

bedrijven en uitzendbureaus een bijdrage te vragen aan het realiseren van goede huisvesting van arbeidsmigranten. Het oordeel over de stelling laat zien dat bedrijven (zo vinden zij zelf) een direct belang hebben bij dergelijke goede huisvesting.

De rol van verhuurders komt aan de orde in de stelling 'corporaties of andere verhuurders moeten goede vormen van huisvesting opzetten waar arbeidsmigranten tijdelijk kunnen wonen'. Het oordeel van bedrijven en uitzendbureaus hierover is te vinden in tabel 3.12.

Tabel 3.11: Oordeel van bedrijven en uitzendbureaus over de stelling:

'Goede huisvesting van arbeidsmigranten levert bedrijven een concurrentievoordeel op doordat ze arbeidsmigranten beter aan hun bedrijf kunnen binden'

(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzend- bureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Zeer mee oneens	4%	0%	6%	5%	2%	6%	2%
Mee oneens	17%	5%	19%	19%	20%	19%	17%
Noch mee oneens/noch mee eens	19%	12%	20%	21%	17%	11%	17%
Mee eens	44%	56%	40%	43%	42%	53%	49%
Zeer mee eens	5%	15%	2%	4%	3%	3%	9%
Weet niet/geen mening	12%	12%	13%	8%	15%	8%	6%
Aantal respondenten (N)	544	90	149	110	85	50	123

Tabel 3.12: Oordeel van bedrijven en uitzendbureaus over de stelling:

'Corporaties of andere verhuurders moeten goede vormen van huisvesting opzetten waar arbeidsmigranten tijdelijk kunnen wonen'

(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzend- bureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Zeer mee oneens	3%	2%	3%	4%	2%	3%	2%
Mee oneens	15%	17%	10%	22%	17%	14%	14%
Noch mee oneens/noch mee eens	15%	8%	15%	19%	13%	11%	20%
Mee eens	51%	58%	53%	45%	48%	67%	52%
Zeer mee eens	7%	12%	7%	4%	5%	3%	6%
Weet niet/geen mening	9%	3%	11%	7%	15%	3%	7%
Aantal respondenten (N)	544	90	149	110	85	50	123

Bedrijven en uitzendbureaus zijn het in ruime mate (zeer) eens met de stelling. Per branche varieert dit aandeel van bijna 50% in de bouw tot 70% in land- en tuinbouw en zakelijke dienstverlening.

Waar bedrijven en uitzendbureaus van corporaties en andere verhuurders een grotere bijdrage verwachten aan het huisvesten van arbeidsmigranten, is het oordeel over de inspanningen van gemeenten redelijk positief. We legden aan bedrijven en uitzendbureaus de stelling voor 'ik vind dat gemeenten veel te weinig doen om goede huisvesting van arbeidsmigranten mogelijk te maken'. Het oordeel van de geënquêteerden is te vinden in tabel 3.13. Van alle bedrijven is 16% het (zeer) eens met de stelling, terwijl 27% het er (zeer) oneens mee is. Er is een grote groep die geen mening heeft en een grote groep die het noch eens noch oneens met de stelling

is. Toch is de groep bedrijven die vindt dat gemeenten veel te weinig doen, in de minderheid. Bij uitzendbureaus is het beeld tegengesteld: daar heeft de groep die vindt dat gemeenten onvoldoende doen, een lichte meerderheid (27% om 24%). Per branche binnen de groep bedrijven verschilt het beeld: de bouw is het meest positief over de rol van gemeenten, de land- en tuinbouw het meest negatief. Het negatieve oordeel van de land- en tuinbouw wordt vermoedelijk veroorzaakt doordat land- en tuinbouwbedrijven arbeidsmigranten vaak op eigen terrein (willen) huisvesten (zie ook tabel 3.8) en in dat verband te maken hebben met regulering hiervan door de gemeenten.

Tabel 3.13: Oordeel van bedrijven en uitzendbureaus over de stelling:

'ik vind dat gemeenten veel te weinig doen om goede huisvesting van arbeidsmigranten mogelijk te maken'

(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzend- bureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Zeer mee oneens	4%	2%	5%	1%	5%	6%	4%
Mee oneens	23%	24%	15%	37%	20%	19%	20%
Noch mee oneens/noch mee eens	25%	19%	33%	18%	24%	11%	30%
Mee eens	12%	17%	9%	11%	12%	28%	24%
Zeer mee eens	4%	17%	3%	1%	2%	3%	3%
Weet niet/geen mening	33%	22%	35%	31%	37%	33%	20%
Aantal respondenten (N)	544	90	149	110	85	50	123

Huisvesting van arbeidsmigranten is een opgave voor bedrijven. Dat blijkt uit de volgende stelling 'ik zou de huisvesting van arbeidsmigranten bij mijn bedrijf graag uitbesteden aan anderen'. Het oordeel van bedrijven en uitzendbureaus is te vinden in tabel 3.14.

Tabel 3.14: Oordeel van bedrijven en uitzendbureaus over de stelling:

'ik zou de huisvesting van arbeidsmigranten bij mijn bedrijf graag uitbesteden aan anderen'

(bron: enquête bedrijven en uitzendbureaus arbeidsmigranten West-Brabant)

	Totaal bedrijven (excl. uitzend- bureaus)	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Trans- port	Zakelijke dienst- verlening	Uitzend- bureaus
Zeer mee oneens	5%	10%	4%	5%	6%	3%	2%
Mee oneens	21%	36%	15%	21%	26%	33%	25%
Noch mee oneens/noch mee eens	17%	14%	20%	17%	11%	11%	20%
Mee eens	30%	24%	30%	32%	30%	39%	28%
Zeer mee eens	5%	5%	7%	4%	3%	3%	4%
Weet niet/geen mening	22%	12%	23%	21%	23%	11%	20%
Aantal respondenten (N)	544	90	149	110	85	50	123

Uit de tabel blijkt dat de grootste groep bedrijven en uitzendbureaus de huisvesting graag zou uitbesteden: 35% van de bedrijven is het (zeer) met de stelling eens, evenals 32% van de uitzendbureaus. De enige branche met een duidelijk ander oordeel is de land- en tuinbouw: hier is bijna de helft van de bedrijven (46%) het (zeer) oneens met de stelling. In deze branche houden bedrijven de huisvesting het liefst in eigen hand. Dit sluit aan op eerdere oordelen van deze branche, zoals dat de huisvesting de primaire verantwoordelijkheid van de werkgevers is en het sterkere gevoel dat goede huisvesting van arbeidsmigranten een concurrentievoordeel oplevert.

Conclusies gewenste huisvesting

Arbeidsmigranten vormen wat betreft hun huisvestingswensen geen homogene groep. Kort verblijvende arbeidsmigranten (tot zes maanden) stellen minder hoge eisen aan hun woonruimte en wonen graag zo goedkoop mogelijk. De groep permanent tijdelijk verblijf (van zes maanden tot drie jaar) stelt hogere eisen aan de kwaliteit van de huisvesting, maar vraagt ook om flexibiliteit. Voor deze groep moeten deels nieuwe huisvestingsconcepten ontwikkeld worden. Voor deze eerste twee groepen geldt dat zij meer behoefte hebben aan privacy dan in veel huidige huisvestingsvormen het geval is. De groep vestigers zoekt naar reguliere huisvesting en kan daarvoor terecht op de reguliere woningmarkt. Gezien de inkomens zal deze groep vooral in de sociale sector (huur en koop) terecht willen. In het woonbeleid van gemeenten zal hiermee rekening gehouden moeten worden.

Als bedrijven en uitzendbureaus worden gevraagd naar hun huisvestingsvoorkeuren, blijkt een duidelijk verschil tussen de land- en tuinbouw en andere branches. In de land- en tuinbouw houden de bedrijven de huisvesting het liefst in eigen hand. Zij achten zich als werkgever primair verantwoordelijk en willen de arbeidsmigranten het liefst op hun eigen terrein huisvesten. Zij zijn ook het meest kritisch over de rol van gemeenten. In de andere branches en bij de uitzendbureaus voelen de werkgevers zich minder direct verantwoordelijk voor de huisvesting. Een belangrijk deel van de bedrijven en uitzendbureaus zou de huisvesting graag uitbesteden. De bedrijven in deze overige branches zijn overwegend positief over de rol van de gemeenten, de uitzendbureaus zijn kritischer. Alle geënquêteerde bedrijven inclusief de land- en tuinbouw en uitzendbureaus geven aan graag een actievere rol te zien van corporaties en andere verhuurders. Ook geven alle geënquêteerden aan dat zij goede huisvesting van arbeidsmigranten als concurrentievoordeel zien. Dit biedt voor de gemeenten en de regio aanknopingspunten om werkgevers te vragen om een actieve bijdrage aan de huisvesting van arbeidsmigranten: bedrijven geven zelf aan voordeel bij te hebben bij goede huisvesting.

3. Gemeentelijk huisvestingsbeleid

De huisvestingsopgave voor arbeidsmigranten wordt niet alleen bepaald door de wensen van arbeidsmigranten en bedrijven, maar ook door het gemeentelijk beleid. Welke huisvestingsvormen voor arbeidsmigranten zijn toegestaan en waar mogen deze worden gerealiseerd? Daarom is in dit hoofdstuk een analyse gemaakt van het gemeentelijk beleid rond de huisvesting van arbeidsmigranten. Aan alle regiogemeenten is gevraagd om voor de huisvesting van arbeidsmigranten relevante beleidsdocumenten aan te leveren zoals de woonvisies, prestatieafspraken, beleidsnota's over de huisvesting van arbeidsmigranten, beleidsregels in bestemmingsplannen en handhavingsbeleid. In bijlage 5 is een uitgebreide analyse van dit materiaal te vinden. Hieronder worden de hoofdpunten genoemd.

Visie op de huisvesting van arbeidsmigranten

Een vergelijking van de gemeentelijke visies (zie bijlage 5) leidt tot de volgende conclusies:

Arbeidsmigranten krijgen sinds een paar jaar de nodige aandacht in het woonbeleid

Van de 19 regiogemeenten besteden er 7 in hun woonvisie geen aandacht aan arbeidsmigranten. Op één na zijn dit allemaal woonvisies vastgesteld in de periode 2006 – 2009. In alle woonvisies vastgesteld in 2010 of later komen arbeidsmigranten nadrukkelijk als onderdeel van het woonbeleid aan de orde. Alleen de gemeente Woudrichem beschikt over een recente woonvisie (maart 2011), waarin arbeidsmigranten niet worden genoemd. Geconcludeerd kan worden dat huisvesting van arbeidsmigranten sinds twee à drie jaar een actueel onderwerp is in het woonbeleid.

Gemeenten zien de huisvesting van arbeidsmigranten als een regionale opgave en zoeken naar regionale oplossingen.

Van de 12 gemeenten die in hun woonvisie aandacht besteden aan arbeidsmigranten, verwijzen er 7 expliciet naar een regionale aanpak als gewenste oplossingsrichting. Het meest nadrukkelijk gebeurt dit in Steenbergen en Zundert, twee gemeenten waar reeds grote aantallen arbeidsmigranten wonen. 'Vanwege de komst van het AFC Nieuw Prinsenland en de verwachte grote toename van het aantal arbeidsmigranten, verwacht de gemeente dat ook andere gemeenten in de regio een gedeelte van de huisvestingstaak op zich nemen van de tijdelijke arbeidskrachten. In regionaal verband zullen hierover afspraken worden gemaakt,' zo stelt de structuurvisie van Steenbergen. In Zundert heeft de gemeenteraad in een amendement op de beleidsnota *Integraal beleid arbeidsmigranten* uitgesproken 'niet eerder een beleid vast te stellen met betrekking tot grootschalige huisvestingsvoorzieningen (meer dan 10 personen) nadat in de regio hierover afspraken zijn gemaakt.' Ook andere gemeenten zoeken naar een oplossing op regionaal niveau of plaatsen hun beleid in een regionale context. 'Taak is om in de regio plaatsen aan te wijzen waar geschikte huisvesting mogelijk is zonder dat er grote concentraties ontstaan', zo stelt de woonagenda van Breda. Huisvesting van arbeidsmigranten zien gemeenten als een regionale opgave die om regionale oplossingen vraagt.

Enkele regiogemeenten hebben een verder uitgewerkt beleid rond huisvesting van arbeidsmigranten, meestal doordat deze gemeenten een grotere opgave hebben of al langer met het onderwerp bezig zijn.

In veel gemeenten wordt er gesproken over een volkshuisvestingsopgave voor gemeenten en corporaties, maar veelal niet concreet aangegeven hoe die opgave moet worden ingevuld en wie welke activiteiten daar toe moet ondernemen. Roosendaal, Steenbergen, Bergen op Zoom en Zundert hebben hun beleid voor arbeidsmigranten het verst uitgewerkt. Deze gemeenten hebben een relatief grote opgave op het gebied van huisvesting van arbeidsmigranten en zijn daarom al langere tijd met het onderwerp bezig. Roosendaal en Steenbergen maken onderscheid tussen arbeidsmigranten die zich in Nederland willen vestigen en arbeidsmigranten die hier tijdelijk zijn. Vestigers moeten worden geholpen via de reguliere woningvoorraad. Voor tij-

delijke arbeidsmigranten wordt gezocht naar structurele huisvesting binnen de bebouwde kom of op het eigen terrein van agrarische bedrijven. Bergen op Zoom streeft naar kleinschalige woonvoorzieningen voor circa 20 personen in buurten met een gemengde voorziening en heeft daarvoor het concept job-lodges ontwikkeld. Zundert heeft als enige gemeente integraal beleid voor arbeidsmigranten ontwikkeld. Daarbij gaat het niet alleen om huisvesting en ruimtelijke ordening, maar ook om inburgering en participatie, zorg en welzijn en dienstverlening door de gemeente. Gemeenten waar het beleid verder uitgewerkt is, kunnen binnen de regio een voorbeeldfunctie vervullen voor de andere gemeenten.

Afspraken met corporaties

Corporaties zijn voor gemeenten een belangrijke partner bij het zoeken naar oplossingen voor de huisvestingsopgave van arbeidsmigranten. Welke afspraken worden er nu gemaakt over het huisvesten van arbeidsmigranten in de prestatieafspraken tussen gemeenten en corporaties. Kijkend naar het overzicht in bijlage 5 kunnen de volgende conclusies worden getrokken.

De helft van de gemeenten heeft afspraken gemaakt met corporaties over de huisvesting van arbeidsmigranten.

(Bijna) alle gemeenten hebben prestatieafspraken met corporaties. In 9 van de 19 gemeenten zijn in deze prestatieafspraken ook afspraken gemaakt over de huisvesting van arbeidsmigranten. In Bergen op Zoom komen arbeidsmigranten niet aan de orde in de geldende afspraken. Er wordt momenteel gesproken over nieuwe prestatieafspraken, waarbij de inzet van de gemeente is dat de corporatie in Bergen op Zoom enkele job-lodges realiseert. Daarmee zijn in iets meer dan de helft van de gemeenten afspraken gemaakt tussen de gemeente en de corporatie(s) over het huisvesten van arbeidsmigranten.

De afspraken zijn gericht op onderzoek en het maken van nadere afspraken over dit onderwerp. In de afspraken worden geen concrete huisvestingsprojecten voor arbeidsmigranten genoemd die worden gerealiseerd door corporaties.

In de meeste gevallen zijn de afspraken tussen gemeenten en corporaties gericht op onderzoek of het verkennen van de huisvestingsmogelijkheden. In de subregionale prestatieafspraken in het Land van Heusden en Altena, afgesloten tussen de gemeenten Aalburg, Werkendam en Woudrichem en de drie in de regio actieve corporaties, is opgenomen dat 'in het Land van Heusden en Altena afspraken worden gemaakt over de tijdelijke huisvesting van arbeidsmigranten. Hierbij worden de gemeenten, de corporaties en de werkgevers in de regio betrokken.' Roosendaal verwijst naar de regionaal te maken afspraken: 'In regionaal verband worden afspraken gemaakt over de tijdelijke huisvesting van arbeidsmigranten. Hierbij worden de regio-gemeenten, de in deze gemeenten werkzame corporaties en de werkgevers in de regio betrokken.' Geertruidenberg en Oosterhout noemen in de prestatieafspraken met Thuisvester het regionale onderzoek naar arbeidsmigranten dat in 2012 wordt uitgevoerd. 'Thuisvester en gemeente bespreken de resultaten van dit onderzoek. Indien nodig worden in samenspraak huisvestingsmogelijkheden voor arbeidsmigranten onderzocht en gerealiseerd.' In Zundert is de afspraak van de gemeente met Thuisvester concreter 'Thuisvester en gemeente Zundert spannen zich gezamenlijk in om projecten te initiëren voor het huisvesten van arbeidsmigranten.' Concrete huisvestingsprojecten in Zundert worden niet benoemd. De gemeente Bergen op Zoom streeft er naar om in de nieuwe prestatieafspraken op te nemen dat Stadlander verantwoordelijk wordt voor de realisatie van enkele job-lodges. Als dit inderdaad gebeurt, is dit de eerste afspraak tussen een gemeente en een corporatie in de regio over het realiseren van een concreet project.

Beleidsregels ruimtelijke ordening

Huisvesting van arbeidsmigranten is niet alleen een volkshuisvestingsopgave, maar kent ook een ruimtelijke orderingscomponent, namelijk de vraag waar en in welke vorm (tijdelijke) huisvesting voor arbeidsmigranten mag worden gerealiseerd. De gemeenten hebben de regels

hiervoor vastgelegd in beleidsregels en (paraplu)bestemmingsplannen. Uit het overzicht van deze regels in bijlage 5 kunnen we de volgende conclusies trekken.

De beleidsregels die de gemeenten hanteren lopen uiteen

De gemeenten hanteren uiteenlopende beleidsregels voor tijdelijke huisvesting voor arbeidsmigranten. Dit geldt voor vrijwel alle afzonderlijke aspecten:

- Woonvormen buiten de bebouwde kom: in de meeste gemeenten mogen arbeidsmigranten in het buitengebied tijdelijk worden gehuisvest in bedrijfsgebouwen, bedrijfswoningen of stacaravans/woonunits. Drimmelen staat echter nadrukkelijk geen stacaravans toe.
- Verblijfsduur: de meeste gemeenten staan tijdelijke huisvesting toe voor een periode van 6 maanden. In Alphen-Chaam is het maximum 8 maanden, in Tholen 10 weken. In Land van Heusden en Altena mag de huisvesting voor arbeidsmigranten in het buitengebied het hele jaar worden gebruikt, maar mag een individueel persoon er maximaal zes maanden aaneengesloten wonen.
- Maximum aantal personen: in het Land van Heusden en Altena is 20 het maximum aantal personen dat op één locatie buiten de bebouwde kom gehuisvest mag worden, in Breda, Steenbergen en Etten-Leur 40 (waarbij het in Etten-Leur bij gebleken noodzaak kan worden opgehoogd naar 60) en in Roosendaal 50. Binnen de bebouwde kom gelden andere regels. In Oosterhout zijn maximaal 6 personen per locatie toegestaan, in het Land van Heusden en Altena maximaal 10, in Rucphen maximaal 12. Etten-Leur en Roosendaal hanteren een combinatie van huishoudens en personen: maximaal 6 personen of 5 plus een huishouden in Etten-Leur, maximaal 4 personen of 3 plus een huishouden in Roosendaal en Rucphen.
- Maximaal aantal woningen of woonunits: ook het maximale aantal stacaravans/woonunits dat buiten de bebouwde kom op één locatie mag staan verschilt: maximaal 5 in het Land van Heusden en Altena en Roosendaal, maximaal 10 in Alphen-Chaam en Breda en 8 kampeereenheden of 100m² woonunits (of een combinatie) in Tholen. Binnen de bebouwde kom geldt in Land van Heusden en Altena, Oosterhout, Rucphen een maximum van 10% van de woningen in een straat. Woensdrecht hanteert binnen de bebouwde kom de regel van 1 woning binnen een straal van 100m. Moerdijk hanteert de bouwstede als maximaal te bebouwen oppervlak.
- Oppervlakte per persoon: in Land van Heusden en Altena, Halderberge en Moerdijk geldt als eis een bruto woonoppervlak per persoon van 10-12m², in Oosterhout is dit 24m², in Woensdrecht maximaal 6m². Steenbergen hanteert als eis dat minimaal moet worden voldaan aan de keurmerken Certified Flex Home (10 m² per persoon) of SKIA (10-12 m² per persoon)

Uit de beleidsregels valt niet op te maken waarom een gemeente kiest voor deze beleidsuitgangspunten. Daardoor is niet duidelijk waaruit de verschillen tussen de gemeenten voortkomen.

Handhaving

Hoe worden de regels genoemd bij het vorige punt gehandhaafd? Een belangrijke rol hierbij speelt het *Convenant Toezicht en handhaving Onrechtmatige en Onveilige Woonsituaties in de regio Midden- en West-Brabant*, dat begin 2011 ondertekend is door zestien regiogemeenten¹², de politieregio Midden- en West-Brabant en de Belastingdienst. In dit convenant zijn afspraken gemaakt over coördinatie en gegevensuitwisseling rond de controle van verblijfslocaties waarover concrete aanwijzingen bestaan dat er sprake is van een onrechtmatige en onveilige woon-situatie. Als uitwerking van dit convenant wordt jaarlijks een 'dag van de huisvesting' georgani-

¹² Het convenant is 2 februari 2011 ondertekend door Aalburg, Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Bergen op Zoom, Breda, Etten-Leur, Halderberge, Moerdijk, Oosterhout, Roosendaal, Rucphen, Steenbergen, Woudrichem, Zundert en door vier gemeenten in de regio Midden-Brabant. Op 30 maart 2011 hebben ook de gemeenten Drimmelen en Woensdrecht en 2 gemeenten in de regio Midden-Brabant het convenant ondertekend.

seerd waarop gemeenten samen met de belastingdienst en politie huisvestingslocaties controleren. Naar dit convenant wordt ook verwezen door deelnemende gemeenten in hun handhavingsbeleid en handhavingsprogramma's.

Het overzicht gegeven van het handhavingsbeleid en de handhavingsprogramma's van de regiogemeenten in bijlage 5 leidt tot de volgende conclusie:

Enkele gemeenten hebben een actief handhavingsbeleid rond arbeidsmigranten, bij de meeste gemeenten is niet duidelijk hoe actief zij op dit punt zijn.

Etten-Leur noemt in haar beleidsnotitie over de huisvesting van arbeidsmigranten expliciet het convenant en de actieve medewerking van de gemeente op grond hiervan aan de dag van de huisvesting. Aalburg, Werkendam, Woudrichem en Halderberge kennen een hoge prioriteit toe aan het controleren op de huisvesting van arbeidsmigranten. In de tussenevaluatie van het convenant uit september 2011 worden ook controleacties in Steenbergen en Woensdrecht genoemd. In beide gevallen hebben de gemeenten een controle gehouden op een recreatiepark in samenwerking met de Belastingdienst. Bergen op Zoom geeft in een uitvoeringsnota over handhaving van onrechtmatige bewoning aan dat handhavend optreden plaats vindt op basis van klachten waarbij onveilige situaties en overlastgevend onrechtmatige situaties prioriteit hebben. Alphen-Chaam en Drimmelen zeggen geen actief handhavingsbeleid te voeren rond arbeidsmigranten. Uit de beleidsnota's en verstrekte informatie van de andere gemeenten is niet op te maken hoe actief het handhavingsbeleid rond arbeidsmigranten is. Veelal worden in de stukken wel het handhavingsinstrumentarium beschreven, maar is niet aangegeven hoe actief dit instrumentarium wordt ingezet.

Locaties en initiatieven

We hebben de gemeenten ook gevraagd naar bij hen bekende locaties waar (grotere aantallen) arbeidsmigranten wonen. Uit de reacties blijkt dat bijna alle gemeenten zicht hebben op locaties of gebieden waar arbeidsmigranten wonen. Locaties waar grotere aantallen arbeidsmigranten wonen, zijn met name campings en recreatieterreinen. In 10 van de 19 gemeenten is hier sprake van, namelijk in de gemeenten Aalburg, Alphen-Chaam, Bergen op Zoom, Geertruidenberg, Halderberge, Oosterhout, Steenbergen, Tholen, Woensdrecht en Zundert. Andere meer genoemde typen locaties zijn de voor de hand liggende: bij tuinders op het erf, (voormalige) hotels en pensions en in woningen in woonwijken. Opvallend is dat zeven gemeenten een groot aantal adressen waar (mogelijk) arbeidsmigranten wonen, kunnen benoemen. Deze gemeenten zijn:

- Aalburg (67 adressen)
- Bergen op Zoom (175 adressen)
- Etten-Leur (120 adressen)
- Moerdijk (circa 70 adressen)
- Roosendaal (circa 350 adressen kamerverhuur)
- Steenbergen
- Zundert

De gemeenten is ook gevraagd aan te geven of er lopende initiatieven zijn rond het huisvesten van arbeidsmigranten. Dit levert het volgende overzicht op:

- Van drie gemeenten is niet duidelijk of er lopende initiatieven zijn rond de huisvesting van arbeidsmigranten. Deze gemeenten zijn Aalburg, Breda en Tholen.
- Zeven gemeenten geven aan op dit moment geen initiatieven te hebben rond huisvesting van arbeidsmigranten. Dit zijn Alphen-Chaam, Baarle-Nassau, Moerdijk, Roosendaal, Werkendam, Woensdrecht, Woudrichem.
- In de overige negen gemeenten spelen lopende initiatieven rond de huisvesting van arbeidsmigranten:

- Bergen op Zoom: de gemeente is bezig met het opzetten van job-lodges. Een job-lodge is een kleinschalige woonvorm specifiek geschikt voor de tijdelijke huisvesting van circa 20 arbeidsmigranten. De eerste job-lodge is gerealiseerd en er zijn initiatieven voor zes andere locaties.
- Drimmelen: de gemeente is een van de deelnemers aan de Platform31/SEV-pilot voor de tijdelijke huisvesting van arbeidsmigranten. In Drimmelen wordt gewerkt aan een woonconcept op een locatie die de komende jaren niet ontwikkeld gaan worden. Hier kunnen tijdelijke woonunits weggezet worden om in huisvesting van arbeidsmigranten te voorzien in samenwerking met gemeente, corporatie en enkele ondernemers (tuinders).
- Halderberge: de gemeente onderzoekt momenteel de mogelijkheden voor de huisvesting van circa 220 arbeidsmigranten op de locatie De Olmen.
- Steenbergen: In 2013 wordt in Steenbergen het complex Stella Maris afgerond. Dit project omvat de verbouw van een voormalig klooster tot grootschalige huisvesting voor circa 400 arbeidsmigranten.
- Zundert: Zundert is eveneens een deelnemer aan de Platform31/SEV-pilot voor de tijdelijke huisvesting van arbeidsmigranten. In Zundert wordt de haalbaarheid onderzocht van kleinschalige huisvesting in de woonkernen van Zundert. Het haalbaarheidsonderzoek is in het eerste kwartaal 2013 afgerond.
- Uitzendbureau GoodMorning heeft plannen voor een complex met huisvesting voor circa 400 arbeidsmigranten in Etten-Leur dat een regionale functie krijgt.
- Woningcorporatie Thuisvester heeft met de gemeenten Geertruidenberg, Oosterhout, Rucphen en Zundert afgesproken jaarlijks maximaal 5 woningen per gemeente geschikt te maken voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Per woning worden maximaal vier arbeidsmigranten gehuisvest.

Conclusies gemeentelijk huisvestingsbeleid

De huisvesting van arbeidsmigranten is pas de laatste paar jaar een actueel thema in het woonbeleid. Bij gemeenten ontbreekt het nog vaak aan kennis, informatie en ervaring, waardoor het geformuleerde beleid voorzichtig en weinig concreet is. Gemeenten geven aan op lokaal niveau het regionale beleid en de regionale afspraken te willen uitwerken, maar deze regionale afspraken ontbreken nog. In de prestatieafspraken met corporaties zijn de afspraken veelal gericht op nader onderzoek of nadere verkenning van de mogelijkheden. Er zijn in de regio concrete initiatieven voor huisvesting van arbeidsmigranten in negen gemeenten.

Alle gemeenten hebben concrete beleidsregels waarin is vastgelegd waar en hoe arbeidsmigranten mogen wonen in het buitengebied of de bebouwde kom. De beleidsregels tussen gemeenten verschillen sterk, waarbij niet duidelijk is waar deze verschillen uit voortkomen. De grote verschillen kunnen een belemmering vormen voor het totstandkomen van initiatieven.

Veel gemeenten treden op dit moment in beperkte mate actief op tegen ongewenste of onrechtmatige huisvesting van arbeidsmigranten, vermoedelijk onder meer door gebrek aan menskracht, gebrek aan kennis en ervaring en gebrek aan goede alternatieve huisvestingslocaties.

Bijlage 4: Verantwoording opzet enquête

Verantwoording opzet enquête

In de periode half december 2012 tot half januari 2013 is door USP Marketing Consultancy een enquête uitgevoerd onder bedrijven in de regio. Geënuquëteerd zijn bedrijven ingeschreven bij de Kamer van Koophandel met meer dan vijf werknemers in de branches:

- Land- en tuinbouw
- Industrie
- Bouw
- Transport
- Zakelijke dienstverlening
- Zorg

De bedrijven zijn door de Regio West-Brabant benaderd via een brief met het verzoek om online een enquête in te vullen. Omdat de respons op de online-enquête te laag was, heeft USP aanvullende telefonische enquêtes uitgevoerd om tot een voldoende hoge respons te komen. In tabel 4.1 is een overzicht te vinden van de respons op de online- en telefonische enquête.

Tabel 4.1: Overzicht respons enquête bedrijven

Respons							
	Totaal	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienstverlening	Zorg
Totale populatie*	2.744	296	886	693	444	185	240
Geslaagde enquêtes online	130	20	36	29	17	9	19
Geslaagde enquêtes telefonisch	414	70	113	81	68	41	41
Totaal aantal geslaagde enquêtes	544	90	149**	110	85	50	60
% Geslaagde enquêtes t.o.v. populatie	20%	30%	17%	16%	19%	27%	25%

*De totale populatie omvat bedrijven in de regio West-Brabant met meer dan 5 werknemers ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Hoewel volgens de Kamer van Koophandel de bedrijven meer dan 5 werknemers hebben, blijkt in de praktijk dit niet altijd het geval te zijn.

**1 enquête is verwijderd omdat de kwaliteit van de respondent onvoldoende is

Het aantal geslaagde enquêtes in de branches land- en tuinbouw en industrie is voldoende om over deze branches representatieve uitspraken te doen (90% betrouwbaar en een steekproef-fout van +/- 5%). In de overige branches is het aantal geslaagde enquêtes hiervoor niet voldoende en zijn de uitkomsten dus minder betrouwbaar en/of kennen een grotere steekproef-fout.

De respondenten bij de bedrijven waren in circa driekwart van de gevallen de directeur of het hoofd personeelszaken (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2: Overzicht functie respondenten enquête bedrijven

Functie							
	Totaal	Land- en tuinbouw	Industrie	Bouw	Transport	Zakelijke dienstverlening	Zorg
Directeur	62%	86%	60%	57%	53%	56%	60%
Hoofd HRM/personeelszaken	14%	6%	20%	12%	16%	22%	8%
Administratief medewerkster	6%	2%	5%	13%	5%	10%	0%
Anders	15%	6%	13%	13%	24%	12%	30%
Weet niet/geen mening	2%	1%	2%	5%	2%	0%	2%
N	544	90	149	110	85	50	60

Bij de presentatie van de enquêteresultaten is het gemiddelde over alle bedrijven steeds een gewogen gemiddelde waarbij rekening is gehouden met de omvang van de populatie per branche.

Naast deze bedrijvenenquête is een aparte enquête uitgevoerd onder uitzendbureaus. Uitzendbureaus spelen een belangrijke rol als werkgever en huisvester van arbeidsmigranten. De enquête onder uitzendbureaus is op vergelijkbare wijze uitgevoerd als de enquête onder bedrijven. Ook de vragenlijst was vergelijkbaar, zij het dat sommige vragen specifiek voor uitzendbureaus zijn. In tabel 4.3 is de respons onder uitzendbureaus op de online- en telefonische enquête weergegeven en in tabel 4.4 de functie van de respondenten. De respons onder uitzendbureaus is in principe voldoende voor het doen van representatieve uitspraken (90% betrouwbaar en een steekproeffout van +/- 5%). Wel zijn de verschillen in omvang van de bedrijven (tussen 1 en 500 werknemers) zodanig groot dat de uitkomsten van de enquête met enige voorzichtigheid moeten worden geïnterpreteerd.

Tabel 4.3: Overzicht respons enquête uitzendbureaus

Respons	
	Totaal
Populatie	499
Geslaagde enquêtes online	31
Geslaagde enquêtes telefonisch	94
Totaal aantal geslaagde enquêtes	125
% Geslaagde enquêtes t.o.v. populatie	25%

Tabel 4.4: Overzicht functie respondenten enquête uitzendbureaus

Functie	
	Totaal
Directeur	57%
Hoofd HRM/personeelszaken	15%
Administratief medewerker	3%
Vestigingsmanager	6%
Anders	18%
Weet niet/geen mening	2%
<i>N</i>	123

Bijlage 5:
Analyses gemeentelijk beleid

1 Gemeentelijke visies op huisvesting van arbeidsmigranten

Gemeente	Naam nota	Beleid
Aalburg	Actualisatie woonvisie 2008 – 2012, Wonen naar wens in de dorpen, januari 2008	De woonvisie gaat niet in op het onderwerp arbeidsmigranten.
Alphen-Chaam	Structuurvisie Wonen, zorg voor, passend wonen, goed leven, vastgesteld maart 2011	Binnen de regio wordt gesproken over het aanpakken van gezamenlijke problemen zoals de huisvesting van MOE-landers.
Baarle-Nassau	Visie op het wonen 2007 – 2016: Baarle-Nassau, het is er goed wonen!, juni 2007	De woonvisie gaat niet in op het onderwerp arbeidsmigranten.
Bergen op Zoom	Beleidsplan Wonen 2011 – 2015, goed wonen voor iedereen, oktober 2011	De opvang van arbeidsmigranten moet zorgvuldig gebeuren. Groot-schalige voorzieningen passen hier niet bij. Wel passend zijn kleinschalige voorzieningen voor circa 20 personen in een buurt met gemengde functie (job-lodges). Dit is deels een oplossing voor de langere termijn. Op korte termijn kan gekeken worden of (kleinschalige) kantoorpanden geschikt te maken zijn voor tijdelijke huisvesting. Verder wordt de oplossing gezocht in: • Regionaal plan van aanpak voor opvang arbeidsmigranten (initiatief vanuit Steenbergen) • Afspraken met corporaties over adhoc opvang voor acute problematiek
Breda	Woonagenda Breda 2011 – 2014, september 2011	Breda biedt voldoende huisvesting aan relatief hoog, opgeleide arbeidsmigranten, die redelijk goed geïntegreerd zijn. Het merendeel werkt in Breda zelf. Breda is hiermee geen opvangstand voor arbeidsmigranten die elders werken. De vraag naar arbeidsmigranten naar geschikte huisvesting blijft groeien. Taak is om in de regio plaatsen aan te wijzen waar geschikte huisvesting mogelijk is zonder dat er grote concentraties gaan plaatsvinden. Breda kent een aantal straten met hoge concentraties arbeidsmigranten. Om regie te houden is het verstandig zones aan te wijzen waar huisvesting in vorm van logiesgebouwen (15-30 mensen) mogelijk is, met uitzondering voor centrum en wijkontwikkelingsgebieden.
Drimmelen	Woonvisie 2011-2016, november 2011	Het huisvesten van arbeidsmigranten is in feite een klassieke volkshuisvestingsopgave van gemeenten en woningstichtingen. De huidige aanpak waar het vraagstuk vooral vanuit ruimtelijke ordening en handhaving bekeken wordt, doet hier geen recht aan. De gemeente ziet het afsluiten van een convenant met de uitzendkoepels als een eerste stap. Als vervolg hierop vindt de gemeente het belangrijk op regionaal niveau in samenwerking met de woningstichtingen stappen te zetten in de richting van een bredere benadering van het vraagstuk, waarbij gedacht wordt vanuit kansen voor de regio en perspectief voor de arbeidsmigranten.
Etten-Leur	Woonvisie Etten-Leur 2007 – 2015, gewoon goed wonen in Etten-Leur,	De woonvisie gaat niet in op het onderwerp arbeidsmigranten.
Geertruidenberg	Woonvisie 2012 – 2016,	Het huisvesten van arbeidsmigranten is in principe een gewone

	bouwen naar behoefte, maart 2012	volkshuisvestingsopgave van gemeenten en corporaties. Voor de gemeente geldt dat er aandacht moet zijn voor het verbeteren van de woon- en leefsituatie van de arbeidsmigranten en er moet een handhavingsbeleid worden opgesteld om overlast en overbewoning aan te pakken.
Halderberge	Woonvisie Halderberge: diversiteit in kernkwaliteit, oktober 2010	De gemeente wil bijdragen aan het huisvesten van diverse groepen arbeidsmigranten. De essentiële bijdrage die de gemeente in samenwerking met corporaties wil leveren voor zowel de vestigers als de permanente pendelaars, is een perspectief op huisvesting en een wooncarrière.
Moerdijk	Beleidsnotitie huisvesting arbeidsmigranten Gemeente Moerdijk, oktober 2008	De gemeente Moerdijk heeft door het Industrierrein Moerdijk van oudsher te maken met arbeidsmigranten. De gemeente hanteert de volgende beleidslijnen voor het huisvesten van arbeidsmigranten: • tijdelijke huisvesting in woonunits in het buitengebied alleen op het erf van het agrarisch bedrijf • geen structurele huisvesting in het buitengebied • tijdelijke huisvesting mogelijk op campings • geen huisvesting op bedrijventerreinen • huisvesting in of aansluitend op een kern in woningen op basis van een maatwerkverzoek voor binnenplanse ontheffing of een bestemmingsplanwijziging voor een logiesfunctie.
Oosterhout	Woonvisie 2011 – 2016, november 2011	Arbeidsmigranten zijn essentieel voor onze economie en arbeidsparticipatie. Voor de gemeente geldt dat naast de huisvesting met name de nadruk ligt op het gebied van openbare orde en veiligheid in combinatie met mogelijke overbewoning en overlast. In regionaal verband is een convenant afgesloten om de huisvesting van arbeidsmigranten te verbeteren. Op basis van de regionale uitwerking van dit convenant zal lokaal beleid ontwikkeld worden. Aan de hand van het lokale beleid zullen concrete afspraken gemaakt worden, zoals onder andere in de prestatieafspraken met Thuisvester.
Roosendaal	Thuis in Roosendaal: Woonvisie Roosendaal 2010 – 2020, oktober 2010	De komende periode zal Roosendaal geconfronteerd worden met een toenemende vraag voor huisvesting van Midden en Oost-Europese mensen die hier vanwege werk, tijdelijk wonen. Een deel zal seizoensgebonden zijn, maar ook een deel zal zich permanent hier willen vestigen. Huisvesting via de reguliere woningmarkt is daarvoor uitgangspunt. In verschillende sectoren zijn het hele jaar door tijdelijke, maar wel steeds andere, werknemers actief. Het streven is voor deze groep structurele huisvesting binnen de bebouwde kom te laten plaatsvinden. Corporaties hebben tot nu toe nog geen mogelijkheden voor huisvesting van mensen die slechts tijdelijk gebruik maken van een woning. Op deze markt zijn particuliere kamerverhuurders actief. In samenwerking met corporaties gaat de gemeente zich oriënteren op de mogelijkheden om structurele huisvesting van arbeidsmigranten binnen de bebouwde kom te realiseren. Om de huisvesting van arbeidsmigranten binnen de bebouwde kom en de dorpen te reguleren is een paraplubestemmingsplan opgesteld.
Rucphen	Woonvisie 2008 – 2012, Update voor een blijvend vitale, maart 2008	De woonvisie gaat niet in op het onderwerp arbeidsmigranten.
Steenbergen	Structuurvisie mei 2012	Voor de huisvesting van arbeidsmigranten is de 'Beleidsnota Huisvesting Arbeidsmigranten' vastgesteld. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen arbeidsmigranten die zich in Steenbergen willen

		vestigen en de tijdelijke arbeidsmigranten. De permanente arbeidsmigranten horen thuis in de reguliere woningvoorraad. De verwachting is dat ongeveer 25% van de arbeidsmigranten zich in Nederland gaat vestigen. Tijdelijke arbeidskrachten dienen gehuisvest te worden in pensions/logiesgebouwen aan de randen van de kern. Eigen personeel kan ook op het agrarisch bedrijf waar men werkt worden gehuisvest (maximaal 40 personen). Vanwege de komst van het AFC Nieuw Prinsenland en de grote verwachte toename van het aantal arbeidsmigranten, verwacht de gemeente dat ook andere gemeenten in de regio een gedeelte van de huisvestingstaak op zich nemen van de tijdelijke arbeidskrachten. In regionaal verband zullen hierover afspraken worden gemaakt.
Tholen	Woonvisie 2006 – 2015, wonen in een dijk van een gemeente, februari 2006	De woonvisie gaat niet in op het onderwerp arbeidsmigranten.
Werkendam	Actualisering van het volkshuisvestingsbeleid 2009, februari 2009	De woonvisie gaat niet in op het onderwerp arbeidsmigranten.
Woensdrecht	Samen werken aan Woonvisie 2005, september 2005	De gemeente is bezorgd over de huisvesting van gedetacheerde en buitenlandse werknemers in pensionverblijven. De huisvestingsmogelijkheden die geboden worden, zijn niet altijd optimaal/ aanvaardbaar. De gemeente zal in overleg met de betrokken partijen kijken of betere en meer structurele oplossingen kunnen worden gevonden.
Woudrichem	Woonvisie Woudrichem 2011 – 2015, maart 2011	De woonvisie gaat niet in op het onderwerp arbeidsmigranten.
Zundert	Woonvisie 2010 – 2014 Zundert, september 2009 Integraal beleid arbeidsmigranten, september 2012	De gemeente is momenteel bezig met het maken van een beleid over de huisvesting van arbeidsmigranten. Een van de onderdelen is het verbeteren van de registratie van deze groep (GBA). De arbeidsmigranten zijn grotendeels gehuisvest op het terrein van werkgevers, onder meer in de agrarische sector. Een ander deel verblijft op de recreatieparken (Parc Patersven, Fort Oranje en Camping het Oekeltje). De gemeente is van mening dat deze groep recht heeft op fatsoenlijke huisvesting. In februari 2009 heeft het college een besluit genomen omtrent verruiming van de termijn van huisvesting van arbeidsmigranten in het buitengebied en daarmee samenhangend kwaliteitseisen gesteld aan de huisvesting. In samenwerking met Thuisvester zoekt de gemeente naar mogelijkheden om met name gezinnen die zich permanent willen vestigen, van goede huisvesting te voorzien. Zundert kiest voor een integraal beleid waarbij zowel onderwerpen op het terrein van huisvesting en ruimtelijke ordening alsook communicatie en welzijn aan de orde komen. We zoeken naar structurele oplossingen voor de vraagstukken omtrent de 'permanente tijdelijkheid' van de groep arbeidsmigranten in onze regio. Een belangrijk uitgangspunt van het beleid is dat het gericht is op legale (woon)situaties die passen binnen de lokale context van Zundert. De groep arbeidsmigranten is zeer divers en daarmee ook de behoefte aan huisvesting, integratie en dus ook voorzieningen. Differentiatie is dus een belangrijk uitgangspunt van het beleid. Daarnaast moet het beleid duidelijkheid bieden voor zowel de inwoners van Zundert, maar ook voor de werkgevers die werken met deze

		groep, partijen die zich richten op huisvesting (zoals woningcorporaties en particuliere partijen), en natuurlijk ook duidelijk voor de doelgroep zelf.
--	--	---

2 Afspraken gemeente-corporaties over huisvesting van arbeidsmigranten

Gemeente	Naam afspraken	Afspraken
Aalburg	Prestatieovereenkomst Wonen, in het land van Heusden en Altena 2012 – 2014 (samen met Werkendam en Woudrichem)	In het Land van Heusden en Altena worden afspraken gemaakt over de <u>tijdelijke</u> huisvesting van arbeidsmigranten. Hierbij worden gemeenten, corporaties en werkgevers in de regio betrokken. Partijen zijn van mening dat moet worden gezocht naar een structurele oplossing voor de huisvesting van arbeidsmigranten die zich <u>permanent of semi-permanent</u> in de gemeenten willen vestigen. Deze groep arbeidsmigranten dient te worden gehuisvest via de reguliere woonruimteverdeling.
Alphen-Chaam		Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporatie over arbeidsmigranten.
Baarle-Nassau	Prestatieafspraken gemeente en Leystromen, 2009	Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporatie over arbeidsmigranten.
Bergen op Zoom	Samenwerkings-/prestatieafspraken 2008 – 2010, 2008	Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporatie over arbeidsmigranten opgenomen in de geldende afspraken. Momenteel wordt er gewerkt aan nieuwe prestatieafspraken. De bedoeling is dat daarin de afspraak wordt gemaakt dat Stadlander enkele joblodges voor haar rekening neemt.
Breda	Herijkte Alliantie Breda 2011 – 2014	Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporaties over arbeidsmigranten.
Drimmelen	Prestatieafspraken 2012-2016. Concept	Er vindt overleg plaats met de ZLTO, tuinders, gemeente en corporaties om te kijken of er mogelijkheden zijn voor het huisvesten van tijdelijke werknemers. De eerste aanzet is de subsidietoekenning van de Platform31/SEV voor een haalbaarheidsonderzoek.
Etten-Leur	Prestatieafspraken WEL en gemeente 2012, wijkgericht werken aan de toekomst van Etten-Leur	Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporatie over arbeidsmigranten.
Geertruidenberg	Prestatieafspraken Geertruidenberg – Thuisvester, november 2012	De Regio West-Brabant doet in 2012 onderzoek naar huisvestingsbehoefte van arbeidsmigranten. In regionaal verband wordt het beleid inzake arbeidsmigranten uitgewerkt. Thuisvester en de gemeente bespreken de resultaten van dit onderzoek. Indien nodig worden in samenspraak huisvestingsmogelijkheden voor arbeidsmigranten onderzocht. Vanuit integraal handhavingsoverleg is vanuit de gemeente aandacht voor de doelgroep arbeidsmigranten.
Halderberge	Prestatieafspraken Halderberge 2011 t/m 2012, Bernardus Wonen en gemeente Halderberge, oktober 2011	De gemeente werkt voor het einde van het eerste kwartaal van 2012 beleid uit dat arbeidsmigranten een perspectief biedt op huisvesting en een wooncarrière (zowel voor vestigers als voor permanente pendelaars). <i>(De gemeente Halderberge heeft aangegeven dat in verband met dit regionale onderzoek nog geen uitwerking is gegeven aan deze afspraak)</i>
Moerdijk		Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporaties over arbeidsmigranten.
Oosterhout	Prestatieafspraken 2011 – 2016 Thuisvester – gemeente Oosterhout, juli 2012	De Regio West-Brabant doet in 2012 onderzoek naar huisvestingsbehoefte. Thuisvester en de gemeente bespreken de resultaten van dit onderzoek. Indien nodig worden in samenspraak huisvestingsmogelijkheden voor arbeidsmigranten onderzocht en gereali-

		seerd
Roosendaal	Woonconvenant Roosendaal 2010 – 2014, gemeente Roosendaal, Aramis AlleeWonen, WSG en Stadlander, juli 2011	De gemeente en de drie corporaties zoeken naar een structurele oplossing voor de huisvesting van arbeidsmigranten. Hieronder verstaan zij het bieden van huisvesting voor de arbeidsmigranten die zich <u>permanent of semi-permanent</u> in de gemeente willen vestigen. Deze groep arbeidsmigranten dient te worden gehuisvest via de reguliere woonruimteverdeling. Aandachtspunt hierbij is informatie en advies. In regionaal verband worden afspraken gemaakt over de <u>tijdelijke</u> huisvesting van arbeidsmigranten. Hierbij worden de regiogemeenten, de in deze gemeenten werkzame corporaties en de werkgevers in de regio betrokken.
Rucphen	Prestatieafspraken gemeente Rucphen en Thuisvester 2010 – 2013, maart 2010	Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporatie over arbeidsmigranten.
Steenbergen		Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporatie over arbeidsmigranten.
Tholen	Prestatieafspraken Castria Wonen en de gemeente Tholen, januari 2011	Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporatie over arbeidsmigranten.
Werkendam	Prestatieovereenkomst Wonen, in het land van Heusden en Altena 2012 – 2014 (samen met Werkendam en Woudrichem)	In het Land van Heusden en Altena worden afspraken gemaakt over de <u>tijdelijke</u> huisvesting van arbeidsmigranten. Hierbij worden gemeenten, corporaties en werkgevers in de regio betrokken. Partijen zijn van mening dat moet worden gezocht naar een structurele oplossing voor de huisvesting van arbeidsmigranten die zich <u>permanent of semi-permanent</u> in de gemeenten willen vestigen. Deze groep arbeidsmigranten dient te worden gehuisvest via de reguliere woonruimteverdeling.
Woensdrecht	Werkafspraken 2011 – 2012 gemeente Woensdrecht, Woningstichting Woensdrecht en Stadlander, oktober 2011	Er zijn geen afspraken tussen gemeente en corporatie over arbeidsmigranten.
Woudrichem	Prestatieovereenkomst Wonen, in het land van Heusden en Altena 2012 – 2014 (samen met Werkendam en Woudrichem)	In het Land van Heusden en Altena worden afspraken gemaakt over de <u>tijdelijke</u> huisvesting van arbeidsmigranten. Hierbij worden gemeenten, corporaties en werkgevers in de regio betrokken. Partijen zijn van mening dat moet worden gezocht naar een structurele oplossing voor de huisvesting van arbeidsmigranten die zich <u>permanent of semi-permanent</u> in de gemeenten willen vestigen. Deze groep arbeidsmigranten dient te worden gehuisvest via de reguliere woonruimteverdeling.
Zundert	Prestatieafspraken 2011 – 2014, gemeente Zundert en Thuisvester, april 2011	Thuisvester en gemeente Zundert spannen zich gezamenlijk in om projecten te initiëren voor het huisvesten van arbeidsmigranten. Partijen betrekken elkaar bij het maken van (nieuw) beleid. Partijen voelen zich samen verantwoordelijk voor het huisvesten van de groep arbeidsmigranten die zich permanent in de gemeente Zundert wil vestigen. Partijen spannen zich gezamenlijk in om in 2011 (meer) inzicht te krijgen in de omvang van deze groep.

3 Beleidsregels ruimtelijke ordening

Gemeente	Naam beleidsregel	Inhoud beleidsregel
Aalburg	Beleidsregel huisvesting uitzendmigranten Land van Heusden en Altena (samen met Werkendam en Woudrichem), vastgesteld september 2012	In de nota is een toetsingskader opgesteld waaraan de huisvesting van arbeidsmigranten moet voldoen. Eisen zijn onder meer: Algemeen • niet toegestaan op campings en recreatieterreinen • woongelegenheden mag hele jaar gebruikt, maar individueel persoon mag er maximaal zes maanden wonen • per persoon 10-12 m² bruto woonoppervlak • per zes personen één toilet, één douche en één keuken • per drie huisvestingsplaatsen één parkeerplaats Binnen de bebouwde kom • maximaal 10 personen per huis/locatie • maximaal 10% van de woningen per straat Buiten de bebouwde kom • maximaal 20 personen per bouwvlak • uitsluitend in bedrijfsgebouw, bedrijfswoning of woonunit • maximaal 5 woonunits per locatie, geen maximaal oppervlak
Alphen-Chaam	Bestemmingsplan Buitengebied	Ontheffing kan worden verleend voor de huisvesting van seizoenarbeiders in <u>bedrijfsgebouw</u> of <u>stacaravans/woonunits</u> onder voorwaarden (onder meer): • huisvesting is niet mogelijk op een andere manier, bijvoorbeeld in reguliere woningen, andere reguliere verblijfsvormen (hotel of pension), wooneenheden in gebouwencomplexen/grotere gebouwen of de eigen bedrijfswoning • maximaal 8 maanden per jaar • maximaal 10 stacaravans/woonunits per locatie, maximaal oppervlak 35 m² per unit/caravan
Baarle-Nassau	Buitengebied 2008, Landbouwtontwikkelingsgebied Oostflank en Landbouwtontwikkelingsgebied Ulicoten	In de bestemmingsplannen zijn mogelijkheden opgenomen voor huisvesting van arbeidsmigranten op het erf van een agrarisch bedrijf conform het provinciale beleid: • maximaal 6 maanden per jaar • maximale oppervlakte van de woonunits/stacaravans 250m².
Bergen op Zoom		Geen informatie ontvangen over ruimtelijk beleid
Breda	Tijdelijk (werken en) wonen in Breda, september 2007	Mogelijkheden voor huisvesting in het buitengebied: • maximaal 6 maanden per jaar • maximaal 40 personen • maximaal 10 stacaravans/woonunits • maximaal 250 m² gebruiksooppervlak
Drimmelen	Bestemmingsplan Buitengebied	De gemeente is momenteel bezig met een bestemmingsplan voor het buitengebied. In dit plan wordt de mogelijkheid voor tijdelijke huisvesting van arbeidsmigranten aangeboden via binnenplanse omgevingsvergunning: • binnen bestaande gebouwen of in woonunits • geen stacaravans toegestaan. Onderdeel van deze omgevingsvergunning is de tijdelijke bouwvergunning die getoetst wordt aan het bouwbesluit etc. qua brandveiligheid en constructie etc.
Etten-Leur	Beleidsregel huisvesting arbeidsmigranten + beleidsregel, februari 2012	Het wonen in woningen in de bebouwde kom is toelaatbaar: • als in een standaard woning/wooneenheid aan maximaal 6 afzonderlijke personen huisvesting wordt geboden of 5 af-

	Bestemmingsplan Buitengebied, eerste herziening	zonderlijke personen plus een huishouden. Voor het huisvesten van arbeidsmigranten buiten de bebouwde kom geldt het bestemmingsplan Buitengebied. Huisvestingsinitiatieven voor grotere groepen personen in panden met een andere bestemming dan wonen zullen per verzoek worden bekeken. Ruimtelijke inpassing en een acceptabele belastbaarheid voor de omgeving zijn in ieder geval voorwaarden die in de afweging meegenomen zullen worden. Er is een vrijstellingsmogelijkheid voor tijdelijke huisvesting van seizoensarbeiders: • maximaal 6 maanden per kalenderjaar • maximaal 40 personen, bij aantoonbare grotere arbeidsbehoefte te verhogen tot maximaal 60 • alleen in een of meer woonunits, stacaravans, toercaravans of in een slaapgelegenheid in een (deel van een) gebouw
Geertruidenberg	Bestemmingsplan Buitengebied	Permanente huisvesting van werknemers wordt niet toegestaan in het buitengebied. Uitgangspunt is dat permanente werknemers in de kernen gehuisvest moeten worden. Buiten de bebouwde kom bij agrarische bedrijven kan via een afwijkingsbevoegdheid tijdelijke huisvesting van tijdelijke werknemers toegestaan worden onder een aantal voorwaarden: • maximaal 6 maanden per kalenderjaar • uitsluitend in bedrijfsgebouw of bedrijfswoning
Halderberge	Bestemmingsplan Buitengebied	In de bestemmingsplannen voor het buitengebied is het beleid in regels vertaald: • per bewoner ten minste 12 m² gebruiksvloeroppervlakte • stacaravans of andere verblijfseenheden op het erf voor maximaal 9 maanden • gebruik van bedrijfsgebouwen voor tijdelijke bewoning door arbeidsmigranten voor maximaal 9 maanden • huisvesting voor maximaal 50 arbeidsmigranten.
Moerdijk	Eerste herziening van het bestemmingsplan buitengebied	Ontheffing is mogelijk voor huisvesting met tijdelijke voorzieningen in het buitengebied: • woonunits of stacaravans • maximaal zes aaneengesloten maanden. Huisvesting in of aansluitend op een kern is alleen mogelijk in woningen op basis van een maatwerkverzoek voor binnenplanse ontheffing of op basis van een bestemmingsplanwijziging voor een logiesfunctie.
Oosterhout	Beleidsregels niet-zelfstandige woonruimte, februari 2012	Een buitenplanse afwijking is mogelijk voor het realiseren van niet-zelfstandige woonruimte onder een aantal voorwaarden: • alleen woning of bedrijfswoning • minimaal 24 m² gebruiksoppervlakte per persoon • maximaal 6 personen • maximaal 10% van de woningen per straat
Roosendaal	Paraplubestemmingsplan, herijking begripsomschrijving woning (/wooneenheid) en huisvesting tijdelijke werknemers agrarische bedrijven februari 2010	Bebouwde kom In een reguliere woning: • maximaal 4 individuele personen of een huishouden en maximaal 3 individuele personen. Vrijstelling kan worden verleend voor meer dan 4 personen bij woningen groter dan 200 m². Buitengebied:

		• in bedrijfsgebouwen, bedrijfswoning en tijdelijke units/stacaravans • maximaal 50 werknemers • maximaal zes maanden (tenzij aangetoond wordt dat een langere periode noodzakelijk is) • maximaal 5 woonunits/stacaravans
Rucphen	Beleid huisvesting Arbeidsmigranten kamerverhuur / logies versie 1.2	De notitie is een algemeen verhaal met beschrijving van (landelijke) ontwikkelingen. Aangegeven wordt dat om de huisvesting van arbeidsmigranten op basis van de huidige vigerende bestemmingsplannen voor de bebouwde kommen en het industriegebied toch mogelijk te maken, gebruik kan worden gemaakt van de buitenplanse afwijkmogelijkheid en hiervoor een omgevingsvergunning noodzakelijk is. Huisvesting is alleen toegestaan binnen de bebouwde kom: • maximaal 4 personen of 3 personen en een huishouden (bij kamerverhuur) • maximaal 12 personen (bij logies) • maximaal 10% van de woningen in een straat
Steenbergen	Beleidsnota Huisvesting Arbeidsmigranten gemeente Steenbergen	De arbeidsmigrant die in Steenbergen zijn hoofdverblijf heeft (hij of zij woont er en heeft zich er gevestigd) hoort in een woning thuis. De gemeente wil een regiobrede aanpak voor de huisvesting van arbeidsmigranten als gevolg van de komst van AFC Prinsenland. In de bestemmingsplannen wordt het begrip huishouden opgenomen. Toegestane vormen van huisvesting: • locaties voor nachtverblijf (bijvoorbeeld een logiesgebouw of pension) in of nabij de kernen • huisvesting op het agrarisch verblijf waar men werkt tot maximaal 40 personen • geen huisvesting van arbeidsmigranten op verblijfsrecreatieve bestemmingen • geen huisvesting van arbeidsmigranten op bedrijventerreinen
Tholen	Bestemmingsplan	Bij een agrarisch bedrijf: • gedurende maximaal 10 weken per kalenderjaar • maximaal 8 kampeermiddelen of maximaal 100 m² woonunits of een evenredige combinatie van beiden
Werkendam	Beleidsregel huisvesting uitzendmigranten Land van Heusden en Altena (samen met Werkendam en Woudrichem), vastgesteld september 2012	In de nota is een toetsingskader opgesteld waaraan de huisvesting van arbeidsmigranten moet voldoen. Eisen zijn onder meer: Algemeen • niet toegestaan op campings en recreatieterreinen • woongelegenheid mag hele jaar gebruikt, maar individueel persoon mag er maximaal zes maanden wonen • per persoon 10-12 m² bruto woonoppervlak • per zes personen één toilet, één douche en één keuken • per drie huisvestingsplaatsen één parkeerplaats Binnen de bebouwde kom • maximaal 10 personen per huis/locatie • maximaal 10% van de woningen per straat Buiten de bebouwde kom • maximaal 20 personen per bouwvlak • uitsluitend in bedrijfsgebouw, bedrijfswoning of woonunit • maximaal 5 woonunits per locatie, geen maximaal oppervlak
Woensdrecht	Beleid huisvesting arbeids-	Beschreven is aan welke eisen huisvesting moet voldoen in de

	migranten gemeente Woensdrecht, september 2011	volgende gevallen: Binnen de bebouwde kom • in woningen, binnen een straal van 100 m., maximaal 1 woning Buitengebied: Op agrarische bedrijven in het buitengebied is huisvesting toegestaan: • in woonunits, stacaravans en bedrijfsgebouwen voor maximaal 6 maanden. Bij bedrijfsgebouwen maximaal 6m² per persoon. • in pensions, hotels e.d. • op recreatieterreinen, mini- en midicampings
Woudrichem	Beleidsregel huisvesting uitzendmigranten Land van Heusden en Altena (samen met Werkendam en Woudri- chem), vastgesteld septem- ber 2012	In de nota is een toetsingskader opgesteld waaraan de huisvesting van arbeidsmigranten moet voldoen. Eisen zijn onder meer: Algemeen • niet toegestaan op campings en recreatieterreinen • woongelegenheid mag hele jaar gebruikt, maar individueel persoon mag er maximaal zes maanden wonen • per persoon 10-12 m² bruto woonoppervlak • per zes personen één toilet, één douche en één keuken • per drie huisvestingsplaatsen één parkeerplaats Binnen de bebouwde kom • maximaal 10 personen per huis/locatie • maximaal 10% van de woningen per straat Buiten de bebouwde kom • maximaal 20 personen per bouwvlak • uitsluitend in bedrijfsgebouw, bedrijfswoning of woonunit • maximaal 5 woonunits per locatie, geen maximaal oppervlak
Zundert	Integraal beleid arbeidsmi- granten, september 2012	Na het vaststellen van het beleidskader worden de juridische en ruimtelijke instrumenten zo snel mogelijk worden ontwikkeld. De logiesverordening en paraplubestemmingsplan worden in 2013 opgepakt. In de tijd tot het realiseren van het paraplubestemmingsplan wordt uitgegaan van de reeds vigerende beleidskaders. Het toekomstige beleid gaat uit van: Buitengebied: • stacaravan of woonunit maximaal 6 maanden per jaar • bedrijfswoning/bedrijfsgebouw: geheel kalenderjaar mits minstens 6 weken onderbroken • maximaal 50 personen (tenzij aangetoond kan worden dat meer noodzakelijk is) In de bebouwde kom: • maximaal een huishouden plus twee personen, of vier individuele personen • maximaal tien personen bij woningen tussen 120m² en 250 m² woonoppervlak

4 Handhavingsbeleid

Gemeente		
Aalburg	Beleidsregel huisvesting uitzendmigranten Land van Heusden en Altena (samen met Werkendam en Woudrichem)	Handhavinginstrumenten zijn: • Last onder bestuursdwang • Last onder dwangsom • Vooraankondiging Begin 2011 hebben de drie gemeenten een integraal handhavingsbeleidsplan vastgesteld. Het controleren op de huisvesting van uitzendmigranten heeft hierin een hoge prioriteit evenals brandveiligheid.
Alphen-Chaam		De gemeente geeft aan dat er geen actief handhavingsbeleid is rond arbeidsmigranten.
Baarle-Nassau	Beleidsnota 'Integrale handhaving' (2010 – 2014)	De doelgroep arbeidsmigranten komt hier niet voor in deze handhavingsnota.
Bergen op Zoom	Uitvoeringsnota beleid handhaving onrechtmatige bewoning 2010, april 2010.	Handhavend optreden vindt klachtgestuurd plaats op basis van de lijst panden die thans bekend is. Prioriteiten zijn in volgorde: • handhaving onveilige situaties • handhaving van situaties waarbij onrechtmatige bewoning negatieve gevolgen heeft op het woon- en leefmilieu Tegen onrechtmatige bewoning bij een woonfunctie tot maximaal 4 personen, waarbij geen sprake is van onveiligheid of negatieve effecten wordt in beginsel niet handhavend opgetreden.
Breda		De gemeente handhaaft via de algemene wet Bestuursrecht.
Drimmelen		Drimmelen komt alleen in actie als er een officieel verzoek tot handhaving wordt ingediend. Voor preventief bezoek is geen capaciteit. Als er uit gegevens blijkt dat er een levensgevaarlijke situatie is kunnen ontstaan (bijvoorbeeld 20 inschrijvingen in een kleine woning), dan wordt er wel een bezoek afgelegd. Op termijn wil de gemeente beleid opstellen over handhaving huisvesting arbeidsmigranten, liefst regionaal vormgegeven.
Etten-Leur	Beleid huisvesting arbeidsmigranten en beleidsregel, februari 2012	Toezicht en handhaving gebeurt op basis van de beleidsregel. De gemeente heeft ook het regionale convenant toezicht en handhaving onrechtmatige en onveilige woonsituaties in de regio Midden en West Brabant ondertekend. Op grond van dit convenant doet zij actief mee aan de jaarlijkse 'Dag van de huisvesting'. Op deze dag wordt integraal met gemeente, belastingdienst, vreemdelingenpolitie een aantal adressen bezocht en gecontroleerd.
Geertruidenberg	Woonvisie 2012-2016	In regionaal verband is het convenant "Toezicht en Handhaving Onrechtmatige en Onveilige Woonsituaties in de regio Midden- en West Brabant" opgesteld. De uitwerking van dit regionale beleid vindt de komende periode plaats en betreft huisvesting, openbare orde en veiligheid, begeleiding/opvang en communicatie. De gemeente en haar partners zijn alert op illegale bewoning en uitbuiten van de arbeidsmigranten.
Halderberge	Beleid huisvesting arbeidsmigranten/kamerverhuur/pensions, april 2010	Met deze beleidsnotitie wordt ingezet op het beperken van overlastsituaties, het voorkomen van illegale huisvesting en de kwaliteit van de huisvesting. De beschikbare instrumentarium zijn: • Het bestemmingsplan in het kader van de ruimtelijke ordening; • De andere juridische instrumenten (bouwverordening, APV,

		nachtregister, nieuw gemeentelijk beleid); • Toezicht en handhaving. In het handhavingsbeleid heeft de huisvestingsproblematiek arbeidsmigranten een hoge prioriteit.
Moerdijk	Beleidsnotitie huisvesting arbeidsmigranten Gemeente Moerdijk, oktober 2008	Handhaving is gericht op: • Optreden tegen reeds gerealiseerde huisvesting die niet past binnen het beleid • Het tijdelijk gebruik (maximaal 6 maanden) van huisvesting waarvoor vergunning is verleend
Oosterhout		Geen informatie ontvangen over het handhavingsbeleid.
Roosendaal	Arbeidsmigranten in Roosendaal, juni 2008	Inzet van beschikbare instrumentarium: • bestemmingsplan • andere juridische instrumenten (Woningwet, Bouwbesluit, Bouwverordening, Wet GBA, APV, nachtregister) • toezicht en handhaving.
Rucphen		Geen informatie ontvangen over het handhavingsbeleid.
Steenbergen	Beleidsnota Huisvesting Arbeidsmigranten gemeente Steenbergen	De handhaving concentreert zich met name op overtredingen van de volgende wet- en regelgeving: • bestemmingsplan (is het betreffende gebruik toegestaan); • besluit brandveilig gebruik bouwwerken; • bouwverordening (overbevolking, brandveilig gebruik, e.d.); • bouwbesluit (veiligheid, zoals constructie, e.d.); • algemene Plaatselijke Verordening (overlast, e.d.); • woningwet. Daarnaast criteria geformuleerd die ook basis vormen voor toezicht / controle en handhaving. Middels het Handhavingbeleidsplan Woningwet, Ruimtelijke Ordening & Monumentenwet van de gemeente Steenbergen wordt aangegeven hoe het college omgaat met handhavend optreden.
Tholen		Geen informatie ontvangen over het handhavingsbeleid.
Werkendam	Beleidsregel huisvesting uitzendmigranten Land van Heusden en Altena (samen met Werkendam en Woudrichem)	Handhavinginstrumenten zijn: • Last onder bestuursdwang • Last onder dwangsom • Vooraankondiging Begin 2011 hebben de drie gemeenten een integraal handhavingsbeleidsplan vastgesteld. Het controleren op de huisvesting van uitzendmigranten heeft hierin een hoge prioriteit evenals brandveiligheid.
Woensdrecht	Beleid huisvesting arbeidsmigranten gemeente Woensdrecht, september 2011	De handhaving concentreert zich met name op overtredingen van de volgende wet- en regelgeving: • Bestemmingsplan (is het betreffende gebruik toegestaan); • Besluit brandveilig gebruik bouwwerken; • Bouwverordening (overbevolking, brandveilig gebruik, e.d.); • Bouwbesluit (veiligheid, zoals constructie, e.d.); • Algemene Plaatselijke Verordening (overlast, e.d.); • Woningwet. Daarnaast criteria geformuleerd die ook basis vormen voor toezicht / controle en handhaving.
Woudrichem	Beleidsregel huisvesting uitzendmigranten Land van Heusden en Altena (samen met	Handhavinginstrumenten zijn: • Last onder bestuursdwang • Last onder dwangsom • Vooraankondiging

	Werkendam en Woudrichem)	Begin 2011 hebben de drie gemeenten een integraal handhavingsbeleidsplan vastgesteld. Het controleren op de huisvesting van uitzendmigranten heeft hierin een hoge prioriteit evenals brandveiligheid.
Zundert	Integraal beleid arbeidsmigranten. september 2012	Toezicht en handhaving vervullen de rollen verschaffen van informatie over de situatie en handhaven van ongewenste situaties. De basis voor handhaving is een duidelijk beleidskader waarbinnen zaken al dan niet kunnen worden toegestaan. Hiervoor zijn vanuit de gemeentelijke bevoegdheid de twee belangrijkste sporen: • handhaving op basis van het bestemmingsplan, algemene regels en beschikkingen op grond van regelgeving; • handhaving op grond van de APV, met name op basis van openbare orde. Het werken naar de gewenste toezicht en handhaving van de huisvestingslocaties zal gefaseerd plaatsvinden.